

Sləni ghərahwə Ka kwal Yesəw Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Ləwka tsasliti na. Aa tsasləhwə nahwəti zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw. Dza na mba'a vəlanaghə zliyahi va kaa ntsa dikə tsa, Tiyəwfiləsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Ma kwəma tsasliti na mbə zliya nay, va nihwəti mbəzli favə na. Ma nihwəti shiy ghəngghən ghəngghən dība na, va mbəzli favəshi naw, ghəci də'wə ghən tsa ci niy nashi na, sa niy nza na kwasəbə Pəl.

Mba'a pə ghwəy nighə mbə vəh 1:8, ta kəsata kwəma dza ghwəy mbə, war nja kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va ghala vəghwə tsaa niy kafə na ta dzay dzəmə ghwəmə. Ma kə niy ni kaa ka kwal ciy: «Ə na na nzanay, ta kwəmavə bərci dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dəwdəw tsa səkəy dzəkən ghwəy. Ma ghalaba na, nza ghwəy nzaa ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar tə hidfi ka Zhəwde gwa'a gwa'a, lə tə hidfi ka Samari, ka kərnī tə pətsa kərkə hidfi gwa'a» kə niy ni.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:
Vəh 1 pa' tə vəh 7 Sləni banavə Yesəw va
kaa ka kwal ci vay, a ghəshi manamti.
Ghəshi niy nza naa ka ndəgha fəti ta kwəma

Yesəw, lə ka gəzə nəwər tsa va mbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 8 pa' tə vəh 12 Tsəgha ghəshi gəzanshi nəwər tsa va kaa mbəzli tə hidfi ka Zhəwde zhini mba'a tə hidfi ka Samari.

Vəh 13 pa' tə vəh 28 Mba'a ghəshi tsəhəshi pa' tə pətsa kəray hidfi lə gəzə nəwər tsa va kaa mbəzli.

Ma mbə zliya nay, a ghwəmmə kəsay, Hyala ghwənikə na Yesəw ntsa tivə na ta mbəli mbəzli, lə ta ghwənanshi kwal kaa hwəlfə mbəzli tə hidfi ghəngħən ghəngħən ta nza ghəshi ka mbəzli nzo. Əy ma ki na, dəŋ na *ka Zhəwifəə dfi kwəma vaw, ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shiy kwataka hwəlfə shi dza Hyalaa mbəlanti, kə ghəshi. Ma mbə zliya na kiy, a gəzammə Ləwka wəzə, ma Hyalay ka təra hwəlfə mbəzli na təra təra ta dishiw. Ya ntsa mbə hwəhwə tsa ka wa na war banavə ma na nəfə tsa ci kaa Yesəwəy, ta kwəmavə piy dza na (vəh 10 mba'a 11).

Ma ləy hwəm sa ghwənay Safə tsa Hyala Pəl ta wə tə hidfi kərakə kərakə ni ghəngħən ghəngħən ta gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli ki na (13:1–21:16), dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ka bə nəfəə dzəkən Pəl, sa gəzanshi na nəwər tsa va kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi kəsəvəə faghwa kwa fərshina mba'a ghəshi bəghə pa' mbə məlmə Rəm, kaa mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi ta sla ngwəvəə dzəkən (21:17–28:31).

Mba'a pə ghwəy dfi favə kwəma mbə zliya na wəzəy, a pə ghwəy jangə pərba nəwər tsaa dzəkən ka Zhəwifə lə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə

mba'a dzəkən Rəm, mbə zliyaa pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy.

*Yesəw bananshi kwa kərni kwəma ci kaa *ka kwal ci, mba'a dzay dzəmə ghwəmə*

¹ A Tiyəwfiləsə,

Mbə kwa taŋa zliya tsasləghəŋee vay, dzəkən sləni ghərahwə Yesəw lə kwəma bənəhwə na kaa mbəzli tsasləghəŋee kwəma, njasa gha na sləni ci, ²⁻³ pa' fəca vici bəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmə. Ghəci ghwəla ta dzay dzəmə ghwəmə ləy hwəm pəəsli tsa pəəsliti məndi vay, aa niy zhakatiy mbə məti. Dza na mba'a citəvay tə ghwəməy kaa ka kwal ci va tsəhavə na. Daŋ səda ghəci citəvay ngəshi lə kwal ghəŋghən ghəŋghən, mbə vici fadə mətəkə, ta mbə ghəshiy sənay tə ghwəməy na, kə ghəshi. Ka gəzanshi lə bərçi *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa njasa dza ghəshiy məni. Ka gəzanshi kwəmaa dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli. ⁴ Dza na tə nahwəti vici sa jakəshi ghəshi lə ka kwal ci va na, mba'a gəzanshi kwəma, ma kə na: «Əntaa ghwəy taa bərvəŋwəy mbə məlmə Zherəwzalem dzaŋwəy kərakə ma. Ndəghəvə tə ghwəy Safə tsa Hyala va niy gəzəkə Didi vəlŋwəy niy gəzəŋwəyee kwatəŋa. ⁵ Sa nzanay, lə yam niy mənipə Zhaŋ *batem, ma ləy hwəm jəwəy ta səkə dza Safə tsa Hyala dəwdəw tsa dzəkən ghwəy» kə.

1:1 1:1 Lk 1:1-4 **1:2-3** 1:2-3 10:41; 13:31; 28:23; Lk 24:36-42, 46-51; 1Tim 3:16 **1:4** 1:4-5 Lk 3:16; 24:49; Zhŋ 14:16

⁶ Dzəghwa ka kwal Yesəw va tsəgha ki, ghəshi bəsə bəsə vəgha, tapə ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, ghala vəghwə tsa va dza ghaa zhananshi mazə kaa ka *Izərayel na?» kə ghəshi. ⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Na na ghwəyəy, kwəma ghwəy mbə kwəma sənay vəghwə, ya vici tivə Didi njasa tarəvə na lə bərci ciw. ⁸ Ə na na nzanay, ta kwəmavə bərci dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dēwdēw tsa səkəy dzəkən ghwəy. Ghalaba na, nza ghwəy nza ka ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar mbə Zhəwde gwa'a gwa'a, lə *Samarī, ka kərnī tə pətsa kərkə hidī gwa'a» kə.

⁹ Ma ləy hwəm sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a bərci Hyala kafay, ka dzəmə ghwəmə li. War ghəshi mbə nighə tsəgha na, dzəghwa timbətimbə mba'a kəələhwə ghəci mbə dzəmə, kala zhini ghəshiy nay ghwəla. ¹⁰ Ma sa nza ghəshi war mbə vərghə pətsaa dzəmə ghwəmə tsəgha ghəci mbə dzəməy, dza vətəghə zhər bakə tsahwəshi tība lə kwəbənər tezlezl tezlezl ni kən ghən shi. ¹¹ Ma kə zhər va ngəshi na: «A zhər ka Galile, wa nava garənwəy ghwəy, ka vərghə pətsaa dzəmə ghwəmə? Ma Yesəw tsa nay ghwəy va dzay dzəmə ghwəmə səvəri mbə jipə ghwəyəy, ta zhəghəva dza naa səkə njasa nay ghwəy va ghəci mbə dzəmə ghwəmə» kə

1:6 1:6 Lk 24:21 **1:7** 1:7 Mk 13:32 **1:8** 1:8Lk 24:47-48; ka ndəgha fəti dzəkənee: 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39; Zhḡ 15:27
1:9 1:9 Lk 24:51; Zhḡ 6:62; 1Pi 3:22 **1:10** 1:10 Lk 24:4 **1:11** 1:11 Lk 21:27; ShiZhḡ 1:7

ghəshi.

Ti Matiyasə dzəghwa pətsa Zhəwdasə

¹² Dza *ka kwal Yesəw va ki, mba'a ghəshi səkwashi mə kəlan tsa basəshi ghəshi va mə, ka dzashiy dzəmbə Zherəwzalem. Kəlan *'Wəlivə, kə mēndi slən tsa kəlan tsa va. Ma kəlan tsa va na, ndəkwə ghəci lə mēlmə Zherəwzalem gar kiləwmetər kwətiŋ. ¹³ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmə ciki tsa ngati mēndi mə ghən tsahwəti, sa ka ghəshiy nza mbə ndimndim. Avana y slən tsa mbəzli va: Piyer ghəshi lə Zhan, Zhakə, Andərə, Fəlipə, Təmasə, Bartelemi, Matiyə, Zhakə tsa Alfe, Shimanjw ndə pərlə ta hidī ci, mba'a Zhəwdə zəghwə Zhakə. Ava tsəgha na ghəshi. ¹⁴ Dza ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi sləkati miy tsa shi ka sa kwətiŋ tsa ta cə'wə Hyala, vici va vici va, jakə lə mi'i mbə shi, mba'a Marəy mbəghəy Yesəw, lə kar ngwarməhiy Yesəw gwa'a.

¹⁵ 'Wakəvə Piyer fəca nahwəti vici mbə basəva tsa shi va tsəgha, gar garəy mbə jipəjipə mbəzliy nəw Yesəw, mbəzli gar bələkwə, bakə mətəkə ghən kən shi. Ma kə na: ¹⁶ «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, kwəmaa niy gəzəkə *Safə tsa Hyala ghala kwatanata lə miy tsa Davitə dzəkən Zhəwdasə mbə Zliya Hyalay, aa təbəə mēnta kwa pətsa gəzəkə na. Ntsaa zhəghəy ka ndə pəmə mbəzliy kəsə Yesəw. ¹⁷ Ghəciy, ntsa mbə ghwəmmə niy nza na, lə na ci bəla mbə slēni ghəra ghwəmmə. ¹⁸ Dzəghwa mba'a kwəməvə

1:12 1:12 Lk 24:52 **1:13** 1:13 Lk 6:14-16 **1:14** 1:14 Lk 23:49

1:16 1:16 Cem 41:10 **1:18** 1:18-19 Mt 27:3-8

gəna tə kwəma ci jikir na, mba'a pahwə za ti. Ghavə tsəgha ki, bə bəti tərə, mba'a hwər tsa ci pəsliy, ngwəy her tə ngwəla, mba'a mətuy. ¹⁹ Ma kwəma va na, gwa'a gwa'a məndi sənata mbə Zherəwzalem. Pa' lə slənta ghəshi fanati kaa za va kwa kwəma shi “Hakeldama” kə məndi. Di slən tsa va gəzəy: “Za miymiy” kə məndi» kə.

²⁰ Zhini ma kə Piyer bə na: «Vanta kwəmaa tsaslita mbə *zliya kwa cəm tsa *Davitə nanzə ki, ma kəy:

Ghi tsa ciy, kwəfi kə taa nza.

Əntaa ndə ta nzəy kwa ya kwətij ma, kə.

Zhini ma kə bə na:

Nza tsahwəti ndə bə pi sləni tsa ci, kə.

²¹⁻²² Va tsəgha na ki, sənzənvay, a ndəə təbə kwətij dzəvəgha ghəy, ta ndəgha fətuy dzəkən zhakati tsa Yesəw mbə mətuy. Ma ntsa vay, ndə mbə mbəzliy niy nza vici va vici va kwasəbə ghəy ghala vəghwə tsaa niy nza Yesəw lə ghəy, 'wava na tə vici mananati Zhanj *batem, ka sar pa' fəca bərvə na mbə jipə ghəy ta dzay dzəmə ghwəmə təbə na» kə.

²³ Sa favə mbəzli kwəma Piyer va tsəgha na, dza ghəshi təra ghəshi təravə mbəzli bakə mbə mbəzli va, kar *Zhezhefə tsa har məndiy Barsabasə, zhini bə na, Zhəsətəsə, kə məndi tsahwəti slən tsa ci, ghəshi lə Matiyasə. ²⁴ Dza ghəshi ki, ka cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa sləkənjəy, ntsaa sənay pətsa mbə nefer mbəzli gwa'a, citənjəy tsa tivə gha ndə mbə mbəzli bakə ni ni, ²⁵ a ghəci bə pətsa Zhəwdasə

1:20 1:20 Cem 69:26; 109:8 **1:21-22** 1:21-22 Lk 1:2; 3:21; 24:51

1:24 1:24 Zhanj 2:24-25

ta nza ghəci ka ndə kwal tsa gha, njana nzana mba'a Zhəwdasə zlata sløni va ta dzay kwa tsa ci kwal» kə ghəshi.

²⁶ Dzəghwa ghəshi sla' sla' ghəshi slaslati dandərdə ta mbəə tishi. Mba'a dandərdə tsa va tivə Matiyasə. Kə məndi ki, mba'a məndi jakambə mbə ka kwal Yesəw va mən lə tan ni.

2

*Njasa səəkə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa dzəkən mbəzli*

¹ Dzəghwa sa mənta vici makwaghwa Panjekwətə ki na, mba'a mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw basəshi gwanashi mbə pətsa kwətinj tsa. ² Fa ghəshi tsəgha na, gaka tsahwəta səəkə mə ghwəmə ndəba gaka səpapəli, pə gha, gizl gizl gizl təhay ciki tsa nza ghəshi va mbə gwa'a. ³ Nighə ghəshi ki na nihwəti shiy tsahwəshi nja ghani ghwə. Ka tihəvaa dzəkən shi gwanashi kwətinj kwətinj. ⁴ Dzəghwa tsəgha ki, paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi gwanashi. Dza gha' ghəshi ghavə gəzə kwəma lə ghanihi mbəzli ghəngħən ghəngħən, njasa banavəshi Safə tsa Hyala gəzə nzo.

⁵ Ghalabay, a *ka Zhəwifəə nəwti kwəma Hyala, ka hazləni və niy nza mbə Zherəwzalem, tə hidī ghəngħən ghəngħən niy səəkəshi ghəshi.

⁶ Ma sa favə ghəshi gaka va tsəgha na, dza

1:26 1:26 Fir 16:33 **2:1** 2:1 SløniTaH 23:15-21; Nəw 16:9-11

2:3 2:3-4 Lk 3:16 **2:4** 2:4 paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi: 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; gəzə kwəma lə ghani mbəzli ghəngħən ghəngħən: 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kwər 12:10; 14:2-12

ghəshi basə ghəshi basəkəvashi. Dzəghwa tərəŋw mbəzliy basəkəvashi va hashishi kala sənata ma kwəma ka ghəshi gəzə, sa nzana ya tsamaba ndə mbə mbəzliy səkəshi va na, ka favə kwəma gəzə mbəzliy zləbavə Yesəw va kwa kwəma ci yakə mēndi li. ⁷ Nja maɗaŋa tərəŋw nava kwəma mēnta tiba və shi gwanashi ki: «'Yahə'yahəta na nana kwəma» kə ghəshi. Ma kə ghəshi na: «Ka Galile mbəzliy gəzə kwəma ni gwanashi nanzə tsəy? ⁸ War njaa səkə na sana favə ghwəmmə, njasa nza ghwəmmə kwətij kwətij tsa ghwəmmə, kwəma yakəmmə mēndi li ghəshi gəzə? ⁹ Əhətimam, sənənvay, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli tikə niy, mbə ka Partə, mbə ka Medi, lə ka Elam, mba'a ka Mesəwpətami, mbə mbəzli tə hidfi ka Zhəwde, lə ka Kapadəsə, mbə ni tə Pəŋw, mba'a ni tə hidfi ka Azəy, ¹⁰ mbə ka Firigi, mbə ka Pamfli, mbə ka *Ezhipətə, lə mbəzli mbə giwahi ka Libiy ndəkəwə ni vəgha Shiren, mbə niy səkəshi tə hidfi ka *Rəm, mbə *ka Zhəwifə yaya ni lə niy dzəmbəshiy dzəmbə kwəma ka Zhəwifə dzəmbə dzəmbə. ¹¹ Zhini ba, tiba ka Kəretə, lə ka Arapə. Tsəgha nza ghwəmmə, vərtsa, war gwanammə ghwəmmə ka favə, ghəshi ka gəzə kwəma kwa ghani ghwəmmə, kwəmaa dzəkən sləni Hyala dikə na na?» kə ghəshi.

¹² Mba'a kwəma va sətə məhərli shi gwanashi, shaŋ ghəshi ta sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Dza tapə ghəshi mbə dəfəw kwəma kwa jipə shi: «Wantsa gəla nana kwəmaa?» kə ghəshi.

¹³ Ma nihwəti mbəzli nashi ki na, ka sawa mbəzliy zləbavə Yesəw va, a kə ghəshi na: «Waa ghyi ghyamtəvashi ghəshi va tay nə məndi» kə ghəshi.

Gəzə kwəma Piyer mbə makwaghwa Parṭekwətə

¹⁴ 'Wakəvə Piyer tsəgha, gar garəy ghəshi lə nihwəti *ka kwal Yesəw va mən lə tan ni, dza tapə ghəci ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə na: «A mbəzli *ka Zhəwifə, lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, sənatom kwəma na ndatsə di, favəm kwəma dzee na ta gəzəwəy wəzə. ¹⁵ A mbəzli niy, ghishi ghəshi njasa bərkə ghwəy vaw. A ghwəy nay sanay, gar tsahi məslidəshi na bərkə vici gwa'a tsəgha. ¹⁶ Ma kwəma nay, ghənzə na sa niy gəzəkə ndə Hyala Zhəwel va, niy nə na:

¹⁷ A kə Hyalay:

“Dzaa nza ge'i tə kwa kəni vəghwəy,
ta viyakən Safə tsee dzee dzəkən ke ngəri
gwanashi.

Ndərazhiy zhər ghwəy, lə ghyehi ghwəy
gwanashiy,

ka gəzə kwəmee kaa mbəzli dza ghəshiy nza.

Gwəla ghwəyəy, ta nata kwəma dza ghəshi nja
kwa shiw,

ma pəhepəhir ghwəy na, war mbə shishəw
ghəshi taa nza.

¹⁸ Ava tsəgha dza naa nza.

Ghala vəghwə tsa vay, ta viyakən Safə tsee dzee
dzəkən ka slənee,

shiy zhər, lə shiy mi'i gwanashi,
nza ghəshi gəzə kwəmee kaa mbəzli.

¹⁹ Ta mənī shi səkə ma mēndiy nashi dzee dzəy
tə ghwəmə,

lə shi maɖaŋa ni takə tə hidī:

Ta nza dza miymiy tiba, lə ghwə, mba'a inəghwə
nja kwələfi.

²⁰ Viciy, nja kwəsli dza naa zhəghəta,

tir na, mba'a zhəghəy nja miymiy.

Ma ləy hwəm shi va ki na, nza səkə tsa Ndə
sləkəpə məniva.

Vici səkə tsa ci vay, vici dikə na lə bama ti dza
naa nza.

²¹ Ya wa ntsaa dzaa harkə slən tsa Ndə sləkəpə
fəcava kiy,

ta mbəliy dza na" kə Hyala, kə Zhəwel niy ni.

²² Avānāy nana kiy zhər ka *Izərayeləy, ta
gəzəŋwəy kwəma dzee, favə tə ghwəy wəzə.
Ma Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sənay ghwəy
vay, ntsa cikəvəri Hyala dikə tsa ci niy nza na.
Sa nzanay, a Hyala cikəvəri kwəma maɖaŋa
na lə shi dimədīmə ni, mba'a shiy cipə kwəma
səvəri mbə Yesəw tsa va. Mba'a ghwəy sənay
də'wə ghən tsa ghwəy. ²³ Dzəghwa mbəzli kiy,
mba'a ghəshi kəsəti Yesəw tsa va. Dza ghwəy,
mba'a ghwəy daŋwavəgha vəgha tsəm njasaa
niy gəzəkə Hyala va lə njasaa niy pəhəti na ghala
kwatāŋata. Mbəzliy sənata ma Hyalaa harvə
ghwəy ta pəsli ci. ²⁴ Ma dzəghwa Hyalay, mba'a

2:21 2:21 22:16; Rm 10:13 **2:22** 2:22 Lk 24:19; Zhj 3:2; SlēniKY
2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Rm 15:19; Ebr 2:4

2:23 2:23 3:15; 4:28; 7:52; Lk 23:33; 1Tes 2:15 **2:24** 2:24 3:15;
Lk 24:5

zhanakati mbə məti, ka bəkəvəri mbə ngəra'wə tsa məti. Va sa nzana kala mbə mətij kəsəti.

²⁵ A *Davitə niy gəzəkə kwəmaa dzəkən kwəma ci ghala kwatanata, a kə niy niy:

War kwa kwəmee niy nayee Ndə sləkəra njasa səəmə vici,

tə kwa bəzəmee, va nəghətee dzaa hazləni.

²⁶ Va tsəgha vəshi nəfə tsee, ka 'wəshee, yən mbə gəzə kwəma.

Ya mətij mətiree na,

gəzlijə dza ghən tsee nza ta kwəma gəzəkə Hyala.

²⁷ Sa nzanay, ka dza ghaa zlara jakə lə mbəzli bəkwə bəkwə niw.

Ka dza ghaa zlay ntsa ghaa ghwabəyəw.

²⁸ A gha camtəra kwal tsa dzee dza kwa ta kwəmavə piy.

Paf dza nəfə tsee təhəy va vəshi

sa kee nza kwa kwəma gha, kə niy ni.

²⁹ A ngwarməhiraa zhər, ndaram kwal jəwə, e gəzanwəy kwəma bazhə bazhə dzəkən ndə nja jijimmə Davitə.

Ghəciy, aa mətij, ta na tsa ci ghən. Sa mətij na na, la' məndi lamti, tifa kwəli ci vəgha ghwəmmə ya pa' ndatsə.

³⁰ Ma sa nzana *ndə gəzə kwəma Hyala ghəci niy nzay, mba'a niy sənata kwəma zəmanakə Hyala fəla ta məni nzə.

A kə niy ni ngəci na: "E zəməkəŋa fəla, yən kala dzaa banavə mazə tsa gha sa ka gha mətija kaa ndə kwətij mbə jijihija" kə niy ni ngəci.

³¹ Ma sa nata Davitə kwəma va tsəgha

ghala kwatanjata kiy, mba'a gəzəy kwəma sati tsa *Kəristəw mbə məti, ghala kwa nə na vaa ni: Ka dza Hyalaa zlay ntsa tivə na mbə mbəzli bəkwə bəkwə niw,

ka dza naa zlay ghwabəyəw, kə.

³² Yesəw tsa gəzəŋwəy ya tsa kwəma ciy, ava dzəkən gəzəva kwəma va ki. Hyala də'wə ghən tsa nzə zhakati na mbə məti. Ma ghəy gwanəŋəy na, ka ndəgha fəti nza ghəy ta kwəma va. ³³ Ma sa zhanakati Hyala mbə mətīy, mba'a bəghə dzəmə ghwəmə, dza na, mba'a fəy tə dəvə kwa bəzəmə nzə, ta mənī mazə ghəci. Dzəghwa Hyala ki, mba'a banavə Safə tsa nzə va dəwdew tsa niy gəzəkə na. Na viyakəŋəy na sana sa nay ghwəy tsa, ka favə lə sləmə ghwəy gwa'a.

³⁴ Ta na Davitə də'wə ghən tsa ciy, zhakatiy na mbə məti, ka dzay dzəmə ghwəməw. Nanzəy aa gəzəkə, a kə na:

“Səəkə nzəyŋa tə dəvə kwa bəzəmee,

³⁵ pa' fəca kee zhəghəti ka jaka gha ka mbəzli tə dəvə gha”

kə Ndə sləkəpə kaa Ntsaa sləkəra, kə Davitə.

³⁶ Va tsəgha gəzee kaa ngəŋwəy, ghwəy ka Izərayel gwanəŋwəy. Sənay tə ghəy wəzə wəzə: Ma Yesəw tsa danwəvəgha ghwəy tsa vəgha tsəməy, ghəci na sa mənī Hyala ka Ndə sləkəpə, lə ka Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə Piyer.

2:32 2:32 1:8 **2:33** 2:33 fəy tə dəvə kwa mbəzəmə Hyala: 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55-56; Mk 16:19; Lk 20:42; 22:69; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1; Ebr 8:1; 1Pi 3:22; banavə Safə tsa dəwdew tsa: 1:4; Zhj 14:16-17; 15:26 **2:34** 2:34-35 Cem 110:1; Lk 20:42-43; Ebr 1:13 **2:36** 2:36 3:15

³⁷ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, tərəŋw nəfə tsa shi slay. Ma kə ghəshi kaa Piyer lə nihwəti ka kwal Yesəw va na: «A ngwarməhiŋəy, njaa ka ghəy məni nana kia?» kə ghəshi.

³⁸ Ma kə Piyer ngəshi na: «Tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa ghwəy tə hidī. Zləbavəm a məndi mənīŋwəy *batem, kwətīŋ kwətīŋ tsa ghwəy mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ta mbə Hyalaa pəlayŋwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə. Ma nza ghwəy kwəmavə vəli Hyala, Safə tsa nzə dəwdəw tsa. ³⁹ Sa nzana, ma kwəmaa gəzəkə Hyalaa sləkəmmə mbə miy nzəy, kaa ngəŋwəy lə kaa ndərazhi ghwəy mba'a kaa nihwəti mbəzli kərakə ni dza na ta har taa nza na kwəma va» kə.

⁴⁰ Lə gəzə kwemer dəŋəŋ tsəgha canatishi Piyer kwəma Hyala, mba'a mətəshanavəshi bərci, ma kə na: «Səvəriŋwəyəm mbə jipə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatə tsa zashi, ta mbəlanti ghən tsa ghwəy!» kə.

⁴¹ Dzəghwa ki, dəŋ mbəzli zləbavə kwəma Piyer mbə shi, mba'a məndi mananatishi batem. Ma fəcava na, ndə ngəri gar bələkwə bələkwə mahkan mətəkə mətəhakənvay na kən mbəzliy nəw Yesəw. ⁴² Dza ghəshi ka basəva vici va vici va ta nəw lə bəni shi bənipə ka kwal Yesəw, ka jakəva gwanashi lə nihwəti ngwarməmə, ka təhə shi zəmə shi, ka cə'wə gwa'a.

2:37 2:37 16:30; Lk 3:10, 12, 14 **2:38** 2:38 3:19; Lk 3:3 **2:39** 2:39 Ezay 57:18-19; Ef 2:17 **2:41** 2:41 2:47; 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Tes 3:1

Njasa niy nzəyshi mbəzliy yivə kwəma Hyala

⁴³ Ghalaba kiy, tərəŋw ndə ya tsamaba ci mbə shi niy hazləni va Hyala. Mbə məni kwəma maɗaŋa na, lə shiy cipə kwəma *ka kwal Yesəw niy nza. ⁴⁴ Dzəghwa mbəzliy ɓanavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi jakəshi ka mbəzli kwətiŋ, ka fə shi və shi gwa'a jakəjakə. ⁴⁵ Ka ghəshiy dza na, ka dəl veher shi, lə ya nimaba shi və shi gwa'a. Ma gəna ka ghəshiy kwəmavə tə shi va na, ka təhə kwa jipə shi. Ya wa ndə na, war ge'i lə ghəzli kən ghəciy kwəmavə gəna. ⁴⁶ Njasa səmə vici gwa'a na, wan mbə ɓasəva ghəshi mbə *ciki Hyala, ka zəmə shi zəmə shi jakəjakə mbə ceker, sayi lə vəshi mbə nefer shi tərəŋw, ⁴⁷ ka fal Hyala mbəzli gwanashi na, ka maw kwəma shi. Dzəghwa ki, vici va vici va Ndə sləkəpə ka mətsahanshi mbəzliy mbəlishi.

3*Kar Piyer lə Zhaŋ mba'a vədir*

¹ Dza kar Piyer lə Zhaŋ tə nahwəti vici, mba'a ghəshi kafəshi ta dzəmbə *ciki Hyala ta cə'wə. Vici gar tsahi mahkan ka məndiy cə'wə cə'wə va. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi miy ciki Hyalay, mba'a ghəshi kəsay tsahwəti ndə tɪba, vədir ghəci ghala yakə məndi. Njasa səmə viciy, tsəgha ka məndiy ɓə ntsa vaa səəkə dzəvəgha gəzli miy ciki Hyala tsa va, ta mbə ghəciy cə'wə va mbəzliy səəkə ta dzəmbə ciki Hyala. Ma gəzli va na, «gəzli wəzə na» kə məndi kaa slən

2:44 2:44-45 4:32-35 **2:46** 2:46 Lk 24:53 **2:47** 2:47 2:41

3:1 3:1 10:3, 9, 30 **3:2** 3:2 14:8

tsa nzə. ³ Ma sa nashi na kar Piyer lə Zhan mbə dzəmbə ciki Hyala na, tapə ghəci ta cə'wə shiy və shi. ⁴ Dza kar Piyer lə Zhan tsəgha, fə ghəshi fati mətsəhi shi ti. Ma kə Piyer ngəci na: «Nighəñəy!» kə. ⁵ Tapə ghəci ka nighəshi lə məhərli. Ma kə mbə ghən ci na: «Ta kwəmavə shiy dzee və shi» kə. ⁶ Ma kə Piyer ngəci na: «Na neyey, ghənzə vəya, ya gəna, ya tsahi mbəzəw. Ma nanzəy, ta ndaŋa ni ya shi vəya dzee: Lə slən tsa Yesəw *Kəristəw ndə ka Nazaretə gəzəŋee, satiŋa na gha dza» kə. ⁷ Dza na baŋ kəsəvə tə dəvə kwa bəzəmə ci, mba'a kafakati. Nza'jəw shidshid' ci lə pətsa dzar ta tatəlhi ci kwəmavə bərçi. ⁸ Dza na, mba'a satiy garəy lə zli, dzəghwa na ka dza. Mba'a kafəy kwasəbə shi ta dzəmbə ciki Hyala. Ma ghəci mbə dza na, kala bərmə, kala fal Hyala ghəciy məni.

⁹ Gwanashi mbəzli tifa mbə nay ghəci mbə dza, ka fal Hyala. ¹⁰ Mba'a ghəshi sənay ghəci saa nza va miy ciki Hyala vəgha gəzli wəzə na mənəzəy, ka ndəghə mbəzli ta cə'wə shiy və shi. Ma sa sənay ghəshi tsəgha na, tərəŋw ghəshi hazlənishi, ka mananshi mađaŋa kwəma mbəli tsa ci va.

*Gəzə kwəma Hyala Piyer mbə *ciki Hyala*

¹¹ Ntsa va kiy, kala bərva ghəci tə səəbə kar Piyer lə Zhan. 'Wakəvə mbəzli gwanashi tsəgha sa mananshi kwəma va mađaŋa, war ka kəsli bali kwasəbə shi, ka nəwshi dzar dzəmbə gərka har məndiy gərka «*Saləmaŋw». ¹² Ma sa nay Piyer məndiy məni tsəgha, ma kə kaa

mbəzli va na: «A mbəzli ka *Izərayel, tawa nighə ghwəy mbəli tsa zal tsa nja kwəma madaŋa na kia? Wa shi nighəŋəy ghwəy ti njasa nzana ghəy mbəlanti ntsa lə bərci ghəy, ya lə nəw kwəma Hyala ghəya? ¹³ Waa Hyala *Abəraham lə *Izakə mba'a *Zhakwapə, Hyala jijihimmə fati na shəndəkə tə Yesəw. Yesəw tsa vay, ghəci na saa kəsəghə ghwəy va kaa mbəzli dikə dikə ni, ta pəəsli ci, dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy ndəramti kwa kwəma Pilatə, mbə di pəlay Pilatə niy nza ngar. ¹⁴ Tsa dēwdēw tsa ndə slar tsa kiy, ghəci na tsa ndərəti ghwəy, ma ndə bəkwə mbəzli na, pəlayŋəy tsava, pə ghwəy kaa Pilatə. ¹⁵ Dzəghwa tsəgha ki, mbəh ghwəy pəəsliti mazə tsaa bəpə piy. Dza Hyala nanzə ki mba'a zhanakati mbə məti. Ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən zhakati tsa ci va mbə məti. ¹⁶ Ma ntsa sənay ghwəy tsa nay ghwəy mbəli mbəli sanay, bərci mbə slən tsa Yesəw mbəliti na. Sa nzana mba'a ghəy banavə nəfə tsa ghəy kaa slən tsa va. Sa banavə ghəy nəfə tsa ghəy kaa Yesəw, va tsəgha mbəliy ntsa, sa nay ghwəy tsa kwərīŋ sana kwa kwəma ghwəy gwanəŋwəy.

¹⁷ Ya tsəgha nzə kiy, ngwarməhiray, e sənay kwəma sənata ma ghwəy mənti ghwəy, ghwəy lə mezhizhə ghwəy gwanəŋwəy. ¹⁸ Mbalaa, ma tala ki na, kwəma gəzəkə Hyala lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə gwanashi ghala kwatanata na sava, ma dzəghwata na kwa. Sa niy nə ghəshi

3:13 3:13 2:33; 7:32; Səvəri 3:6, 15; Lk 23:13-23 **3:15** 3:15
2:23-24; 4:10; 5:30-31; 10:39-40; 13:30; 17:31; Ebr 2:10 **3:16**
3:16 Mt 9:22 **3:17** 3:17 Lk 23:34; 1Tim 1:13 **3:18** 3:18 5:42;
Lk 24:27, 44-46

va: “A *Kəristəw Ntsa tivə Hyala dzaa sahəwə ngəra'wə” kə ghəshi niy ni. ¹⁹ Ghənzə tsəgha kiy, tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa ghəwəy tə hidī. Zhəghanavəm məhərli ghəwəy ngəta, a ghənzə pəlatanəwəy kwəma ghəwəy jikir na kən ghəwəy mbə nəfə nzə. ²⁰ Ma tsəgha kiy, ta bəkə vəghwə dəkəva dza Ndə sləkəpə dzəkən ghəwəy, Mba'a ta ghəwənəkəwəy Kəristəw tsaa tivə na va ta mbəlīwəy ghala kwatanata. Ava ghəci na Yesəw!

²¹ Nana diy, mə ghəwəmə dza Yesəw nzəyəy pa' ghala vəghwə tsa dza shiy gwanashiy gwəmashi, njasa niy gəzanti Hyala va mbəradzəta lə miy tsa ka Hyala nzə dēwdēw ni. ²² A *Məyizə niy gəzəkə, a kə niy niy:

A Hyala ghəwəy kwa sləkəpə taa ghəwənəkəwəy *Ndə gəzə kwəma Hyala njee,
ntsa mbə hwəlfə ghəwəy dza naa nza.

War və dza ghəwəy fa kwəma,
ya wa kwəma dza naa gəzəwəy gwa'a!

²³ Ma ta nza, ya wa ntsaa dzaa fa ma kwəma va ndə gəzə kwəma Hyala tsa vay,
ta təhamti tsava ndə dza məndi mbə mbəzli
Hyala,

ka zamti kwa kwəfəp, kə niy ni.

²⁴ Ghava na tə *Saməyal, ka dzar lə ka gəzə kwəma Hyalaa səəkə ləy hwəm ci gwanashiy, ya wa ndə mbə shi na, aa niy gəzəhwə kwəma ghala kwatanataa dzəkən vəghwə tsa nza ghəwəmmə tsa mbə. ²⁵ Ma kwəmaa niy

3:19 3:19 2:38 **3:22** 3:22-23 Nəw 18:15, 19; SlēniKY 7:37

3:24 3:24 3:18 **3:25** 3:25 Ghava 12:3; Gal 3:8, 16

gəzəkə Hyala va lə miy tsa ka gəzə kwəma nɓə, ta mənɪ dzee, kəy, kaa ngəŋwəy na. A na ghwəy bəla mbə sla kiri tsa niy slati Hyala va lə jijihinwəy, ghala kwa niy nə na va kaa Abərahām: “Səvəri mbə jijihinɓa dzee təfanshi miy kaa mbəzli tə hidɪ gwanashi” kə niy ni. ²⁶ Ava va tsəgha ghwənɪkə Hyala ndə ghəra sləni tsa nɓə pərɓa kaa ngəŋwəy. Ta təfəŋwəy miy ghwənɪkə na, sa dza naa nza, mba'a taa zhəghəkəŋwəy kwətɪŋ kwətɪŋ tsa ghwəy mbə kwəma ghwəy jikir na» kə Piyer.

4

Kar Piyer lə Zhaŋ tə pi sləka kwəma

¹ Ma kar Piyer lə Zhaŋ ghwəlashi mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha na, 'wakəvə *ka ta Hyala, lə Ntsaa sləkə ka ndəghwə *ciki Hyala, mba'a *ka Sadəsehi, ndəs ghəshi səəkəshi. ² Sati nefer shi tə sa ɓananshi kar Piyer kwəma kaa mbəzli, mba'a sa nə ghəshi, a Yesəw zhakatiy mbə mətɪ, kə ghəshi. A ndəə mbay zhakatiy mbə mətɪ, dɪ ghəshiy gəzə lə kwəma shi va tsəgha. ³ Dza ghəshi, mba'a ghəshi kəəsəhwəshi, mba'a ghəshi dzaa faghwashɪ kwa fərshina, ta ndəghə vici həzlimə, sa dzata vici ta ɓasə ngwəvəə dzəkən shi. ⁴ Dzəghwa ya tsəgha nɓə na, daŋ mbəzliy ɓanavə nefer shi kaa Yesəw mənishi mbə mbəzliy favə kwəma shi va.

3:26 3:26 13:46; 18:6; Rm 1:16 **4:1** 4:1-2 Sadəsehi: 5:17; 23:8; Lk 20:27 **4:1** 4:1 Lk 22:4, 52 **4:2** 4:2 zhakati: 2:24; 4:33; 17:18; 26:23 **4:3** 4:3 5:18 **4:4** 4:4 2:41

Daŋ tsa mbəzli va na, gar bələkwə bələkwə cifə mətsəkə.

⁵ Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, lə mətikwəkwər zhər, lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala basəshi mbə məlmə Zherəwzalem. ⁶ Kar Anə, dikə tsa ka ta Hyala, mba'a Kayifə, mba'a Zhaŋ, mba'a Alekəsandərə, lə niy tərmbə mbəzli mbə hwəlfə ka ta Hyala gwa'a gwa'a. ⁷ Dzəghwa pəmə ghəshi pəməkə kar Piyer ki. Ma sa səkəshi ghəshiy dzəghwa kwəma shi na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və shi, ma kə ghəshi ngəshi na: «Wa ntsaa ndaŋwəy ni ghwəy ni bərçi məni ghwəy shi ni li shi tay? Naa lə slən tsa wa mənishi ghwəya?» kə ghəshi.

⁸ Ma kə Piyer sa təhəy nəfə tsa ci lə *Safə tsa Hyala ngəshi na: «A mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli ghəy, lə mətikwəkwər ka *Izərayel, ⁹ njana dəw ghwəy kwəma va ghəy ndatsə dzəkən wəzə tsa mananati ghəy kaa vədīr, ka dəw njasa 'wa naa mbəliyəy, ¹⁰ wəzəa nava, ta zləbaŋwəy dzee. Sənay tə ghwəy gwanəŋwəy, dibay, sənay tə hwəlfə ka Izərayel gwa'a, Yesəw *Kəristəw ndə ka Nazaretə tsa daŋwavəgha ghwəy va vəgha tsəm pəəsliti, dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətīy, ava tə mbərkə bərçi mbə slən tsa ci nay ghwəy zal tsa məgarə kwa kwəma ghwəy sana mbəli mbəli kwərīŋ! ¹¹ Waa Yesəw na saa niy gəzə Zliya Hyala va kwəmaa dzəkən, sa niy nə na va:

Ma hakwə tsaa ndəghamti ghwəy va, ghwəy ka
 ndəbə shiyəy,
 ghəci na saa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəramti
 jihə ciki,
 kə niy ni.

Dzəkən Yesəw gəzəva kwəma va. ¹² Sa
 nzanay, war ghəci kwətiy na saa dzaa mbəlītəpə.
 Tsahwəti slən tsa ndə tifa tə hidfi, mba'a Hyala
 gəzanakəshi kaa mbəzli, ta mbəlīŋwəy dza
 ghwəy li, kəw» kə.

¹³ Dzəghwa sa nay ka basə kwəma njasa gəzə
 kar Piyer lə Zhaŋ kwəmaa dzəkən Yesəw, kala
 gwərsə ma tsəgha na, tapə nava kwəma mbə
 mananshi maɗaŋa ki. Va sa nzana, mba'a
 ghəshi sənashi tərəŋw. Ma kar Piyer na, mbəzli
 gəmshi ni ghəshi, a niy nza ghəshi ka mbəzliy
 jangəshi nja nihwəti mbəzli, gar nə ghəshi, kə
 ghəshi nzaw. War ma na sənata ghəshi na,
 war nza tsaa nza ghəshi kwasəbə Yesəw gwa'a
 tsəgha. ¹⁴ Zhini difa na, mbə nay ntsaa mbəliy
 va ghəshi kwəriŋ məgarə tifa vəgha kar Piyer
 lə Zhaŋ, kwəma mbata ghəshiy ndəramti mbə
 tifaŋ, war hashi, ghəshi hashishi tsəgha. ¹⁵ Dza
 ma kə ghəshi ki na: «Kadiwəm, ləvəriŋwəyəm
 di» kə ghəshi kaa kar Piyer. Ma sa gəzanshi
 ghəshi tsəgha na, mba'a mbəzli va barvashi mbə
 jipə shi. Dza ghəshi tapə ta sləka kwəma dza
 ghəshiy mənī, ¹⁶ ma kə ghəshi na: «Njaa dza
 ghwəmmə mənī lə mbəzli ni kia? Vanay sanay,
 a mbəzli mbə Zherəwzalem gwanashi sənay,
 maɗaŋa dikə na nay, mbəzli ni mənī na, kə

4:12 4:12 Mt 1:21; 1Kwər 3:11 **4:15** 4:15 5:34-35 **4:16** 4:16
 Zhj 11:47

ghəshi. Ka mbay ghwəmmə zhiniy ndəramti kwəma va ghwəlaw. ¹⁷ Ghənzə tsəghay, wəzəba dza ghwəmmə daməshi na, vantaa ghəshi dzaa mətəhə zləlivəri kwəma va dzar mbə mbəzli. Mba'a ghwəmmə nabətishi, a ghəshi zlay gəzanshi kwəma lə slən tsa Yesəw va kaa mbəzli» kə ghəshi.

¹⁸ Ma sa sləkamti ghəshi kwəma shi va tsəgha na, dza ghəshi da' ghəshi harashi. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Ndatə sə pə ghwəy kəray lə gəzəpə kwəma ya bənipə shiy lə slən tsa Yesəw tsa» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə kar Piyer lə Zhan kaa zhananshi na: «Nighətīm də'wə ghən tsa ghwəy di, ndata ka təbə na va Hyala, ghəy kə dzanəy ta dī fəti va ghwəy mbərəkəta va Hyala. ²⁰ Ma na na ghəy na ghəyəy, ka mbay ghəy zlatā gəzə kwəma nata mətə sə ghəy, lə na favə sləmə ghəyəw» kə ghəshi.

²¹ Ma sa gəzamti kar Piyer kwəma va tsəgha na, dza mbəzliy basə kwəma va, nabə nabayshi dība, mba'a ghəshi pəlashi. Sa sənay ma ghəshi njasa ka ghəshi mbay sanamiyshi ngəra'wə ghwəla, sa hazləni ghəshi va mbəzli. Sa nzana ya wa ndə gwa'a na, war mbə fal Hyala ghəci ta mbəli tsa vədīr tsa va va. ²² Ma vədīr tsa mbəliti kar Piyer va lə kwəma madəna madəna nay, a piya ci tanəti fadə mətə sə kə ghala yakə məndi.

Cə'wə mbəzliy nəw Yesəw

²³ War sa pəlashi məndi kar Piyer lə Zhan tsəgha na, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha ng-warmbəghəhishi mbə nəw Yesəw. Tapə ghəshi

ta slanshi kwəma gəzanakəshi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə pəhepəhir zhər mbə *ka Zhəwifə. ²⁴ Ma sa famti mbəzliy nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, tapə ghəshi dzəmbəshi gwanashi mbə cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, gha mənti na ghwəmə lə hidfi, lə yam, mba'a ya nimaba shiy gwa'a. ²⁵ Gha gəzəkə na lə bərçi Safə tsa gha mbə miy tsa jijiŋəy *Davitə, ndə ghəra slēni tsa gha, ma pə ghay:

Wa shiy mənishi ghwərvəshi mbəzli tə hidfi?

Tawa zəzə mbəzli tə hidfi war kwemer kama ghən ti shia?

²⁶ Tawa kafəshi ka sləwa hidfi ta mbəmbəzəa?

Tawa jakətəvashi mezhizhə ta ghəra kar Hyala kwa sləkəpə,

ghəshi lə *Kəristəw Ntsa tivə Hyalaa? pə gha.

²⁷ Kataŋ kiy, tsəgha na. Ava tikə mbə məlmə na jakətəvashi kar *Erədə ghəshi lə Paŋwəsə Pilatə, mba'a nihwəti ka məlmə, lə hwəlfə ka *Izərayel gwa'a, ta ghəra ndə ghəra slēni tsa gha dəwdəw tsa, Yesəw tsa tivə gha, ta nza ghəci ka Kəristəw. ²⁸ Mbə kwəma mənti ghəshi va tsəghay, kwəla' faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy tarəkə gha kwatanata lə bərçi gha mba'a lə dī tsa gha. ²⁹ Sənzənva kiy, Ntsaa sləkəŋəyəy, nighəti gwəlan tsa mənīŋəy ghəshi! Va tsəgha, ə cə'wəŋa ghəy, banavə bərçi kaa ka ghəraŋa slēni, a ghəshi mbay gəzə kwəma gha kaa mbəzli kala hazlēni ma ya jəw nɛ.

³⁰ Ndanəy bərçi gha

4:24 4:24 Səvəri 20:11; Cem 146:6 **4:25** 4:25-26 Cem 2:1-2

4:27 4:27 Erədə: Lk 23:7-11; Pilatə: Lk 23:1 **4:28** 4:28 2:23

4:29 4:29 Ef 6:19 **4:30** 4:30 2:22

ta mbə ghəy mbəli mbəzli, ka mēni shiy cipə kwəma, lə ka mēni kwəma madfaŋa madfaŋa na, lə slən tsa ndə ghəra slēni tsa gha dēwdēw tsa, Yesəw» kə ghəshi.

³¹ War sa cə'wamti ghəshi cə'wə tsəgha na, 'wakəvə pətsa nzəyshi ghəshi va ti tsəgha, mənəkəd kəd kəd mənəkədiy. Dzəghwa paf paf nefer shi tihəshi gwanashi va *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa. Mba'a ghəshi ghavə gəzə kwəma Hyala tsəgha lə bərçi, kala hazlēni ma.

Mbəzliy nəw Yesəw jakəti shi və shi gwanashi, ka təhə shi shi

³² Dzəghwa ghalaba ki, ma mbəzli dfaŋ ni va banavə nefer shi kaa Yesəw gwanashi na, war nəfə tsa kwətīŋ tsa lə məhərli kwətīŋ na ghəshi mənishi. Ndə tifa mbə shi ya kwətīŋ, mba'a ni ya wa shi və na: «Am, shi ya ghəshi kwətira nee» kəw. War jakəjakə niy fə ghəshi shi və shi. ³³ Ma *ka kwal Yesəw na, ka ndəgha fəti ta zhakati tsa Ndə sləkəpə Yesəw mbə məti lə bərçi mbə tərəŋw. Hyala ki na, ka təfanshi miy dalala kaa ngəshi gwanashi. ³⁴ Niy nza ndə mbə shi ya kwətīŋ gar gəzə na: «Gwa'ee va ndərma shi tsa' ni va» kəw. Sa niy nzanay, ya war vəh, ya ghi niy nza na va ndə gar dələy, dəl niy dəl na, sa ka na dəlamti na, laŋ dzaa bəkəvə gəna kwəməvə na gwa'a. ³⁵ Mba'a banavəshi kaa ka kwal Yesəw, ka ma nza ghəshi tihəshi kaa mbəzli gwa'a, ya wa ndə na, gar ghəzli ci, gar ghəzli ci dzaa kwəməvə shiy.

³⁶ Tsəgha mənti *Zhezhefə, ntsa yakə məndi mbə hwəhwə tsa mbəzli Levi, tə məlmə ka Shipər, Barnabasə, kə məndi kaa slən tsa fanati ka kwal Yesəw. Shi dī slən tsa vaa gəzəy: «Zəghwəə mətsəhəpə bərçi». ³⁷ Mba'a dələmti vəh tsa ci. Dza həŋ bəkə gəna va, mba'a bənavə kaa ka kwal Yesəw.

5

Kar Ananiyasə lə mali ci Safira

¹ A tsahwəti ndə niy nza tība, Ananiyasə, kə məndi kaa slən tsa ci, mali ci na Safira, dza na naci ki na pa' ghəci pamti shiy tə tsa shi vəh, ² mba'a ngəy nahwəti gəna pavə na kaa ghən tsa ci. Mba'a mali ci va zləbavə ghəciy nga. Dza na həŋ bəkəvə naa tərmbə, mba'a bənavə kaa *ka kwal Yesəw.

³ Ma kə Piyer kaa ngəci na: «A Ananiyasə, a nana kia? Tawa təhay *ndə jaka tsa Hyala nəfə tsa gha lə gəla na tsətsə na na kwəma, war ta slanci dzərvə gha kaa *Safə tsa Hyalaa? Dza gha mba'a gha mbələy nahwəti gəna pavə gha tə za gha. ⁴ Ya' pə gha: Gha ghwəla ta dəl vəh tsay, sa gha niy nza na. Zhini sa dələmti gha difay, war sa gha niy nza gəna kwəmavə gha ti. War njaa 'wa ghaa tarəvə məni shi tsətsə ni ni mbə nəfə tsa ghaa? Ma dzərvə slati gha nay, kaa ndə ngəri slanati ghaw, kaa Hyala na!» kə. ⁵ War sa favə Ananiyasə kwəma va tsəgha na, ghavə na, bəripe, tərəy dzəti pi, mba'a mətiy. Dzəghwa dalala hazləni ghəranatishi kaa mbəzliy favə

kwəma va njasa mēnta na gwa'a. ⁶ Dzəghwa gwəla gapə gapə ghəshi gapəti mbəri tsa ci, tsəŋ ghəshi bəkən. Mba'a ghəshi dzaa lamti.

⁷ Ma ləy hwəm sa nzata mēndi nza jəw gar tsahi mahkan mēndi mēnti, mba'a mali ci səkətəa dzəmbə ciki tsa va, sənashi shiy mənishi tiba na nanzə kiw. ⁸ Ma kə Piyer kaa ngəta war sa səkəta na na: «A mali na, gəzara di, tsətsə nja sana na gəna pavə ghwəy lə zaŋa tə za ghwəy va na?» kə. Ma kə mali va na: «Yə, ava war tsəgha na» kə. ⁹ Ma kə Piyer ngəta na: «Njaa njaa gha ghwəy sləkati kwəma ghwəy tsətsə ta nighə kwəma Safə tsa Hyala tay? Nay gha tsəy, avanashi mbəzliy bə zaŋa ta la miy ciki tsa va, ta bəŋa dza ghəshi sənzənva kwərakwə» kə.

¹⁰ War sa gəzanakə Piyer tsəgha na, nza'jəw ghənzə tərəta kwa kwəma ci tsəgha difa, mba'a mətita. Ma dzəmbə gwəla va na, ghənzə məti məti. Tsəŋ ghəshi bəti, mba'a ghəshi dzaa lamti vəgha zata. ¹¹ Dzəghwa tərəŋw hazləni kəsəvə mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, tsəgha mbəzliy favə kwəma va gwa'a difa.

Ka kwal Yesəw mēni kwəma maɗaŋa maɗaŋa na, ka mēni shiy cipə kwəma

¹² Ghalabay, ɗaŋ shiy cipə kwəma, lə shi maɗaŋa maɗaŋa ni dalala mənishi lə dəvə *ka kwal Yesəw mbə mbəzli. Ma mbəzliy nəw Yesəw va na, war mbə gərka *Saləmaŋw niy nza ghəshi bəsə bəsə gwanashi. ¹³ Ma mbəzliy nəw ma Yesəwəy, ka hazləni va jakəva li shi, ya tsəgha

nzə na, war mbə ha'wə mbəzli gwanashi niy nza ti shi. ¹⁴ Ma mbəzliy banavə nefer shi kaa Ndə sləkəpə nashi ki na, war mətəshə ghəshiy mətəshəva, zhər lə mi'i gwa'a.

¹⁵ Ma sa nata mēndi kwəma va tsəgha na, mba'a mēndi dzəmbəshi mbə bəbə ka zəlghwə səvəri dzəghwa kwal, ka fəshi tə gizli gizli, lə tə kəshedfer. Ma sa ka Piyer səəkəy lə dza ci na, nza ya məkəkwə ci dzarshi kən ndə, nza tsava ndə mbəliy. ¹⁶ Dza tsəgha ki, lə mbəzli mbə giwahi tə ghala lə məlmə Zherəwzalem shi gwa'a gwa'a basəkəvashi kwərakwə, mba'a ghəshi bəkəvə ni shi ka zəlghwə gwa'a, lə mbəzli mbə sasa ngəra'wə va gazlaka. Dza ki ya wa ndə mbə shi na, mba'a kwəmavə mbəliy.

*Ngəra'wə tsa sahəwə *ka kwal Yesēw*

¹⁷ Dzəghwa ki, mba'a hərhhə təhay nefer kar dikə tsa *ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli *ka Sadəsehi njasa ka ghəshiy nza kwa zəərə shi, va kwəma mēni ka kwal Yesēw va. ¹⁸ Mba'a ghəshi kasaghwashi kwa fərshina.

¹⁹ Ma həvir na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə ghwanamti gizlgizl miy fərshina, mba'a pəlīkəvərishiy dzəti ngwəla. Ma kə kaa ngəshi na: ²⁰ «Mbalam, garəŋwəyəm mbə *ciki Hyala a ghwəy gəzanshi kwəmaa dzəkən yəwən piy kaa mbəzli» kə. ²¹ Ənkwa kə mbəzli va, ka səvərishi. Ma mekəshi mekəshi na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ciki Hyala. Tapə ghəshi ta bəni kwəma Hyala kaa mbəzli.

Dzəghwa dikə tsa ka ta Hyala va, ghəshi lə mbəzli kwasəbə ki, basə ghəshi basay mətikwəkwər ka *Izərayel lə *ka sləka kwəma. Dza ghəshi bəŋ ghəshi ghwənashi ka ndəghwə ciki Hyala ta har kar Piyer səəmə kwa fərshina, ta səəkəə dzəghwa kwəma shi. ²² Ma sa tsəhəshi mbəzli va kwa fərshina ki na, kəsashi kar Piyer ghəshi mbə ciki tsa niy kalayshi məndi mbəw. Dza ghəshi tərəf zhəghəghəvashiy dzəghwa kwəma ka sləka kwəma, ta dza ta gəzə kwəmaa mənta, ²³ ma kə ghəshi sa tsəhəshi ghəshi na: «Sa tsəhəŋəy ghəyəy, a ghəy kəsata fərshina kəli kəli wəzə nanzə. Ma mbəzli ka ndəghwə ba na, war məgarəshi pərikə miy ceker. Dza ghəy ki bəŋə'i ghəy ghwənamti ciki, mba'a ghəy dzəmbəŋəy, dzəmbə ghəy na, kəsay ndə ghəy ya kwətij mbəbaw» kə ghəshi.

²⁴ War sa favə kar ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala lə mezhizhə ka ta Hyala nava kwəma tsəgha na, mba'a məhərli shi səəta. Kala sənata ghəshi njasa dza naa zhiniy kəray ghwəla.

²⁵ War ghwəla ghəshi tə pətsa va tsəgha na, mba'a ndə səəkəy ka gəzanshi, a kə na: «A mbəzli ni, ma mbəzli kalay ghwəy va kwa fərshinay, avashi mbə ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbəzli» kə.

²⁶ Dza ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala ghəshi lə mbəzli ci, mba'a ghəshi dzaa pəməkəshi lə məhərli, kala mananshi ma gwəlan, sa hazləni ghəshi va nəghətaa mbəzli taa pə'wəshi lə hərəzli.

²⁷ Ma sa pəməkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi garəyshi kwa kwəma *ka sləka kwəma ka Zhəwifə. Tapə dikə tsa ka ta Hyala ta dəw kwəma və shi ki, ²⁸ ma kə ngəshi na: «Makətəŋwəy ghəy lə nabə nanzə əntaa ghwəy zhiniy bənipə shiy ghwəla lə slən tsa Yesəw va ma, pə ghəy sa? Tawa fa ma ghwəya? Sənzənvay, ava ghwəy təhay məlmə Zherəwzalem gwanata lə shi ghwəy va bənipə ghwəy ki. Ə dī ghwəy kwəma kən pəslī tsa pəslīti məndi va ntsa vaa zhəghakənvata kən ghəy shəkəna?» kə. ²⁹ Ma kə kar Piyer lə ka kwal Yesəw kaa zləbanci na: «Nanzəy, wəzəba kaa Hyala dza naa gwəramti ghəy yi fəti kən kaa mbəzli! ³⁰ Sa nzanay, Yesəw tsa danwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəslītiy, a Hyala dəhimmə zhanakati mbə məti. ³¹ Mba'a Hyala zhiniy kafəghə zhimə ghwəməə fəy tə kwa bəzəmə nə. Mba'a mənti ka mazə lə ka *Ndə mbəlīpə, ta mbə ka Izərayel kwəmavə kwal tsaa zhəghanti nəy tsa shi, lə ta pəli kwəma shi jikir na. ³² Ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən kwəma va, mba'a *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa ba. Sa bənavəshi Hyala kaa mbəzliy yanta fəti» kə ghəshi.

³³ Ma sa favə ka sləka kwəma nava kwəma tsəgha ba na, mba'a nəfə tsa shi zhiniy satiy tərəŋw. Ka dī bakwamti ka kwal Yesəw va ghəshi. ³⁴ Dza mba'a tsahwəti ndə Farisa niy nza tifa mbə ka sləka kwəma ka Zhəwifə va ki, slən tsa ci na, Gamaliyel, ndə bənipə *kwəma

pəhəti Hyala ghəci niy nza, ka dfi fəti mbəzli gwanashi və. 'Wakəvə na gar garəy mbə jipə ka sləka kwəma va. Dza na mba'a gəzanshi mbəzli a məndi pəməkəvəri ka kwal Yesəw vaa dzəti ngwəla jəw. ³⁵ Sa səvərishi ka kwal Yesəw va na, dza na tapə ta gəzanshi kwəma kaa mbəzliy basətəvashi vam ma kə ngəshi na: «A zhər ka Izərayel, nighə tə ghwəy ghən tsa ghwəy, mbə kwəma bərkə ghwəy na mananshi kaa mbəzli ni di! ³⁶ A ghwəy nay ge'i lə tsahwəti vəghwə niy nza dzəmbə tibay, a Tədəsə niy madiy, ma kə niy niy: “Ma yənəy, ndə nzee gar sənata kwəma” a kə niy ni mbə zəzə kwəma ci, mbəzli gar bələkwə fadə niy mənishi ka nəw kwəma ci va. Dza mba'am paslamti, sa paslamti məndi na, mba'a ka nəw kwəma ci va gwanashi ghavəə ndanishi, ra'i na ci va kwəma zata tifa. ³⁷ Zhini ləy hwəm tsava ndə ba na, kafə Zhəwdəsə ndə ka Galile kafəy kwərakwə, ge'i ge'i lə vici dəhə slən tsa mbəzli. Mba'a ngədīvə mbəzli ta nəw ci kwərakwə. Zhini pəəsl məndi pəəsliti ba. Mba'a mbəzliy niy nəw kwəma ci va kwəshanishi gwanashi. ³⁸ Tsəgha nava nanzə nata ghwəy sa? Sənzənva kiy, vanta kwəma dəe gəzanwəy, ka kəslimbə ghən ghwəy kən kwəma mbəzli ni ma, zlashim, a ghwəy nighəshi lə mətə. Sa nzana, səəkə va mbəzli kə təkə kwəma shi va, ya sləni shi va səəkəy, ta ghavə dza naa zata. ³⁹ Ma war va Hyala kə kwəma na səəkəy, ka dza ghwəy mbay biydamtiw. Ava va tsəgha nə ya, wəzəba mənti ghwəy məhərli wəzə na pən, əntaa ghwəy

taa məninqwəy ka mbəz lə Hyala mbə kwəma na!» kə. Dza ka sləka kwəma, mba'a ghəshi zləbati kwəma ci va.

⁴⁰ Dzəghwa ghəshi, da' ghəshi harashi ka kwal Yesəw. Ma sa harkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi də'wətishi, dza naβ naβ ghəshi naβayshi, əntaa ghəshi taa gəzə kwəma ghwəla kaa mbəzli lə slən tsa Yesəw. Mba'a ghəshi pəlashi.

⁴¹ Dzəghwa kar Piyer mba'a ghəshi bərvashi mbə ka sləka ka Zhəwifə va, ka dzashi lə vəshi. Sa nzana mba'a Hyala bərkətishi mək gar sa ngəra'wə ghəshi tə mbərkə slən tsa Yesəw.

⁴² Dza ghəshi ləy hwəm kwəma va ki na, njasa səmə vici gwa'a ghəshi war ka bəni shiy kaa mbəzli, ka gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw mbə ciki Hyala, mba'a dzar kəy ghyeghyer.

6

*Mbəzli mbərfəŋ ta kəti *ka kwal Yesəw*

¹ Ma ghala vici va na mbə mətəhəva dən tsa mbəzliy nəw Yesəw ki, mba'a *ka Zhəwifə səəkəshi səəkə səəkə 'wati ngwəzliməə dzəkən ni yakəm tə hidī va, ma kə ghəshi na: «Kar məndiy nganshi shiy makanshi kaa ni ghəy mi'i bəkwəshi zhər shi mbə shi ka məndi vaa təhə vici va vici vaw» kə ghəshi. ² Dza ka kwal Yesəw va mən lə bakə ni, bəsə ghəshi bəsəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Ma kə ghəshi ngəshi sa

5:40 5:40 4:18; 5:28 **5:41** 5:41 Lk 6:22-23; 1Pi 4:13 **5:42** 5:42gəzə kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw: 9:22; 17:3; 18:5, 28; Lk 24:25-27 **6:1** 6:1 2:45; 4:35

basətishi ghəshi na: «Aya, ma ghəyəy, ka təbə ghəy zlatə gəzə kwəma Hyala ta dzaŋəy war ta kwəma tihə shi zəməw. ³ Va tsəgha, a pə ghwəmmə məntiy ngwarməhiŋəyəy: Təravəm zhər mbərfəŋ, shi kama miy dzar kwa kabaka shi, shi təhay *Safə tsa Hyala nefer shi paf, mba'a ghəshi sənata kwəma tərəŋw. Ma nza ghəy banavəshi nava sləni. ⁴ Ma ghəy, na na ghəy kiy, nza ghəy jihəva ghalabaa dzəmbə cə'wə Hyala, lə dzəmbə gəzə kwəma nza kaa mbəzli gwa'a» kə ghəshi.

⁵ Dza kwəma va, mba'a təbanati kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Dza ghəshi ki mba'a ghəshi tsəhavə Etiyen, ntsaa banavə nəfə tsa ci gwa'a gwa'a kaa Yesəw, mba'a safə tsa Hyala dəwdew tsa təhay nəfə tsa ci. Ghəshi lə kar Fəlipə, mba'a Pərəkwer, mba'a Nikanər, mba'a Timən, mba'a Parmenasə, mba'a Nikwalasə, ndə ka Antiyəshə, ntsaa niy dzay dzəghwa kwal Hyala tsa ka Zhəwifə ghala kwatanəy. ⁶ Dzəghwa gar məndi garəyshi kwa kwəma ka kwal Yesəw, mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi, fə' dəvəə dzəkən shi mbə cə'wə va. Dzəghwa mbəzli va, kap kəsəvə sləni shi va ki.

⁷ War mbə dzava kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma ki ghalaba, ma dāŋ tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem na, war ka mətsəhəva tərəŋw. Ya mbə *ka ta Hyala na, dāŋ mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw.

*Mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə lə Etiyen*

⁸ Dzəghwa, ma Etiyen ki na, ntsa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə bərçi nzə, mba'a wəzə hwər tsa nzə ghəci. Dza na, ka mēni shi maɗaŋa maɗaŋa ni lə shiy cipə kwəma tərəŋw kwa kwəma mbəzli. ⁹ Dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ki, kala dī ma kwəma Etiyen ghəshi. Mbəzli vay, lə tsa shi ciki ɓasəva kwətishi: «Ciki ɓasəva tsa mevivi pəlikə məndi» kə məndi ngəci. Səəkə mbə hidī ka Shiren, lə mbə məlmə ka Alekəsandəri niy səəkə nihwəti mbə shi, ma nihwəti na, səəkə tə hidī ka Shilishi lə tə hidī ka Azəy. Dza ghəshi gwanashi ki, mba'a ghəshi ɓasəshi ta nga mbaza lə Etiyen tsəgha. ¹⁰ Dzəghə' ghəshi kaa hashi Etiyen na, shaŋ ghəshi. Sa nzana mba'a *Safə tsa Hyala ɓanavə bərçiy sənata kwəma kaa Etiyen ta gəzə kwəma. ¹¹ Ma sa nay ghəshi daw ghəshi ta ghəpə lə Etiyen na, mba'a ghəshi dzaa ɓanavəshi gəna kaa nihwəti mbəzli, ta sla dzərvə ghəshiy dzəkən Etiyen. Ma kə ghəshi taa ni na: «A ghəy favə ghəci mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən kar *Məyizə lə Hyala» kə ghəshi taa ni. ¹² Dza ki, mba'a ghəshi ngədīvə mbəzli mbə məlmə ghəshi lə mətikwəkwər, lə *ka ɓənipə kwəma pəhəti Hyala ta mbə nəfə tsa shiy satiy dzəkən Etiyen. Dza mbəzli va sa satiy nəfə tsa shi ki, mba'a ghəshi ɓasəkənvashi gwanashi kən Etiyen kəsəti. Sa kəsəvə ghəshi na, mba'a ghəshi ɓəghə dzəghwa kwəma *ka sləka ka Zhəwifə. ¹³ Dza mba'a ghəshi pəməghə mbəzli ta təbə dzərvə

dzəkən Etiyen. Ma kə mbəzli va kaa ka sləka kwəma na: «Ma zal tsay, war kwəmaa təbə ma na sa gəzə naa dzəkən *ciki Hyala tsa ghwəmmə dəwdew tsa, lə dzəkən kwəma pəhəti Hyala! 14 A ghəy favə ghəci mbə gəzə, ma kəy: “Yesəw ndə ka Nazaretə tsa vay, ta ngəzlamti ciki Hyala dza na, ma nza zhəghanti kwəma pəhəpəhə na va ndammə Məyizə gwanata” kə» kə ghəshi.

15 Mbəzliy basəshi mbə ciki sləka kwəma tsa va gwanashiy, war tə Etiyen niy nza mətəhi shi. Ma ghəshi mbə nighə na, ndəba pətsa mbə kwəma *ndə kwal tsa Hyala, pə gha ghəshiy nay pətsa mbə kwəma ci.

7

Gəzə kwəma Etiyen kwa kwəma ka sləka kwəma

1 Ma kə dikə tsa *ka ta Hyala kaa Etiyen ki na: «War tsəgha gəzəkə gha nja shi gəzə mbəzli ni ni katan nanzə na Etiyen?» kə.

2 Ma kə Etiyen na: «A ngwarməhira lə dəhira, kadiwəm, fatim kwəma dzee ta gəzə di. A ghwəy sənay a Hyala kwa shəndəkə niy təzlita kaa jijimmə *Abəraham, ghəci tə hidfi ka Mesəwpətami, ghalabay, ghəci ghwəla ta nzəy mbə məlmə Haran niy nza na. 3 Ma kə niy ni ngəci na: “Madfi barvaŋa tə hidfi gha ni lə səvəri mbə mbəzli gha. Mbalaa dzəti hidfi dzee va ta ciŋa” kə niy ni. 4 Dzəghwa na mba'a niy barvay tə hidfi ka Shalde, mba'a dzaa nzəyəy

mbə məlmə Haran. Dzəghwa dəy mba'a mətiy mbə məlmə va. Ma sa mətiy dəy na, mba'a Hyala tədikə lə ghi tsa ciy dzəti hidī nza ghwəy ni sənzənva ki. ⁵ Ma ghala pətsa va di na, niy banavə pi Hyala kaa ngəci tə hidī va, ya gar zakwati shiy ghəci ti ya jəw tsətsəw. War ma kə Hyala kaa naa niy gəzanakə na na: “Ta ndaṇa hidī va dzee, ma nza jijihina zəmə ghi ti shi taa nza ləy hwəm gha” kə niy ni, ya tsəgha niy kama zəghwə va Abəraham ghalaba. ⁶ Dzəghwa ma kə Hyala niy ni kaa Abəraham dzəkən jijihiy diba na: “Tə hidī ka məlmə dza jijihina nza, ta mənī mevivi dza mənī ti shi, ka sanshi ngəra'wə gar piya bələkwə bələkwə fadə. ⁷ Ma nanzə taa nza kiy, yən də'wə ghən tsee dza naa sla ngwəvə dzəkən hwəlfə mbəzliy dza vaa mənī mevivi tə jijihina. Ma ləy hwəm ki na, nza ghəshi səvərishi mbə hidī mbəzli va, ta səəkə ghəshi ta nəw kwəmee tə hidī ndaṇee ni” kə.

⁸ Dza kar Hyala lə Abəraham ki, mba'a ghəshi sləy kiri ta kwəma va. Mba'a Hyala gəzanci *sla fə'yasa kaa mbəzli ci, ma nza mənī zəzə kwəma sla kiri tsa va ti. Va tsəgha nzana, sa yakə Abəraham *Izakə na, dza na mba'a slananti fə'yasa tə kwa dəghasa vici ci. Ma sa kəliy Izakə mba'a yavə *Zhakwapə na, sla' slananti fə'yasa. Dzəghwa Zhakwapə sa kəliy na kwərakwə ki na, mba'a yayakə ndərazhi mən lə bakə, tsəgha slaslanamtishi fə'yasa kwərakwə.

⁹ Ma dza jijihimmə na, mba'a ghəshi mənī

7:5 7:5 Ghava 12:7 **7:6** 7:6-7 Ghava 15:13-14 **7:8** 7:8
 Ghava 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-30:24; 35:16-18 **7:9** 7:9
 Ghava 37:11, 28; 39:2, 21

hər'hə va *Zhezhefə tsahwəti zədəshi, dzəghwa d'əl ghəshi d'əlanaghə kaa ka məlmə, ta dzashi ghəshi liy dzəti hidī ka *Ezhipətə. Ma Hyala nanzə ki na, war kwasəbə Zhezhefə ghənzə. ¹⁰ Dza na mba'a mbəlanti səvəri mbə ngəra'wə tsa nza va kən gwa'a gwa'a. Dza na mba'a mənti ka ntsaa sənashi shiy, sa tsəhəy na tə nahwəti vici kwa kwəma *Farawaŋ, mazə ka Ezhipətə na, dza mazə tsa va mba'a mananati wəzə hwər, mba'a fəy Zhezhefə ka ngwəmna tsa dikə tsa tə hidī ka Ezhipətə, zhini ghəci ntsaa nighəə dzəkən pətsa kəghi tsa mazə tsa va gwa'a. ¹¹ Ma ghalaba ki na, dzəghwa ma dikə na, mba'a mənta mbə hidī Ezhipətə lə tə hidī *Kanana gwa'a gwa'a, tərəjw ngəra'wə mənīy, Kala kwəmavə shiy zəmə jijihimmə, gar zəməshi ghəshi.

¹² Ma sa favə Zhakwapə a shi zəmə tə hidī ka Ezhipətə sa bəsətishi məndi, ka pa səkəm ti shi, kə məndi na, dza na bəŋ ghwənashi ndərazhi ci va. Dza jijihimmə tə kwa taŋa səda, mba'a ghəshi dzaa pakə shi zəmə. ¹³ Sa kərəshi ni kwa taŋa va shi zəmə na, zhəghwa na zhən, zhənti ghwənishi kwa baka səda. Ghalaba ki na mba'a Zhezhefə cintishi ghən tsa ci kaa ngwarməhiy ki. Ava fəcava gha Farawaŋ mazə ka Ezhipətəə sənashi mbəzli Zhezhefə. ¹⁴ Dzəghwa mba'a Zhezhefə ghwənəghə miy fəcava, ta har dəy Zhakwapəə dzəmbə Ezhipətə lə ghi tsa ci gwanay ki. Ndə mbərfəŋ mətəsəkə

7:10 7:10 Ghava 41:37-44 **7:11** 7:11-12 Ghava 41:54; 42:1-2, 5 **7:13** 7:13 Ghava 45:1, 3, 16 **7:14** 7:14-15 Ghava 45:9-10, 18; 46:6-7, 27

cifēti ghēshi kēghi tsa va. ¹⁵ Mba'a Zhakwapə dzaa nzəyəy tē hidī ka Ezhipətə, pəkwa ka səkəkə mətīy bəhwə war ghəci ti shi. Tsəgha jijihimmə kwərakwə. ¹⁶ Mba'a mēndi bəghə mbəreketi shi njasa bəkwa ghəshiy dzəti hidī ka Shishem, dza la' mēndi laghwashi kwa kwəli niy pavə Abəraham tē gəna va ndərazhi Hamər dəy Shishem.

¹⁷ Ma sa kətikəvay vəghwə tsa dza Hyala ta mēni kwəmaa niy gəzanakə na kaa Abəraham niy nza ki na, dzəghwa tərəjw hwəlfə ghwəmmə va tata, ka mənishi dāj tərəjw tē hidī ka Ezhipətə. ¹⁸ Ma tē nahwəti piya na mba'a mēndi pəərəti tsahwəti mazə mbə Ezhipətə, kalaa sənay ma Zhezhefə tsava. ¹⁹ Mba'a tsava mazə manakən kwəma tsəhwəli kən hwəlfə ghwəmmə ki. Sa' sanamiyshi ngəra'wə kaa jijihimmə tərəjw. Pa' ka gəzanshi kaa mēməhi ka vərənje'wer, a ghəshi zlashi vərənje'wer va, ta mbə ghəshiy bəkwašhi, war vantaa ghəshi dzaa kəlīshi gwa'a tsəgha.

²⁰ Ava ghala vici va yakə mēndi *Məyizə ki. Ma ghəci na, ntsa nza mēgəla ti ghəci, wəzə kwa mətə Hyala. Dzəghwa na mba'a mənəhwə tir mahkan mbə sa 'wa tē mbəghəy. Dza mēndi ki mba'am zlay. ²¹ Ma sa zlayəm na, dzəghwa zha Farawan mazə ka Ezhipətə, həj bəvə mba'a dzaa kəlīti sa nzə nja zəghwə nzə. ²² Mba'a Məyizə bənəhwə shi sənashi ka Ezhipətə gwa'a

7:16 7:16 Ghava 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Zhə 24:32; Ebr 11:9, 13

7:17 7:17-18 Səvəri 1:7-8 **7:19** 7:19 Səvəri 1:10-22 **7:20**

7:20-21 Səvəri 2:2-10; Ebr 11:23

gwa'a, lə bərçi və ta gəzə kwəma, lə ta məni sləni gwa'a.

²³ Dzəghwa, sa kəliy na, mba'a mənti piya fadə mətsekə na, mba'a kwəma səəkəta mbə ghən tsa ci tə nahwəti vici: “E dza ta nighəti ngwarməhira ka *Izərayel” kə. Mba'a kafəy ka dza. ²⁴ Ma sa tsəhəy na na, mba'a nay ndə ka Ezhipətə kən sancı ngəra'wə kaa tsahwəti ndə mbə mbəzli ci va. Dza tapə ghəci ta yip ta ntsa va, ta wanci shi ci, mba'a pəsliti ndə ka Ezhipətə. ²⁵ Ndəba na ngwardəhiy dzaa sənay yən tivə Hyala ta mbəlishi səvəri mbə ngəra'wə tsa shi niy nə na mbə zəzə kwəma ci. Mbalaa kala sənata nava kwəma ka Izərayel nashi ki! ²⁶ Ma way pi tə həzlimə va na, dza na ghəci Məyizə mba'a kəsashi ka Izərayel bakə mbə mbəz ka ghən tsa shi. Dza na ka gəzanshi kwəma, a ghəshi jakəshi ta sləka kwəma kwa jipə shi, ma kə na: “A madigahira, ghwəy kiy, ngwarməmə kwətinj nza ghwəy, wa shi mbəz ghwəy ti ka ghən tsa ghwəy kia?” kə. ²⁷ Dza tsaa sa ngəra'wə va kaa ntsa ci, ka zhəghə hwər ghəci kaa Məyizə, ma kə na: “Wa ntsaa fəynja ta məni mazəə dzəkən ghəy lə ta sla ngwəvəə dzəkən ghəya? ²⁸ Naa ə di gha pəslira njasa pəsliti gha va ndə ka Ezhipətə mbəra na?” kə. ²⁹ Ma sa favə Məyizə kwəma gəzəkə na va tsəgha na, bəvbəpə hwəy səvəri mbə hidi ka Ezhipətə, mba'a dzaa nzəyəy tə hidi ka Madiyan. Dzəghwa na tifa mba'a bəvə mali, ya' yavə ndərazhiy zhər bakə.

7:23 7:23-29 Səvəri 2:11-15; Ebr 11:24-27

7:29 7:29 Səvəri

2:15, 21-22; 18:3-4

³⁰ Ma sa mēnta piya gar fadə mətəkə ləy hwəm shi va na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy kaa Məyizə kwamti vəgha dəlagwa *Shinay səvəri mbə ghanīhi ghwə mbə tsə mbə zhəghwə. ³¹ Ma sa nay Məyizə tsəgha na, nja madāṇa gəla nava kwəma mananati. Kə ka kətivaa dzəvəgha pətsa va ta nighə shi va ndəkwə ndəkwə. War ghəci mbə kətiva tsəgha na, mba'a favə məli Ndə sləkəpə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: ³² “Yən na yən Hyala jijihīṇa, Hyala kar Abəraham, lə Izakə, mba'a Zhakwapə” kə. Dzəghwa tapə Məyizə mbə gwərgwərə va hazləni, kala zhini ghəciy nighə pətsa va. ³³ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: “Tadāmti kwekweher mbə səḍa gha! Sa nzana ma pətsa garəṇa gha tsa tiy, pətsa dēwdew tsa na vəya. ³⁴ Yənəy, e nay ngərə'wə tsa kən mbəzlee tə hidī ka Ezhipətə, mba'ee favə wahə shi va ngərə'wə tsa kən shi. Va tsəgha səkwaree səəkə mə ghwəmə ta mbəlantishi səvəri mbə ngərə'wə tsa va. Ndi sənzənva, nee ghwəniṇaa dzəti hidī ka Ezhipətə kaa ngəshi” kə Hyala.

³⁵ Ma Məyizə tsaa niy dī ma ka Izərayel va fəti və, niy nə ghəshi ngəci: “Wa ntsaa fəyṇa ta məni mazə lə ta sla ngwəvəə dzəkən ghəya?” kə ghəshi niy ni ngəci kiy, ghəci zhini Hyalaa ghwənay ta nza ghəci ka mazə lə ta nza ghəci ka ndə mbəlīpə. *Ndə kwal tsa Hyala tsaa niy tsahwəy va kaa ngəci mbə zhəghwəy, ghəci gəzanci na dzaa dzəti hidī ka

Ezhipətə. ³⁶ Məyizə tsa va bəkəvəri na ka Izərayel səvəri mbə Ezhipətə lə kwəma madəna mənti na, mba'a shiy cipə kwəma mənəhwə na mbə hidī ka Ezhipətə. Dza na, mba'a zhiniy mənəhwəshi kwa həl tsa ghəm tsa, zhini mba'a mbə gamba. Piya gar fadə mətəkə mənti na lə ka Izərayel mbə gamba va. ³⁷ Ghəci na Məyizə tsaa niy ni va kaa ka Izərayel: “A Hyala dzaa təzlikəvəriŋwəy *ndə gəzə kwəma Hyala njee səəkə mbə ngwarməhiŋwəy” kə. ³⁸ Ghala vəghwə tsaa niy nza ka Izərayel basə basə mbə gambay, Məyizə tsa va niy nza na li shi. Ghəci niy nza naa ntsa kwa jipə jijihimmə lə ndə kwal tsaa gəzanci kwəma mə dəlagwa Shinay. Mba'a Hyala banavə kwəmaa bəpə piy ta gəzəmmə.

³⁹ Ma jijihimmə na, kala d'anci fəti, zhini ghəshi ka maw zhəti hidī ka Ezhipətə. ⁴⁰ Ma kə ghəshi kaa *Aranjw tə nahwəti vici na: “A Aranjw, vasətəŋəy hyalahi ghəy, a ghəshi dza kwa kwəma ghəy. Sa nzana, ma kwəma Məyizə tsaa bəkəvəriŋəy tsa mbə hidī ka Ezhipətəy, sənay saa mənti va nzəyəy na mə dəlagwa ghəy na ghəyəw” kə ghəshi. ⁴¹ Dza ghəshi mba'a ghəshi vasəvə shiy nja pa məceri fəcava, gəranj ghəshi fəy, dza piyəŋ ghəshi sləy sə kaa mbəri tsa shi va. Ka vəshi ghəshi ki, lə sləni mənti ghəshi va lə dividivi shi. ⁴² Dzəghwa Hyala nanzə ki, tərəd zhəghanavəshi hwəm. Mba'a

7:36 7:36 Səvəri 7:3; 14:21-29; veher: Bəla 14:33; 16:1-17; 20:1-11 **7:37** 7:37 3:22-23 **7:38** 7:38 Səvəri 19:1-20:17; SləniKY 7:53; Gal 3:19 **7:39** 7:39 Bəla 14:3 **7:40** 7:40-41 Səvəri 32:1-8 **7:42** 7:42-43 Amə 5:25-27; Mələkwə: SləniTaH 18:11

zlashi a ghēshi tsəfəkwə kwa kwəma shiy dzar tə ghwəmə, nja kar vici lə tir mba'a sasərkwəhi, nja kwəmaa niy tsasliti ka Hyala va mbəradzə mbə zliya shi. Sa niy nə ghēshi va, ma kə ghēshi na:

Ma kə Hyalay:

“A ka Izərayel, kaa ngəra niy həəni ghwəy shiy, ya vəliy niy vəli ghwəy ghala pətsaa nza ghwəmmə

lə ghwəy mbə gamba gar piya fadə mətəkə na? Tiba tepəw!

⁴³ A ghwəy niy bəvə ciki hwəzla mbəri tsa Mələkwə

ka dza li, na ghwəy hyala, pə ghwəy.

Mba'a ghwəy pəghəvə pa sasərkwə, hyala ghəy har məndiy Refan, pə ghwəy.

Ma shi ngangati ghwəy vay,

ni ghwəy hyalahi tsəfəkwə ghwəy kwa kwəma shi na ghēshi.

Va tsəgha, ma yən kwərakwə kiy,

ta bantənwəy dzee dzəti tsahwəti pi kərakə,

taŋ məlmə *Babilaŋw” kə Hyala, kə ghēshi niy ni.

⁴⁴ Ghala vəghwə tsa nza jijihimmə mbə gambay, a ghēshi niy lati *Gaska kaa Hyala. Mbəba niy fə ghēshi shiy niy tsaslatim *kwəma pəhəti Hyala ti shi. War njasa niy cinti Hyala kaa Məyizə niy lati məndi Gaska va. Sa niy nə Hyala ngəci: “War njasa nata gha va pə gha taa nga” kə niy ni ngəci. ⁴⁵ Ma sa bəkwəshi ni kwatəŋa va jijihimmə na, mba'a niy səəkə ləy hwəm shi

7:44 7:44 Gaska Hyala: Səvəri 25:9, 40 **7:45** 7:45 Zhə 3:14-17; 18:1; 2Sam 6

zəməhwə ghi ta Gaska va. *Zhəwzəwe niy nza dikə tsa shi ghalaba. Dzəghwa ghəshi tsan bəvə Gaska va, mba'a ghəshi tsəhəshi li mbə hidiy niy zləghwəhwə ghəshi va, niy təhamti Hyala mbəzli mbə shi lə bərzi nza. *Gaska va ki na, war ghwəlata ghənzə niy nza tə hidī va pa' vəgha vəghwə tsa mənī *Davitə mazə.

⁴⁶ Ma sa mərshi Hyala lə Davitə, mba'a mananati zhəhwər tsa nza na. Dza Davitə tapə ta cə'wə va Hyala, ta mbə ghəciy nganati ciki kaa Hyala va, ghənzə Hyala Zhakwapə. ⁴⁷ Dzəghwa ya tsəgha nza na, kwəməvə nga ci Davitə ghəci saa cə'wəti cə'wə va va kiw. Zəghwə ci *Saləmanjw ngati na ciki tsa va. ⁴⁸ Ya tsəgha nganati *Saləmanjw ciki kaa Hyala difa kiy, ka nza Hyala ta ghwəmə va mbə ciki tsa ngati ndə ngəri lə dəvə ciw. Nja kwəmaa gəzəkə ndə Hyala va, ma kə niy niy:

Ma kə Hyala Kwa sləkəpəy:

⁴⁹ “Ma ghwəməy, gəzli mazə tsee na, hidī na, pi kədi səfa tsee ghəshi, kə.

Tsama ciki na sa dza ghwəy vaa ngatəraa?

Kwəma na tsava pi tsa dzee vaa nza gar dəkəva tia?

⁵⁰ A sənay ma ghwəy, yən də'wə ghən tsee

ngati na kar ghwəmə lə hidī gwanashi, pə ghwəy shəkəna?”

kə Hyala, kə niy ni.

7:46 7:46 Cem 132:1-5 **7:47** 7:47 2Sam 7:5-7; 1Mezh 6:1-38

7:48 7:48 17:24-25 **7:49** 7:49-50 Ezay 66:1-2

⁵¹ Avanay sana ki, ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə jijihijwəyəw, ka zhini ghən nza ghwəy, ka dzəghwa sləmə ghwəy har tsa Hyalaw, ka ghwəni nefer ghwəy ghwəy kaa ngətaw. War ghən na sa zhini ghwəy kaa *Safə tsa Hyala dēwdew tsa. ⁵² *Ndə gəzə kwəma Hyala tifa kalaa niy sanamiy ngəra'wə jijihijwəyəw. A ghəshi niy bakwamti ka Hyalaa niy ghwənikə Hyala kwatəna ta gəzəpə səkə tsa ntsa slar tsa. Vanay sanay, ta ntsa slar tsa va ngati ghwəy dafa, mba'a ghwəy paslamti. ⁵³ Ghwəy kiy, a ghwəy kwəməvə *kwəma pəhəti Hyala, ka kwal Hyala ndənwəy na. Dzəghwa ghwəy na, kala fə kwəma gəzəkənwəy kwəma pəhəti Hyala va ghwəy dzəghwa!» kə Etiyen.

Məndiy pə'wə Etiyen lə hərezli, pa' ka pəəsliti

⁵⁴ Ma sa favə ka sləka kwəma va kwemer gəzəkə Etiyen va tsəgha na, hafən nəfə tsa shi zhiniy satiy tərəjw dība, ndəba ta mbəz, pə gha ghəshi məntəvashi. Ka pərə sli'i ghəshi ta Etiyen. ⁵⁵ Ma dza Etiyen naci, ghəci sa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə Safə tsa nzə paf na. Mba'a kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka nighə pətsa məba. Dza na mba'a nay shəndəkə tsa Hyala, mba'a Yesəw məgarə tə kwa bəzəmə Hyala. ⁵⁶ Ma kə na: «Avanara mbə nata ghwəmə ghwəni ghwəni, mba'a Zəghwə ndə ngəri məgarə tə kwa bəzəmə Hyala» kə.

7:51 7:51 Səvəri 32:9; 33:5; Zher 4:4; Rm 2:28-29; zhini ghən: Ezay 63:10; Ezhek 2:3-5 **7:52** 7:52 Lk 11:47-48 **7:53** 7:53 7:38; Ebr 2:2 **7:54** 7:54 Cem 37:12; 112:10 **7:55** 7:55-56 Mt 26:64; SlēniKY 2:33 **7:56** 7:56 10:11; Lk 3:21; Zhj 1:51

⁵⁷ War sa gəzəkə na tsəgha na, kə mbəzli va mba'a ghəshi na'way slimim shi, ka ngwəmə lala zlanzlan. Dza ghəshi divəzhəkwə ghəshi basatəvashi ti gwanashi tsəgha. ⁵⁸ Dzəghwa ghəshi mbahə ghəshi mbahəkəvəri mbə məlmə, kə ghəshi ka pə'wə lə hərəzli ta mbəə pəəsliti. Ma dza mbəzliy ndəgha fətiy dzəkən ta pəəsliti məndi na, mba'a ghəshi fəy kwəbeŋer shi ta ndəghwanshi vəgha tsahwəti məgəla, Səwl, kə məndi kaa slən tsa ci.

⁵⁹ Ma Etiyen naci ki, ka pə'wə ghəshi na, ka cə'wə ghəci, a kə na: «A Yesəw, Ntsaa sləkəra, bəvə piy tsee» kə. ⁶⁰ Dzəghwa na, gələb gələbəy tə shinin ci, kə ka gəzə kwəma zlanzlan, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, əntaa gha mbəra kwəma shi na jikir na mənti ghəshiy dzəkən shi ma!» kə. War sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, bəlahə mətiiy.

8

Səwl mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw

¹ Ma Səwl ki na tərəŋw ghəci vəshiy ta pəəsliti tsa pəəsliti məndi va Etiyen. Dzəghwa fəcavata fəca pəəsliti məndi va Etiyen na, tərəŋw məndi kafəshi ta sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Dza mbəzliy nəw Yesəw va mba'a ghəshi ndanamtəvashi gwanashi dzar mbə giwahi tə hidfi ka Zhəwde lə *Səməri. War kwataka *ka kwal Yesəw gwa'a tsəgha, shiy niy nzəyshi mbə Zherəwzalem.

² Dzəghwa nihwəti zhər *ka Zhəwifə, shiy hazləni va Hyala, mba'a ghəshi lamti Etiyen, mba'a ghəshi təhwəniti tərəŋw dalala.

³ War ma Səwl naci ki na, war mbə pəla zamti mbəzliy nəw Yesəw ghəci. Ka nəw ghi tsa va, ghi tsa va ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw, zhər lə mi'i gwa'a, ka fəshiy dzəghwa fərshina.

*Fəlipə mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī ka *Samari*

⁴ Dzəghwa mbəzliy ndanishi va səvəri mbə Zherəwzalem ki, ka dza kwaba ka dza kwaba ghəshi dzar mbə məlməhi, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. ⁵ Ma sa hwə Fəlipə naci ki na, tsər dzay dzəmbə məlmə tə hidī ka Samari, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən *Kəristəw Ntsa tivə Hyala kaa mbəzli mbəba.

⁶ Ma mbəzliy bəsəshi gwanashi na, war mbə fə ghən ghəshi ta kwəma gəzə Fəlipə lə nəfə kwətiŋ. Sa ka ghəshiy favə kwəma maɗaŋa maɗaŋa na məni na, zhini mbə nata ghəshiy nza lə mətə shi. ⁷ Sa nzanay, mbə səvərta niy nza gazlaka mbə ghən tsa ka gezlekiki, kala ngwəmə lala zlanzlan ghənzə mbə səvəri. Daŋ vədəvəder niy satishi ka dza, ma mbəzli məəti məəti vəgha ni na, mba'a ghəshi mbəlishi kwəriŋ. ⁸ Dzəghwa ki, mba'a mbəzli vəshishi dalala mbə məlmə va tsəgha.

⁹ Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə məlmə va, Shimanw, kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə məni shi maɗaŋa maɗaŋa ni ghəci

niy nza, ka dza her ka Samari tərəŋw va shi ka na vaa məni. Ka ntsa dikə tsa ghəci niy bəti ghən tsa ci. ¹⁰ Ma mbəzli gwanashi mbə məlmə va na, ka fə ghən ta kwəma ci va, ndərazhi lə mətikwəkwər gwa'a. Ma kə ghəshiy ni na: «Kay zal tsay, hyala nə məndi bərzi dikə na, kə məndi slən tsa nzə na ntsa» kə ghəshi. ¹¹ Ghəshi na war ka fə ghən tərəŋw, ta kwəma ci va sa nzana ghala kwatanjata ghəci dzamti her kwa shi lə shi maɗaŋa ci va niy məni na.

¹² Ma sa banavə ghəshi nefer shi kaa Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshi Fəlipə dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli lə dzəkən slən tsa Yesəw Kəristəw na, mba'a məndi mananatishi *batem, zhər lə mi'i gwa'a. ¹³ Ya Shimaŋw ci kwərakwə na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa mba'a məndi mananati batem kwərakwə. Ləy hwəm sa mananati məndi batem na, mba'a nzəyəy kwasəbə Fəlipə, sa dzashi her ci va shi məni Fəlipə lə bərzi Hyala, shi dimədime ni lə shiy cipə kwəma dikə dikə na.

¹⁴ Ma sa favə *ka kwal Yesəw va niy nza mbə məlmə Zherəwzalem, a ka Samari zləbavə kwəma Hyala, kə məndi na, mba'a ghəshi ghwənashi kar Piyer lə Zhaŋ ngəshi. ¹⁵ Dza kar Piyer sa tsəhəshi ghəshi mbə Samari na, tapə ghəshi ta cə'wəwə dzəkən mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw, ta mbə ghəshiy kwəmavə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. ¹⁶ Sa nzana kalaa səkway Safə tsa Hyalaa dzəkən ndə mbə shi ya tsamaba ci di. War lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə məndi

niy mananatishi batem gwa'a tsəgha. ¹⁷ Dza kar Piyer lə Zhaŋ ki, mba'a ghəshi fanakənsi dividivi shi, dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi kwəməvə Safə tsa Hyala gwanashi tsəgha.

¹⁸ Ma sa nay Shimaŋw Safə tsa Hyala dzay dzəmbə mbəzli va sa fanakənsi ka kwal Yesəw dividivi na, dza na tsəgha, ka bənsi gəna kaa mbəzli va. ¹⁹ Ma kə ngəshi na: «Ndaram bərci məni ghwəy ni shini li shi kwərakwə! Ma sa kee fə nee dəvəə dzəkən ndə kwərakwə na, nza ghəci kwəməvə Safə tsa Hyala dəwdew tsa» kə.

²⁰ Ma kə Piyer kaa ngəci na: «Kwədəp pə gha zaŋa lə gəna ghata gwa'a. Tə sa bərkəti gha, a məndiy mbay pavə vəli vəlipə Hyala tə gəna, pə gha. ²¹ Gha na na ghay, kwəma gha mbə sləni məni ghəy na ya jəw tsətsəw. Sa nzanay mənəy nəfə tsa gha dəwdew kwa kwəma Hyalaw. ²² Ə pə gha zhəghanavə hwəm kaa zəzə kwəma gha na gəmgəm na, a gha cə'wə va Ndə sləkəpə, nda nza naa pəlaŋa mbə nəfə tsa ciy dzəkən kwəma təkə nəfə tsa gha na gəmgəm na. ²³ Sa nzanay, e nay, a nəfə tsa gha təhəy va ndərəm tsa 'yaghwakəghwak tsa, *kwəma jikir na sləwaŋa na» kə. ²⁴ Ma kə Shimaŋw na: «Cə'wəram Ndə sləkəpə də'wə ghən tsa ghwəy vantaa shiy ya kwətiŋ mbə shi gəzəkə ghwəy va səəkə dzəkənee» kə.

²⁵ Dzəghwa kar Piyer ki ləy hwəm kwəma va tsəgha, ka gəzanshi kwəma Ndə sləkəpə kaa mbəzli, ka ndəgha fətiy dzəkən. Ma sa kəfishi ghəshi na, dza ghəshi ka zhashiy zhəmbə məlmə

Zherəwzalem. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi gəzəy Yəwən kwəma wəzə na dzar mbə giwahi tə hidfi ka Samari dfaŋ.

Kar Fəlipə lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy

²⁶ Ma tə nahwəti vici na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə təzliy kaa Fəlipə, ma kə ngəci na: «Sati a gha dzəghwa kwa kwal tsa səkə mbə Zherəwzalem ta dzəghwa məlmə Gaza. Ma kwal tsa vay, sa mbə gamba na» kə. ²⁷ Dza Fəlipə tsəgha madf madiy, ka nəw kwal tsa va. Ma ghəci mbə kwal sa nə na tsa' kə na, ndə tsahwəy, ma ntsa va na, ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy ghəci, ntsa tsə'wamti məndi mba'am fəy ta ndəghwə gəna mazə, maliy sləkə hidfi ka Etiyəwpiy, Kandasə, kə məndi kaa slən tsa nzə. Ntsa va sləkə na gəna nzə gwanata. Ma ntsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem niy səkə na mbə tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. ²⁸ Na dzay naa jighi, ghəci mə sharet mənəzəy, kala jangə shiy ghəci kwa zliya tsasliti *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala.

²⁹ Ma kə *Safə tsa Hyala kaa Fəlipə ki na: «Mbala, kətəghəvaŋaa dzəvəgha sharet va ndəkwə ndəkwə» kə. ³⁰ Dza Fəlipə, ka kəsli bali, mba'a kətəghəvay dzəvəgha. Ma fa na na, ntsa va mbə jangə zliya ndə Hyala Ezay. Ma kə Fəlipə ngəci na: «Ka favə kwəma jangə gha va, gha sana tsəna?» kə. ³¹ Ma kə ntsa va na: «Njaa kee mbay favə, kala pəraslikəvərida shi dfi na gəzə ndə shəka?» kə. Dza na tsəgha,

ka cə'wə Fəlipə a ghəci dzəməə nzəyəy vəgha, mba'a Fəlipə dzəməy. ³² Ma pətsa jangə na va shiy ti kwa zliya vay, avanta kwəma gəzə məndi ti:

War nja təmbəkə tsa kəsə məndiy dzəti pi həni shiy niy mənii na.

Njasa ka zəghwə təmbəkə vaa ghwənay ma ya miy tsa ci,

ta dəvə ntsaa tədi səbə tiy, ava tsəgha niy nzəyəy na.

³³ Dza mbəzli mba'a ghəshi panakən ha'wə.

Tərəh ntsaa niy yipə ti mbə ngwəvə ci.

Dzəghwa ki na, kala kama hwəlfə ci tə hidii ni, sa kədantim piy tsa ci, kə.

³⁴ Ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va kaa Fəlipə na: «Ə cə'wəjəe, gəzara, dzəkən wa gəzə *ndə gəzə kwəma Hyala tsa kwəma na tay? Dzəkən ghən tsa ci shəkənna? Naa dzəkən tsahwəti ndə na?» kə.

³⁵ Ma kə Fəlipə na: «Dzəkən Yesəw gəzə məndi kwəma va» kə ngəci. Dza na mba'a gəzanavə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw. ³⁶ War ma ghəshi mbə nəw kwal tsa shi va tsəgha na, mba'a ghəshi kəsashi yam, ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va na: «Avanashi yam, ka mbay ghaa məntəra *batem sana sa?» kə. ³⁷ Ma kə Fəlipə kaa ngəci na: «War mba'a pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw gwa'ay, ta mbay dzee məntəja batem» kə. A kə ntsa va na: «Yə, e banavə nəfə tsee, e zləbati lə nəfə tsee gwanay, Yesəw *Kəristəwəy, Zəghwə

Hyala na» kə. ³⁸ Dza na mba'a garəti sharet ci, mba'a ghəshi səkwashi bakanashiy dzəmbə yam. Kar Fəlipə lə ndə ghəra sløni ngwəmna tsa va. Dzəghwa mba'a Fəlipə mananati batem.

³⁹ Ma sa səəməshi ghəshi kwa yam na, dza Safə tsa Ndə sləkəpə tsəŋ banti Fəlipə vəgha ntsa va. Kala zhini ghəciy nay ghwəla. Ma ghəci naci ki na, war ka nəw kwal tsa ci ghəci lə vəshi tərəŋw.

⁴⁰ Ma sa bəvə Safə tsa Hyala Fəlipə naci ki na, mba'a dzaa tsahwəy mbə məlmə Azətə. Mba'a kafəy tifa ta dzəmbə məlmə Shezare, ma ghəci mbə kwal na, mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə dzar na mbə gwa'a.

9

*Səwl zhəghəy ka ndə nəw Yesəw *Kəristəw*

¹ Ma Səwl ghalaba ki na, war ghwəlay ghəci niy nza mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw Ndə sləkəpə, ka bəkwəshi. Dza na mba'a tsəhəy va dikə tsa *ka ta Hyala, ² mba'a dəwvə zliyah i və, ta cishi kaa mbəzliy sləwa *ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə, ta mbə ghəshiy banavə kwal tsaa dzəmbəshi. Ya wa ntsa dza naa kəsay mbə nəw kwal tsa Yesəw va, ya zhər, ya mi'i mbəba na, ma nza kəəsəshi, ka pəhəshiy dzəmbə Zherəwzalem.

³ Ma sa bəvə na zliyah i va ki na, mba'a madfiy. War ma ghəci mbə kwal, ghəci ndəkwə ndəkwə ta dzəmbə Damasə na, vətəghə, wəŋ pi məniiy

8:39 8:39 1Mezh 18:12 **8:40** 8:40 21:8 **9:1** 9:1 8:3 **9:2**
9:2 19:9, 23; 22:4; 24:14, 22; 28:22 **9:3** 9:3 Aba 3:3-4; 1Tim 6:16;
2Kwər 4:4, 6

səəkə mə ghwəmə, mba'a mbərakənvay kən. Dəzlətsəbə ghəci tsəbay. ⁴ 'Wakəvə Səwl tsəgha, gwərəp tərəy dzəti hidī. Fa na na, məli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Səwl, a Səwl, wa shiy mənishi ni, sara gha ngəra'wə tay?» kə. ⁵ Tapə Səwl ta dəw kwəma, ma kə na: «Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?» kə. Ma kə məli va ngəci na: «Yən na, yən Yesəw tsa sancī gha va ngəra'wə! ⁶ Ma nə ya, ya tsəgha nzəy, Sati limbəə dzəmbə məlmə na, ma mbəbay, nza mēndi gəzaŋa shi dza ghaa mēnti» kə.

⁷ Ma mbəzliy nza kar Səwl mbə dza ta dza va li shi kwa zəərə kwətīŋ na nashi ki na, garrə ghəshi garəshi, shalalal ghəshi nzəyshi. Mba'a ghəshi favə gaka gəzə kwəma ndə nanzə ki na, a nay ntsaa gəzə kwəma va ghəshiw. ⁸ Dzəghwa Səwl mba'a satiy tə hidī. Bəŋə'i kə kaa mətəhi ci na, shaŋ ghəci kaa nay pi. Dza mbəzli nza ghəshi va li shi mba'a ghəshi kəsəghə tə dəvə ciy dzəmbə məlmə Damasə. ⁹ Sa tsəhəy na mbəba na, hi mahkan ghəci mēnti, shaŋ ta nay pi, zəhwə shi zəməw, sahwə ya yaməw. War tsəgha ki.

¹⁰ Ma ghala pətəsa va na, mba'a tsahwəti ntsaa nəw Yesəw niy nza tība mbə məlmə Damasə va, slən tsa ci na, Ananiyasə. Dzəghwa ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci nja kwa shiw na: «A Ananiyasə» kə, ma kə Ananiyasə zləbanci na: «Way, Ntsaa sləkəra» kə. ¹¹ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, a gha nəw kwal tsa har mēndiy kwal tsa “Ndihwə tsa”. A gha dzaa dzakə ghi

tša Zhəwdasə, sa ghaa tsəhəŋay, nza gha dəw tsahwəti ndə, Səwl, kə məndi kaa slən tša ci, ndə ka Tarsə ghəci. Avaci mbə cə'wə sənzenva kəyba. ¹² Mba'a nay ndə nja kwa shiw, slən tša ci na Ananiasə. Ntsa nay na va na, mbə dzəmbə ghəciy dzəkən, ka fə dividivi ciy dzəkən ta mbay ghəciy nay pi» kə. ¹³ Ma kə Ananiasə kaa zləbanci Ndə sləkəpə na: «A Ntsaa sləkəra, ee favə kwəma mənti zal tša va, va nihwəti mbəzli dāŋ, ee favə ngəra'wə tša təliti na mbəzli gha li mbə məlmə Zherəwzalem. ¹⁴ Ya sana sənzenva sa səkəy na tša tikəy, lə kwal na və sa fanavə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ta mbə ghəciy pəəhə mbəzliy nəwŋa gwanashi» kə. ¹⁵ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, mbala na gha. Sa nzana, ma ntsa vay, ee təravə, ta dza ghəciy gəzə slən tsee kaa mbəzli tə nihwəti hidī, lə kaa mezhizhə shi, lə kaa mbəzli ka *Izərayel gwa'a. ¹⁶ Ta canci ngəra'wə tša dza na ta sa tə mbərkə slən tsee dzee də'wə ghən tsee» kə.

¹⁷ Əŋkwa kə Ananiasə, mba'a madīy, ka dzaa dzakə ghi tša va. Sa tsəhəy na kəyba na, mba'a fanakən dividivi ci kaa Səwl. Ma kə na: «A zəmərə Səwl, Yesəw Ndə sləkəpə tsaa tsahwəy va ngəŋa kwa kwal tša səkə gha va kway, ghəci ghwənara na sana, a gha mbəə nay pi, lə ta mbə nəfə tša ghaa təhəy lə *Safə tša Hyala dəwdew tša» kə. ¹⁸ Dzəghwa, tsəgha ki war ghwəla na, nza'jəw, sə nja kwafə tərəkəvay səkə mbə mətəhi ci. War ghwəla ki na, Səwl mbə nay

9:12 9:12 Mk 8:23-25 **9:15** 9:15 13:2; 22:21; 23:11; 26:1; 27:24;
Rm 1:5 **9:16** 9:16 20:23; Lk 21:12; 2Kwər 11:23-28 **9:17** 9:17
19:6

pi. Dza na pəlhəm satiy tə pi, mba'a məndi mananati *batem. ¹⁹ Dza məndi, həŋ məndi banavə shi zəmə, ka zəməshi ghəci. Ma sa zəhwə na shi zəmə na, mba'a bərci ci zhiyəshi.

Səwl mbə gəzə kwəma Hyala mbə məlmə Damasə

Dzəghwa Səwl, mba'a nzata nza gar vici jəwə lə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka Damasə. ²⁰ War ghwəla tsəgha na, mba'a dzəmbəy mbə gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva *ka Zhəwifə, ma kə na: «Yesəwəy, Zəghwə Hyala na» kə. ²¹ Ma mbəzliy favə kwəma ci va gwanashi na, maɗaŋa ghəshiy nata nava kwəma. Kə ghəshi, ka dəɗəw, ma kə ghəshi na: «Ntsaa niy sasa ngəra'wə va 'yahə'yahəy kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem sasa tsəy? Ə ghəci səəkə tikə sənənva ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala sa?» kə ghəshi.

²² War ma Səwl naci ki na, ka mətsəhə bərci ta gəzəpə kwəma Hyala, lə bərci mbə tərəŋw. Mba'a pəraslanakəvərishi: «Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli» kə. Ma sa favə ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə nava kwəma na, mba'a məhərli shi səəta, kala sənashi shi ka ghəshi gəzə ghəshi ghwəla.

²³ Ma ləy hwəm vici ɗaŋ na, dzəghwa ka Zhəwifə mba'a ghəshi pəhəti pəəsli ci. ²⁴ Dzəghwa mba'a kwəma pəhəti ghəshi va

9:20 9:20 17:2; Lk 22:70
5:42

9:23 9:23 23:12

9:21 9:21 8:1; 9:13-14
9:22 9:22
9:23 9:23-25 2Kwər 11:32-33

tsəhəta kwa sləmə Səwl. Məlmə vay, dəzlətsəbə niy tsəbay mēndi lə kələm, dza ghəshi ki, mba'a ghəshi fəy mbəzli dzar kwa miy dəghahi, havəghwə lə həvir gwa'a, ka ndəghə ta pəəsli. ²⁵ Dzəghwa mbəzli ta səfa Səwl tə nahwəti vici həvir, laŋ ghəshi bəvəə faghwa kwa ghwani, mba'a ghəshi bay dzəvəri kwa mergi kələm. Ta mbə ghəciy səkway dzəti ngwəla ta hwəy.

Səwl mbə məlmə Zherəwzalem

²⁶ Ma sa tsəhəy Səwl mbə Zherəwzalem na, dza na slar, ka pəla jakəva ghəci tsəgha lə mbəzliy nəw Yesəw. Ma mbəzliy nəw Yesəw gwanashi na, war mbə hazləni ghəshi niy nza və. Ya tsəgha niy nə na: «Ndə nəw Yesəw nzee» kə na, niy zləbavə nava ghəshiw. ²⁷ Kə Barnabasə ki mba'a pəməghə dzəvəgha *ka kwal Yesəw. Dza na mba'a gəzanshi njasa nay Səwl Ndə sləkəpə kwa kwal Damasə də'wə ghən tsa ci, lə njasa gəzanakə Ndə sləkəpə kwəma gwa'a. Zhini na dība mba'a gəzanshi njasa gəzəhwə Səwl kwəmaa dzəkən slən tsa Yesəw mbə məlmə Damasə, kala gwərsə ma. ²⁸ Ma ka gha ghəshiy yivə ki. Dzəghwa Səwl, ghala fəcava ki, mba'a mənuy ka ntsa kwa zəərə kwətij na li shi. Ka dza kwaβa, ka dza kwaβa ghəci mbə Zherəwzalem lə gəzə kwəma mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw, kala gwərsə ma. ²⁹ Ka gəzə kwəma ghəci niy nza, ya kaa *ka Zhəwifəə gəzə kwəma ka *Gərekə, ka ngərə ghəpə li shi. Ma

9:26 9:26-27 9:3-6, 20; Gal 1:18 **9:27** 9:27 Barnabasə: 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kwər 9:6; Gal 2:1, 9, 13

ghēshi na, ka pēla kwal tsa pēesli ci. ³⁰ Ma sa favē ngwarmēhiy mbē nēw Yesēw kwēma va tsēgha na, mba'a ghēshi pēmēghē dzēmbē mēlmē Shezare. Dza ghēshi tība mba'a ghēshi zlay ta dzēmbē mēlmē Tarsē.

³¹ Ma ghala vēghwē tsa va ki na, feeye safē ta mbēzliy nēw Yesēw tē hidī ka Zhēwde, lē Galile, mba'a ni ka *Samarī gwa'a. Ka kwēma bērci ghēshi kwa kwal Hyala, ka mētsēhē yi fēti va Ndē slēkēpē. Zhini ka mētsēhēva dāŋ tsa shi, sa kēotishi bērci *Safē tsa Hyala.

Ntsa mēti mēti vēgha tsa mba'a Piyer

³² Dzēghwa Piyer ki, ka tēwrē dzar mbē mēlmēhi, ya kwēmāba nzē, ka wānshi wē kaa mbēzliy nēw Yesēw. Dzēghwa na tē nahwēti vici, mba'a sēakēy dzēvēgha ni mbē mēlmē Lida mbēzli. ³³ Mba'a kēsāy ndē mbē mēlmē va, slēn tsa ci na Ene, shaw ghēci ghala piya dēghēsē va zēlghwē tsa mēti mēti vēgha tsa. War tē pi hēni tsa ci ghēciy nza. ³⁴ War sa nay Piyer, ma kē kaa ngēci na: «Ene, ava Yesēw *Kēristēw mbēliŋa. Sati, pēerē shi hēni gha» kē. 'Wakēvē tsēgha, nza'jēw Ene satiy.

³⁵ Ma sa nay mbēzli mbē mēlmē Lida lē mbē hidī Sarēn gwa'a nava hwēlfē kwēma tsēgha na, mba'a ghēshi zhēghēshi ka ka nēw Ndē slēkēpē tsēgha.

Zhakati tsa Tabita mbē mēti

³⁶ A nahwēti mali niy nza tība mbē ka nēw Yesēw mbē mēlmē Zhafa, Tabita, kē mēndi kaa slēn tsa nzē. «Dērkasē» kē mēndi lē kwēma ka

*Gərekə. Dərkasə tsa va na, kimə dī naa gəzə. Mali kwa ghəra sləni wəzə na ghənzə niy nza, ka kəeti ka ndərma, lə vəlanshi vəli tərəjw.

³⁷ Dza na tə nahwəti vici mba'a tərəta gwərapəta, kə mba'a mətita. Dza məndi pi məndi pəshamti mbəri tsa nzə, mba'a məndi fəy mbə ciki tsa ngati məndi mə ghən tsahwəti.

³⁸ Mba'a mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa favə mbə Lida na Piyer, kə məndi. Məlmə Lida va na, ndəkwə ghənzə lə məlmə Zhafa. Dza ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzli bakə ngəci. Ta dzaa cə'wə a ghəci səkə tantəj kala dzaa bəəli wəri kwa kwal.

³⁹ Ma sa tsəhəshi mbəzli bakə ni va na, mba'a ghəshi gəzanci kwəma va kaa Piyer. Dza Piyer mad' mad'iy kwasəbə shi tsəgha. Dza ghəshi nishə tsəhəshi. Ma sa tsəhəy na na, mba'a məndi pəməghə dzəmə ciki tsa ngati məndi va mə ghən tsahwəti. Ma sa tsəhəy Piyer məba ki na, dza mi'i mbəreketi gwanashi, war ka kətiva ghəshiy dzəvəgha. Ka tihwəni, ka cici kwəbənərəy cisli Dərkasə ghənzə tə ghwəməta kaa ngəci. ⁴⁰ Dzəghwa Piyer kaa ngəshi tsəgha: «Ləvərijwəyəm tə ngwəla gwanəjwəy» kə. Ma sa səvəriishi ghəshi na, dza na gələbə gələbəy tə shinin ci, tapə ta cə'wə Hyala. Sa cə'wəti na na, dza na tərəd' zhəghətəvay dza kwa mbəri tsa va, ma kə na: «A Tabita, satija!» kə. Dza mali va, bəj ghwənamti mətə sə nzə. Ma sa nay na Piyer na, mba'a satita, dza das nzəyta mənəy. ⁴¹ Dza Piyer pay kəsakati tə dəvə, mba'a garəy. Da' harashi mbəzli Hyala ghəshi lə mi'i mbəreketi

va, ci' cintishi Tabita, tə ghwəmēta ghənzə.
⁴² War ghwēla ki na, gwa'a gwa'a mbəzli mbə
 məlmə Zhafa favə nava kwəma ki. Dza mbəzli
 dāŋ mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Ndə
 sləkəpə mbə məlmə va. ⁴³ Dza Piyer mba'a
 mēnti vici dāŋ mbə məlmə Zhafa ki, kəghi tsa
 Shimanŋw. Shimanŋw tsa va na, kwəbə hwətahi
 na slēni ci ka naa mēni.

10

Kar Kwərnəl lə Piyer

¹ Mbə məlmə Shezareyey, a tsahwəti zal niy
 nza tifa, Kwərnəl, kə mēndi kaa slən tsa ci.
 Mazə tsa ka sawji ka *Rəm bələkwə ghəci,
 mbəzli sləwa na va na, ka sawji ka Itali, kə
 mēndi kaa harshi. ² Ma ghəci na, ntsa slar tsa,
 ka hazlēni va Hyala ghəci lə mbəzli kəghi tsa
 ci gwanashi. Dalala ghəciy kəti *ka Zhəwifə.
 Zhevi ghəciy nza mbə cə'wə Hyala.

³ Dzəghwa na tə nahwəti vici, ge'i ge'i lə tsahi
 mahkan hetihwer, mba'a nashi shiy nja kwa
 shiw. Shi nashi na va na, *ndə kwal tsa Hyala
 wayway ghəci mbə dzakə ghi tsa ci, ka har, a kə
 na: «A Kwərnəl» kə.

⁴ Dza Kwərnəl ka nighə, mba'a her ci dzashi
 tərəŋw, ma kə na: «Wa saa mēniy kia Ndə
 sləkəra?» kə. Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa
 va ngəci na: «A Hyala zəzətiy dzəkən gha,
 mba'a zləbavə cə'wə gha, lə kəti tsa kəti
 gha mbəzli. ⁵ Nana kiy, mbala ghwəni mbəzli
 dzəmbə məlmə Zhafa, ta harŋa Shimanŋw tsa

har mēndiy Piyer. ⁶ Avaciy ndə mēlmə kəghi tsa Shimanjw, ndə kwəbə hwəteber. Miy kwəfa kərkəva ma na ghi tsa va» kə.

⁷ Ma sa dzay ndə kwal tsa gəzanci kwəma va kaa Kwərnəl ki na, dza na da' harvə mbəzli bakə mbə ka slēni ci, lə ndə sawji tsa ci kwətij, ndə slēni tsa ci ghala kwatanjata, ndə hazlēni va Hyala ghəci. Dzəghwa na mba'a slanakəshi kwəmaa mēnta va gwa'a. ⁸ Ma sa slanakəshi na kwəma va na, mba'a ghwənashiy dzəmbə mēlmə Zhafa ki.

⁹ Ma way pi tə həzlimə, ghəshi mbə kwal shi, ndəkəwə ta tsəhə mbə mēlmə Zhafa na, mba'a Piyer kafəy dzay dzəmə ghən ciki tsa gwəmati mēndi nja beela ta cə'wə Hyala, vici kwa ghən. ¹⁰ Ghalaba na, ka ghəranci ma, ka dī zəmə shiy ghəci. Ma mēndi ghwəlashi mbə tsətsəva ta pəlanci hwər na, dza Hyala mba'a cinti shiy nja kwa shiw. ¹¹ Tsa' kə na, ghwəmə ghwənita, mba'a nay sə məba nja gwadə tsa dikə tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadənashi, ka səkwa ghəciy dzəti hidī. ¹² Njə'wə kə Piyer kaa pətsa mbəba na, ya wa slən saa dza səda tə hidī nza shidshid və fadə gwa'a na, war mbə, lə shiy dza lə hwər difa, mba'a hwəlfə 'yegwer gwa'a gwa'a. ¹³ Ma fa Piyer na, mēli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi ta zəməshi» kə. ¹⁴ Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmə ci, ya shi mahalakə niy, səəkə ghəshiy nza nehem tə miy tsee tepəw» kə.

¹⁵ Zhini ma kə mēli va ngəci ɓa na: «Ma shi nə Hyala dēwdēw na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi, pə gha ma!» kə. ¹⁶ War tsəgha war tsəgha, gar mahkan səda shi va mbə məniva tsəgha ngəci. Dzəghwa ki, nza'jəw ghəshi zhiniy zhashiy zhimə ghwəmə.

¹⁷ Ma Piyer ki na, ghərənjə mbə təkə shi di gəla shi nashi na vaa gəzə. Ma ghəci mbə zəzə kwəma va na, mba'a mbəzli ghwənikə Kwərnəl va səkəshi kwa dəgha, mba'a ghəshi dəwvə ghi tsa Shimanjw tə pətsa nza na. Səkə ghəshi garə ghəshi garəshi kwa dəgha. ¹⁸ Tapə ghəshi mbə har mbəzli kəghi tsa va. Sa washī mēndi na, dza ghəshi ka dəw, ma kə ghəshi na: «Tikə na tsahwəti ndə məlmə, Shimanjw, kə mēndi kaa slən tsa ci, zhini Piyer tsahwəti slən tsa ci bay na?» Kə ghəshi.

¹⁹ Ghala pətsa va na, Piyer ghwəlay war mbə təkə kwəmaa dzəkən shi nashi na va. Ma fa na na, *Safə tsa Hyala mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, ava zhər mahkan mbə palanja kwa dəgha. ²⁰ A pə gha məntiy, sati a gha dzəghwa. Nza ghwəy dzanjwəy li shi, əntaa gha kə ghəpə ma. Sa nzanay, yən ghwənikəshi na» kə.

²¹ Əŋkwa kə Piyer, dza na mba'a səkway dzəvəgha shi. Ma kə kaa mbəzliy pəla va na: «Ane, yən na sa pala ghwəy va. Wa shiy mənishi səkə ghwəy ta pəlaraa?» kə.

²² Ma kə ghəshi na: «Kwərnəl, mazə tsa ka sawji bələkwə ghwənikənjəy na. Ghəciy, zal tsa slar tsa na. Ka hazlənī va Hyala, mbə fal

*ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. *Ndə kwal tsa Hyala gəzanci na: “Ghwəni mbəzli a ghəshi harkəŋa Shimanŋw Piyer, ma nza gha fa kwəma dza naa gəzaŋa” kə ngəci. Va tsəgha ghwənikəŋəy na ta harŋa» kə ghəshi. ²³ Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harəghəshiy dzakə ghi, mba'a fənəyshi gwəci tsa shi, hi ghəshi kəyba.

Ma way pi tə həzlimə ki na, kəram Piyer kafəy li shi. Dza nihwəti ngwarməhiy mbə nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa mba'a ghəshi dzashi kwasəbə. ²⁴ Dza ghəshi tə həzlimə va, kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Shezare. Tiba Kwənel niy nza mbə ndəghəshi, mba'a basəkə ngwardəhiy lə madigahiy slar slar ni gwa'a. ²⁵ Ma Piyer kwa miy dəgha mbə dzakə na, mba'a Kwənel madiy ta dza ta ka'wə. Dza Kwənel tsəgha tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci, ka pəra'wanci dividivi. ²⁶ Dza Piyer mba'a kəsakati. Ma kə ngəci na: «Satiŋa! Yənəy, ndə nzee nja gha kwərakwə» kə.

²⁷ Ma sa kəsakati Piyer na, ka dzakə ghi ghəshi kala sla kwəma ghəshi. Dzakə Piyer na, mbəzli basəshi tərəŋw dalala kəyba. ²⁸ Ma kə Piyer ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay kiy, mahalakə na va ghəy, ghəy kaa Zhəwifə, ta jakəva ghəy lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ya ta dzakə ghi tsa shi nzə. Əy, ma ki na, dza Hyala mba'a citəra shiy vantee taa bəti ya wa ndə ci nja ntsa mahalakə tsa kwa kwəma Hyala. Ya nja ntsa kamam gar jakəva li. ²⁹ Ava va tsəgha

zləbavee sana nay ghwəy, mba'ee səəkəra kala məni ma awə sa harda ghwəy. A nə ya kaa kwəma dəwee va ghwəy nana kiy, tawa harda ghwəya, nə ya?» kə.

³⁰ Tapə Kwərnəl ta zləba kwəma va, ma kə na: «Avanay kwa fada vici na sana ndatsə, ma fəcava yən mbə cə'wə Hyala ge'i lə tsahi mahkan kəghi tseyey, mba'a nahwəti kwəma kəsara. Tsa', pən na, ndə məgarə kwa kwəmee, ka mbərə kwəbaŋ tsa kən ghən ci nja vici.

³¹ Ma kə ngəra na: “A Kwərnəl, a Hyala favə cə'wə gha, mba'a zəzətiy dzəkən kəti tsa kəti gha va mbəzli. ³² Va tsəgha səkee ta gəzəŋa. Sənzəvanay, ghwəni miy ta har Shimanjw Piyer mbə Zhafa. Avaciy ndə məlmə kəghi tsa Shimanjw, ndə kwəbə hwətəber, miy kwəfaa kərkəva ma na ghi tsa ci va” kə. ³³ Dzee ki, mba'ee ghwənashi mbəzli tanjan ta harŋa sana nay gha. Sa tsəhəshi ghəshi va gha na mba'a gha zləbavə səəkə kwərakwə. Sənzənva kiy, avanəŋəy tikə gwanaŋəy kwa kwəma Hyala, ta fa kwəma gəzəŋa Ntsaa sləkəpə va ta gəzəŋəy» kə.

Kwəma Hyala gəzə Piyer kəghi tsa Kwərnəl

³⁴ Ma ləy hwəm sa kəfamtə Kwərnəl gəzə kwəma ci va na, dza Piyer tsəgha, mba'a ghati gəzanshi kwəma, ma kə na: «Aya, kwagwa'a kwagwa'ay, avanay nana ghee sənay na, ghəngən tsa mbəzli tifa va Hyala na nanzəw, pən! ³⁵ Ya wa ndə na mbə hwəlfəhi

mbəzli gwa'a, kama na mbə hazləni və, ka məni kwəma wəzə nay, ghəci na sa dī na. ³⁶ A ghwəy sənay, miy tsa niy ghwənikə Hyala kaa ka *Izərayel. Miy tsa vay, Yəwən kwəma wəzə na, saa bəpə zərkə mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw na. Ghəci na Ndə sləkəpə gwa'a. ³⁷ A ghwəy sənata kwəmaa niy gəzəkə Zhan dzəkən *batem. A ghwəy sənashi shiy mənishi ləy hwəm kwəma ci va. Sa ghatəvashi ghəshi mbə hidī Galile ka dzar pa' mbə hidī Zhəwde. ³⁸ Zhini a ghwəy sənay njasa banavə Hyala bərqi nɛ, lə Safə tsa nɛ dɛwdɛw tsa kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə. Dza Yesəw mba'a təwramti hidī ndəkwə ndəkwə ni, ka mənipə kwəma wəzə na, ka mbəli mbəzli mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Kwəma mənti na va tsəghay, sa nzana mbə kəəti Hyala niy nza na. ³⁹ Sənzənvay, ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən shi mənəhwə na gwa'a gwa'a tə hidī ka Zhəwifə, lə mbə Zherəwzalem. Dza mba'a mbəzli danwəvəgha vəgha tsəm pəəsliti. ⁴⁰ Dza Hyala mba'a zhanakati mbə məti tə kwa mahkana vici ci. Mba'a banavə bərqi, ta cipə ghən tsa ci tə ghwəməy. ⁴¹ Sa ci na ghən tsa ci kaa mbəzliy, citi ghən tsa ci na kaa mbəzli gwa'aw. War kwataka kaa ngəjəy gwa'a tsəgha citəvay na. Ghəy ghəy shi tsəhave Hyala ta ndəgha fətiy dzəkən ghala kwatanjata. Ləy hwəm sa zhanakati Hyala Yesəw tsa va mbə mətiy, a ghəy zəməhwə shiy, ka sahwə

10:36 10:36 Ezay 52:7; Rm 3:25-26; 5:1; 2Kwər 5:18; Kwəl 1:20; ShiZhj 19:16 **10:38** 10:38 Lk 4:18; 13:16; Zhj 3:2 **10:39** 10:39-40 3:15 **10:41** 10:41 1:4; Lk 24:30-31, 41-43; Zhj 21:12-13

shi sa li. ⁴² Dzəghwa na, ghəci Yesəw tsa va mba'a ghwənanəy ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a ta mbə ghəy gəzanshi kaa mbəzli: “Ava ghəcia sa fəy Hyala ta sla ngwəvə kən mbəzli tə ghwəməshi ni, lə ni bəkwə bəkwə ni” pə ghəy ta ni. ⁴³ Gwanashi gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala kwəmaa dzəkən, a kə ghəshi na: “Ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ci ngəciy, ta kwəmavə pəli kwəma ci jikir na dza na lə slən tsa ci!” kə ghəshi» kə Piyer.

**Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə *Safə tsa Hyala kwərakwə*

⁴⁴ War Piyer ghwəlay mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Safə tsa Hyala dəwdew tsa mba'a səkway dzəkən mbəzliy fa kwəma ci va gwanashi. ⁴⁵ Ma ka Zhəwifə nəw Yesəw va niy səəkəshi kwasəbə Piyer ki na, war ka mananshi madaŋa kwəma va. Sa nzana, mba'a Hyala vəliti Safə tsa nzə dəwdew tsa kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə ba. ⁴⁶ Kataŋ nanzə ki na, mbə favə mbəzli va ghəshi ka gəzə kwəma kwa kwəma nihwəti mbəzli ghəngħən ghəngħən. Ka fə shəndəkə ghəshiy dzəti Hyala. Ma kə Piyer ki na: ⁴⁷ «Avanashi mbəzli ni kwəmavə Safə tsa Hyala dəwdew tsa nja ghwəmmə kwərakwə. Ka dza ndəə mbay mənə awə ya ta mananshi *batem ghwəla kiw» kə. ⁴⁸ Dza na mba'a gəzanshi mbəzli, a məndi mananatishi batem lə slən tsa Yesəw *Kəristəw. Ma sa mananamtishi

10:42 10:42 17:31; Rm 14:9; 2Tim 4:1; 1Pi 4:5 **10:43** 10:43
13:38; Zher 31:34 **10:44** 10:44-46 2:4 **10:47** 10:47 8:36
10:48 10:48 19:5

məndi batem ki na, tapə ghəshi ka cə'wə Piyer, a ghəci nzəyayvay li shi, gar vici jəwə.

11

Gəzə kwəma Piyer kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Zherəwzalem

¹ Ləy hwəm kwəma va na, mba'a *ka kwal Yesəw ghəshi lə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Zhəwde favə, a *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə zləbavə kwəma Hyala kwərakwə, kə məndi. ² Ma sa zhəghəkəvay Piyer dzəmbə Zherəwzalem ki na, ka gəzanci kwəma ka Zhəwifəə nəw Yesəw, ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzə mənti ghaw» kə ghəshi ngəci. ³ «Ghay, a gha səəkə kəghi tsa mbəzliy *slanti ma fə'yasa, kamaa ka Zhəwifə, mba'a gha zəməhwə shiy li shi, ndə ka Zhəwifə gha ngar!» kə ghəshi.

⁴ Dzəghwa Piyer mba'a madiy ta canshi kwəma va bazhə bazhə njasa məntəvata na ki, ma kə na: ⁵ «A mbəzlee, vanta kwəmaa mənta: Ma yən mbə məlmə Zhafa tə nahwəti vici yən mbə cə'wə Hyalay, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw, tsa' pən na, shiy nja gwadə tsa dikə tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadanashi, mbə səəkə mə ghwəmə, ka səkwa pa' vəghee. ⁶ Pən pa'i fati mətsə ti, ka nighə wəzə. Nighee na, shiy mbə, dəbeker fadə səfa ni, lə shəkwadəshi, lə shiy dza lə hwər, mba'a 'yegwer tə ghwəmə. ⁷ Fee fa na, məli ndə mbə gəzəra kwəma, a kə na: “A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi, ta zəməshi!” kə. ⁸ Ma pən na: “A

Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmə ci, ya shi mahalakə niy, səəkə ghəshiy nza nehem tə miy tsee tepəw!" Pən. ⁹ Zhini ma kə məli va kaa zləbāra səəkə mə ghwəmə kwa baka səfa na: "Ma shi nə Hyala dəwdəw na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi pə gha ma!" kə. ¹⁰ Dza mahkan səfa shi va mbə məniva tsəgha. Kə ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi zhashiy zhimə ghwəmə.

¹¹ War ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli mahkan səəkəshiy dzəghwa dəgha ntsa nzee va kəy, səəkə mbə məlmə Shezare niy ghwənəkəshi məndi ta harda. ¹² Zhini ma kə *Safə tsa Hyala ngəra ba na: "A Piyer, sati madi mbala kwasəbə mbəzli va! Əntaa gha kə ghəpə ma!" kə. Dzəghwa ngwarməhimmə kwan ni ni nəw Yesəw niy səəkee tikə li shi, mba'a ghəshi nəwvəra ta dzəmbə məlmə Shezare. Sa kafə ghəy li shi na, dza ghəy təgwələm dzakəjəy dzakə ghi tsa Kwənel. ¹³ Sa tsəhəjəy ghəy na, dza zal tsa va, mba'a gəzəjəy njasa nay na *ndə kwal tsa Hyala məgarə kəghi tsa ci, mbə gəzanci kwəma. Vanta kwəma gəzanci ndə kwal tsa va: "A Kwənel, ghwəni mbəzli dzəmbə məlmə Zhafa ta harja Shimanjw Piyer a ghəci səəkə. ¹⁴ Ta gəzəja kwəmaa dzaa mbəlētəja lə mbəzli kəghi tsa gha gwanashi dza na!" kə, kə Kwənel kaa ngəjəy.

¹⁵ Sa gəzamti na tsəgha, war sa ghatee gəzə kwəma kaa ngəshi tsəgha na, mba'a Safə tsa Hyala səkway dzəkən shi, njasa niy səkway

na vaa dzəkən ghwəmmə niy nza kwərakwə. ¹⁶ Pən mba'ee zəzəvə kwəmaa niy gəzəkə Ndə sləkəpə va, niy nə na: “Lə yam niy mənipə Zhanj *batem, ma na na ghwəyəy, ta səəkə dza Safə tsa Hyala dəwdew tsa dzəkən ghwəy” kə niy ni. ¹⁷ Hyala tarəkə na vəlanshi vəli nzə, njasa niy vəlavəmmə na va ghala vəghwə tsa banavə ghwəmmə va nefer ghwəmmə kaa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kwərakwə. Ya sa nzana tsəgha Hyala mənti kiy, wa slən tsee nee ki, kee ni “awə” pən kaa Hyalaa?» kə Piyer.

¹⁸ Ma sa favə ka Zhəwifəə nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi dəpəshi. Tapə ghəshi ta fal Hyala, ma kə ghəshi na: «Ma ghənzə tsəghay, ə banavə Hyala kwal kwərakwə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, a ghəshi tsa titihwə tsa shi kaa Hyala, ta mbə ghəshiy kwəmavə piy tsa kədi ma!» kə ghəshi.

Mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Antiyəshə

¹⁹ Ma fəca pəəsli məndi va Etiyenəy, tərənw niy madishi məndi ta sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Dzəghwa mba'a ghəshi ndanivərivashi, ka dza niva kwaba, ka dza niva kwaba, va ngəra'wə tsa va. Dza nihwəti mbə shi mba'a ghəshi dzashi ka tsəhəshi pa' tə hidfi Feniki lə mbə məlmə Antiyəshə, mba'a tə hidfi ka Shipər. Dza ghəshi na, war kwataka kaa *ka Zhəwifə mbə məlməhi va gwa'a tsəgha ghəshiy gəzanshi kwəma Yesəw. ²⁰ Dza nihwəti mbəzliy

11:16 11:16 1:5 **11:18** 11:18 13:48; 14:15, 27; 15:4, 12, 22-29; 17:12; 18:5-11; 19:8-10; 20:21 **11:19** 11:19 8:1-4 **11:20** 11:20
Zhj 7:35

nəw Yesəw mbə mbəzliy səəkə tə hidfi ka Shipər lə mbə məlmə ka Shiren, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Antiyəshə. Mba'a ghəshi gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kaa ka *Gərekə mbə məlmə va. ²¹ Ma mbəzli va mbə dza shi va na, mbə kəətishi Ndə sləkəpə niy nza lə bərçi. Dzəghwa dāŋ mbəzli bānavə nefer shi kaa Yesəw, ka zhəghəshi ka mbəzliy nəw Ndə sləkəpə.

²² Dzəghwa mba'a nəwər tsa kwəma va tsəhəy kwa sləmə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Ma sa favə ghəshi na, dzəghwa ghəshi bəŋ ghəshi ghwənəghə Barnabase dzəmbə Antiyəshə. ²³ Ma sa tsəhəy Barnabase na, mba'a nay njasa təfanatishi Hyala miy tsa nzə kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə. Dza na mba'a vəshiy ta kwəma va tərəŋw. Kə mba'a gəzanshi kwəmaa dzaa mətsahanshi bərçi, a ghəshi kəsəvə nəw Ndə sləkəpə wəzə wəzə, lə nəfə tsa shi kwətīŋ. ²⁴ Ma Barnabase tsa vay, ndə wəzə niy nza na, lə *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci paf, mba'a bānavə nəfə tsa ci gwanay kaa Yesəw. Dzəghwa mbəzli dāŋŋ mba'a ghəshi zləbavə nəw Ndə sləkəpə ki.

²⁵ Ma ləy hwəm kwəma va na, dza Barnabase ki mba'a kafəy mbə Antiyəshə, ka dzay dzəmbə məlmə Tarsə ta pəla Səwl. ²⁶ Ma sa kəsay na mbəba na, mba'a pəməkəə dzəmbə Antiyəshə. Dza ghəshi, ca' ghəshi zakə ha mbəba bakanashi. War ka bəsəva ghəshi jakə lə mbəzliy nəw Yesəw gwa'a. Mba'a ghəshi bānavə shiy

kaa mbəzli daŋ mbəḃa ki. Ava mbə məlmə Antiyəshə ghava kwa taŋa har slən tsa *mbəzli ta səḃa Yesəw «Mbəzliy nəw Kəristəw».

²⁷ Ghala vəghwə tsa va na, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala səkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəmbə Antiyəshə. ²⁸ Dzəghwa tsahwəti mbə shi kwətiŋ, slən tsa ci na Agabəsə, mba'a satiy gəzəkəvəri kwəma sa cinti *Safə tsa Hyala, ma kə na: «Avanay lə bərçi Safə tsa Hyala gəzee, ta səkə dza ma dikə naa dzəti hidī ghwəmmə gwa'a gwa'a» kə. (Kataŋ na mba'a ma va niy mənta, ge'i ge'i ghala vəghwə tsaa məni Kwələdə mazə tə hidī ka *Rəm gwanashi.) ²⁹ Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi sləkati tsəhə shiy ta kəəti ngwarmbəghəhishi mbə nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwde. Ma kə ghəshi na: «Ya wa ndə na mba'a bəkə shiy njasa mbay bərçi ci» kə ghəshi. ³⁰ Dza ghəshi tsəgha ghəshi mənti. Sa tsəhamti ghəshi shi va na, mba'a ghəshi tivə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl, ta vəli shi va kaa mətikwəkwər mbə mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem.

12

Kwəmaa dzəkən Zhakə tsa pəəslitim lə dzəkən Piyer tsa fəghwam kwa fərshina

¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mazə *Erədə ghati sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. ² Dza na mbəh pəəsliti Zhakə,

zəmbəghəy Zhaŋ, lə kafa'i. ³ Ma sa nay na ka vəshi *ka Zhəwifə ta kwəma va na, dza na mba'a ghwənashi mbəzli ta kəsə Piyer kwərakwə ɓa. Ma fəcava na, vici tsə ka məndiy zəmə peŋ tsa kama cinjini ti mbə ghənzə. ⁴ Ma sa kəsanakə məndi Piyer na, mba'a faghwa kwa fərshina. Kə ti tivə ka sawji məŋ lə kwan ta mbəərə ndəghwə ci, fadə fadə fadə. Ma kə mbə təkə kwəma ci na: «Nzee sla ngwəvəə dzəkən kwa kwəma mbəzli ləy hwəm *makwaghwa Pakə» kə. ⁵ Ma Piyer na, war mbə ndəghwə ci məndi tsəgha kwa fərshina ki. Dza mbəzliy nəw Yesəw tapə ghəshi ta cə'wə Hyala ti, lə bərçi, kala dəkəva ma ghəshi.

Səəmə tsa Piyer kwa fərshina

⁶ Va məndi tə kwa kərnī vərđi ta səvəri ta sla ngwəvəə dzəkən Piyer, kwa kwəma mbəzli, tə saa bərəkəti *Erədə ki. Ma Piyer na, tə hi ghəci, tsatsa kwa dəŋw tsahi bakə, kwa jipə ka sawji bakə. Ma ka ndəghwə miy ciki fərshina pərikə kwa miy dəgha ɓa na, mbə ndəghwə ghəshi kwərakwə. ⁷ War vətəghə, ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy tifa tsəgha. Mba'a wan pi mənīy kwa fərshina. Kə ndə kwal tsa va, gwanəz, gwanəzay Piyer vəgha slərpə ci, mba'a fərghəy. Ma kə ngəci na: «A Piyer, sati taŋtaŋ» kə. War gwəravə tsahi tsati məndi va li shi tsəgha, dzəghwəɓə ghəshi shəkəshi səkwa tə dividivi ci. ⁸ Ma kə *ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «Pəhəti məgapa gha, a gha pambə kwekweher gha» kə. Mba'a Piyer mənīy tsəgha. Zhini ma kə ngəci ɓa na: «Pakən kwəbaŋ tsa

gha a gha nəwra» kə. ⁹ Kə Piyer ka nəw tsəghaa səvəri. Ma ghəci na, bəti shi məni ndə kwal tsa va va na nja shi katanj ni na naci diw. War njasa shiwti na shiw ghəciy nighə. ¹⁰ Dza ghəshi tanj ghəshi tanjəti kwa tana ka ndəghwə mbəzli kwa fərshina, zhini tanj kaa kwa baka, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha gəzli kwa tsahi miy dəgha va, bazhə ghənzəə dzəmbə məlmə. Dzəghwa na bənj ghwənamti ghən tsa nzə kwətita, kwa kwəma shi. Mba'a ghəshi səvərishi tə ngwəla, ka dzəghwashiy dzəghwa kwal. 'Wakəvə ki, mbərəkə, ndə kwal tsa va zlay Piyer tsəgha, ra'i zay.

¹¹ Dzəghwa Piyer ki mba'a fəti ghən ta kwəma tifa, ma kə na: «Ma nanay, e sənay ki, katanj na, Ndə sləkəpə ghwənay na ndə kwal tsa ci, na mbəlantəra na mbə dəvə mazə Erədə, lə va kwəma ngəra'wə tsaa niy di *ka Zhəwifə va sara» kə.

¹² War sa təkəvə na tsəgha na, mba'a kafəy, karə dzakə ghi tsa Marəy mbəghəy Zhanj, ntsa har məndiy Markə. Ghalaba na, fənj mbəzli basə shi, ka cə'wə Hyala kəyba. ¹³ Dza na ndəs tsəhəy, ka tsa gəzli ghəci miy dəgha, Ma sa tsata na gəzli na, mba'a makwa maliy ghəra sløni kəghi tsa va səəkəta, ta ghwənamci dəgha. Slən tsa nzə na Rəwde. ¹⁴ Tsəhə tsa tsəhə na miy dəgha na, mba'a fəti ghən ta məli Piyer. Dza na ki, mba'a vəshita, kala zhini ghənzəə ghwəni ciki va vəshi di, kə del zhəghəghəvata lə bali. Ma kə kaa mbəzli na: «Aya, waa Piyer na sa

va, avaci pərifa miy dəgha!» kə. ¹⁵ Ma kə ghəshi ngəta na: «Əm! Ə gazlaka gha shəkəna? Kwəma naa səkəy tibiaa?» kə ghəshi. «Awə, ghəci na katan» kə mali va. Zhini ma kə ghəshi na: «Ghənzə tsəghay, məkəkwə ci na ghəshi» kə ghəshi.

¹⁶ War ma Piyer ki na, war mbə tsa gəzli va ghəci naci. Səkə ghəshi ki, bəŋə'i ghəshi ghwənamti miy dəgha. Ma sa nə ghəshi tsa', kə ghəshi na, kar tə Piyer. Nja maɗaŋa ghəshiy nata nava kwəma tsəgha. ¹⁷ Dzəghwa Piyer kafə, kafata dəvə ci, mba'a damətishi, sa gaka ghəshi. Dza na, ka slanshi njasa pəlikəmə Ndə sləkəpə kwa fərshina. Ma kə na: «Gəzancim kwəma va kaa Zhakə, lə kaa nihwəti ngwarməhimmə nəw Yesəw» kə. Ləy hwəm kwəma va na, mba'a səvəriy, ka dzay dzəti tsahwəti pi.

¹⁸ Ma tə way pi ki na, kala nay Piyer ka sawji. Dzəghwa tərəŋw ghəshi səəvərivashi va kwəma kən, sa sənay ma ghəshi njasa gha naa ɓarvay kwa fərshina. ¹⁹ Dza tapə Erədə mbə ghwəni mbəzli ta pəla ci, shaŋ ghəshi vəgha nay. Ma sa pəlahwə məndi Piyer kala nay ma məndi na, dza tapə məndi mbə ɗəw kwəma va ka sawji va, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli: «Bakwamtim ka sawji va» kə. Dzəghwa mba'a maɗiy mbə hidī ka Zhəwde ka dzay dzəmbə məlmə Shezare, mba'a dzaa nzay nza mbəɓa.

*Njasa mətiy *Erədə*

²⁰ Ghala vəghwə tsaa məni Erədə va mazəy, tə hidī ci niy va mbəzli ka Tir lə mbəzli ka

Shidanƿ pēla shi ka ghəshiy zəmə. Ma ge'i lə tsahwəti vəghwə na, mba'a nəfə tsa Erədə niy satiy dzəkən shi. Dza ghəshi tə nahwəti vici jakə ghəshi jakəti miy tsa shi, ta dza ta sləka kwəma li, ta mbə kwəmaa kama kwa jipə shi li. Dza ghəshi pərba va Bəlastəsə, ghəci ntsaa ghəra slēni mbə ciki tsa Erədə, mba'a ghəshi tsəhəshi, ta mbə ghəciiy nza dza kwa bəla shi. Mba'a ghəci zləbavə. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsəhəshi va Erədə ta sləka kwəma.

²¹ Ma sa səkəta viciy niy titim ki na, dzəghwa Erədə mba'a pakən kwəban mazə tsa ci. Dza na dərəsə nzəyəy kwa gəzli mazə ci. Tapə ghəci ta gəzanshi kwəma kaa mbəzli zlanƿlan.

²² Kə mbəzli ka fal ki, ma kə ghəshi na: «Hyala na nava gəzə na kwəma, ndə ngəri naw!» kə ghəshi. ²³ Tifata ki na, nza'jəw, Hyala ghwənikə ndə kwal tsa nzə ta fanambə zəlghwə mətəla'i kaa Erədə, mba'a mətiiy. Ma mətiiy kəsəy vay, sa nzana mba'a mənti fəgə, ka bəti ghən tsa ci ka Hyala.

²⁴ Ma ləy hwəm mətii ci va na, war ə kwəma Hyalaa dza kwa kwəma kwa kwəma. Mbəzliy nəw Yesəw nashi ki na, war mbə mətəsəhəva ghəshi tərəƿw. ²⁵ Dza kar Səwl ghəshi lə Barnabasə mba'a ghəshi kədfamti slēni shi mbə Zherəwzalem. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy dzəmbə Antiyəshə. Pəm ghəshi pəməvə Zhanƿ tsa har məndiiy Markə kwasəbə shi ghəshiy səkə.

Hyala harvə kar Səwl lə Barnabasə ta dza ta gəzə kwəma nzə kaa mbəzli

13

¹ Ma ghala pətsa va na, mba'a ka gəzə kwəmaa səkə va Hyala kaa mbəzli, lə mbəzliy bəni shiy kaa mbəzliy nəw Yesēw niy nza mbə məlmə Antiyəshə. Avana y slən tsa mbəzli va: Kar Barnabasə ghəshi lə Shimeyanw tsa har məndiy «Ntsa ngəri tsa» mba'a Ləshiyəsə ndə ka Shiren, mba'a Manayen, saa kəli lə mazə *Erədə, mba'a Səwl ki.

² Ma tə nahwəti vici na, mba'a mbəzliy nəw Yesēw jakəshi ta cə'wə Ndə sləkəpə, ka məni səwmay. Ma ghalaba na, mba'a *Safə tsa Hyala gəzanakəshi kwəma, ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, bəkəvəridam kar Barnabasə lə Səwl, tsarakə mbə ghwəy, a ghəshi dza ta ghəra sləni harvəshee va ti» kə. ³ Ma sa gəzanakəshi Safə tsa Hyala tsəgha na, dza ghəshi tifa tapə ta cə'wə Hyala, ka məni səwmay. Ma ləy hwəm sa manamti ghəshi səwmay, gwa'a ghəshi cə'wamti cə'wə ki na, dza ghəshi bəm fanakənsi dividivi kaa mbəzli bakə ni va, mba'a ghəshi zlashiy dzashi.

Gəzə kwəma Hyala kar Barnabasə lə Səwl kaa mbəzli tə hidī ka Shipər

⁴ Ma sa təravə *Safə tsa Hyala kar Barnabasə lə Səwl, mba'a ghwənashi tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə miy kwəfaa

13:1 13:1 11:27 **13:2** 13:2 9:15; 10:19; 22:19; Gal 1:15-16

13:3 13:3 6:6 **13:4** 13:4 10:19; 15:39

kərkəva ma, Sheləshi, kə mēndi kaa slən tsa mēlmə va. Dza ghəshi kaf kafəshi mbəba kwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidī tē jipə yam, Shipər, kə mēndi kaa slən tsa hidī va, ⁵ dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə Salamin, nahwəti mēlmə tē hidī va. Tapə ghəshi ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbəba mbə ciki basəva *ka Zhəwifə. Tiba Zhan Markə kwasəbə shi ghalaba, ta kəətishi.

⁶ Dza mba'a ghəshi kafəshi mbə mēlmə Salamin, mba'a ghəshi tanamti Shipər. Dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə mēlmə Pafəsə. Ma mbəba na, mba'a ghəshi kəsay tsahwəti ndə dəfəl, saa niy bəti ghən tsa ci, ka *ndə gəzə kwəma Hyala tifa, ndə ka Zhəwifə ghəci. Slən tsa ci na Bar Yesəw. ⁷ Ntsa kwa dəgha ngwəmna tsa tē hidī va ghəci niy nza. Serzhiyəšə Pələsə, kə mēndi kaa slən tsa ngwəmna tsa va. Zal ndə məhərli tərəjw ghəci. Dza na tē nahwəti vici da' harvə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl. Ma sa harvəshi na na, ka dī favə kwəma Hyala ghəci və shi. ⁸ Ma Bar Yesəw, ndə dəfəl tsa har mēndi va lə kwəma ka *Gərekə Elimasə na, ka ndərə kar Səwl lə gəzə kwəma shi va, ka pəla kwal tsaa makamti ngwəmna tsa va, va yə kwəma Hyala. ⁹ Dzəghwa Səwl tsa har mēndiy Pəl, sa təhay Safə tsa Hyala na, bəm fati mətəsə ci ti. ¹⁰ Ma kə ngəci na: «Gha gha sa təhay hwəlfə dzərvə tē hidī tsa, lə ndərəm gwa'a, gha zəghwə *ndə jaka tsa Hyala tsa! Gha gha saa dī ma kwəma slar na tsa gwa'a! Ka dza ghaa zlay pəla sawa kwəma

pəhəti Ndə sləkəpə mənɪ nzə tsəy? ¹¹ Favə tə gha, ava Ndə sləkəpə taa mənɪ ngwəwəə dzəkən gha sənzənva. Ta ghwəlfəŋa dza gha, ka hiŋa kala nay pi» kə.

War ghwəla na, nza'jəw ndə dəfəl tsa va ghwəlfəy, mba'a zhəghəy nja mbə kwəsli. Tapə ghəci mbə danərə, ka pala ntsaa dzaa kəsə tə dəvə ci. ¹² Ma sa nashi Ngwəmna tsa va shiy mənishi va tsəgha na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Tərəŋw kwəma favə na vaa dzəkən Ndə sləkəpə ndəŋway mbə nəfə tsa ci.

Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Antiyəshə tə hidɪ ka Pishidi

¹³ Ma tə nahwəti vici na, mba'a kar Pəl lə mbəzli nza ghəshi li shi kafəshi mbə Pafəsə kwa kwambəwal, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Perzhə tə hidɪ ka Pamfili. Dza Zhaŋ Markə təhə təhəvərivay li shi tifa, mba'a zhəghəghəvay zhəmbə Zherəwzalem. ¹⁴ Ma ghəshi niy tərmbə na, kəram ghəshi madɪshi mbə məlmə Perzhə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Antiyəshə tə hidɪ Pishidi. Dza ghəshi fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nzəyshi mbə mbəzli. ¹⁵ Dza məndi ka jangə zliya *kwəma pəhəti Hyala lə zliya kwəma ka gəzə kwəma Hyala. Sa jangamtishi məndi na, dza mbəzliy 'wa kwal mbə ciki basəva tsa va mba'a ghwənanavəshi miy kaa kar Pəl, ma kə ghəshi na: «A ngwarməhinəy, mba'a kə kwəma va

ghwəy ta mətsahanshi bərçi kaa mbəzliy, a kwal va ghwəy ta gəzə nzə» kə ghəshi.

¹⁶ Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a satiy, kaf kafata dəvə ci ta mbə mbəzliy nzəyshi dəkədəkə. Ma kə na: «A mbəzli ka *Izərayel lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala gwa'a. Ya' pə ghwəy. ¹⁷ Hyala mbəzli ka Izərayel tsəhavə na jijihimmə, ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. Ma ghala pətsaa nza ghəshiy ka məlmə, ghəshi tə hidī ka *Ezhipətə na, dza na, mba'a kəliti hwəlfə shi, zhini na, mba'a mənti kwəma maɖaɖa maɖaɖa na ɖaɖ, ta mbəə bəkəvərishi mbəba. ¹⁸ Sa bəkəvərishi na na, gar piya faɖə mətsəkə ghənzə mbə zəmanshi shiy mbə gamba. ¹⁹ Mba'a zamti hwəlfə mbəzli mberfəɖ, lə mezhizhə shi gwa'a tə hidī ka *Kanana. Ma sa zamtishi na na, dza na mba'a banavə hidī shi kaa ka Izərayel va, ta nzəy ghəshi ti shi.

²⁰ Shi va gwanashi na, gar piya bələkwə faɖə lə cifə mətsəkə ghən kən niy nza ghəshi ghalaba, 'wava na ghala vəghwə tsa shi mbə Ezhipətə lə mbə gamba pa' mbə *Kanana. Ləy hwəm na, dza Hyala mba'a banavəshi ka sla ngwəvə kaa jijihimmə va, pa' ghala vəghwə tsa *Saməyal ndə gəzə kwəma Hyala. ²¹ Ma ghala vəghwə tsa Saməyal na, dza ghəshi ka ɖəw ndə va Hyala, ta məni mazə ghəciy dzəkən shi. Mba'a Hyala banavəshi Sawəl zəghwə Kishə, mbə takə tsa

13:17 13:17 Səvəri 1:7; Nəw 5:15 **13:18** 13:18 Səvəri 16:35; Bəla 14:33-34; Nəw 29:4 **13:19** 13:19 Nəw 7:1; Zhə 14:1 **13:20** 13:20 KaSlaNgw 2:16; 1Sam 3:20 **13:21** 13:21 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15

*Benzhamen. Piya fadfə mətsekə Sawəl tsa va mənti mbə mazə tsa va.

²² Dza Hyala mba'a banti Sawəl mbə mazə, sa banti na na, dza na mba'a zhiniy parantishi *Davitə ka mazə tsa shi. Tsa' kə niy niy dzəkən na: "Avee pəlavə Davitə zəghwə *Zhese, ntsa diti nəfə tsee, ntsaa dzaa mbay mənti kwəma bərkətee mbə nəfə tsee gwa'a!" kə. ²³ Səəkə mbə takə tsa Davitə banakəshi Hyala Yesəw kaa ka Izərayel, ta nza ghəci ka ntsaa mbəlishi. Tsəgha niy gəzanakəshi na kwatəna. ²⁴ Ghala Yesəw ghwəla ta gha sləni ciy, a Zhaŋ ndə mənipə *batem niy gəzanamtishi kwəma Hyala kaa ka Izərayel. Ma kə niy niy: "Zhəghantim nzəy tsa ghwəy gwanəŋwəy, e mənīŋwəy batem" kə niy ni kaa ngəshi. ²⁵ Ma kə Zhaŋ niy ni mbə kwa kərnī sləni ciy: "Wa ndə nzee bərkəti ghwəy kia? Ma ntsa ndəghə ghwəy vay, ghəci nzee na neyew. Na nacy, mbə səəkə na ləy hwəm tsee, tərəŋwəba ghəci na kaa ngəra. Məndee mək ta pəli ya yidī mbə kwakwahə tsa mbə səfa ciw" kə niy ni.

²⁶ Favə tə ghwəy nana ki ngwarməhira, ghwəy ghwəy jijihiy Abəraham, lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala. Ma kwəma kwa mbəlipə nay, kaa ngəmmə ghwənikə Hyala.

²⁷ Ta na na mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem ghala vəghwə tsa Yesəw, lə mezhizhə shi gwa'ay, niy sənay Yesəw ghəshi, ka Ndə mbəlipəw. Niy dzəghwa sləmə shi kwəma gəzəkə ka gəzə

13:22 13:22 1Sam 16:12; 13:14 **13:23** 13:23 Ezay 11:1; Rm 1:3; ShiZhn̄ 5:5 **13:24** 13:24 Lk 3:3 **13:25** 13:25 Lk 3:15-16
13:27 13:27 3:17

kwəma Hyala, ya tsəgha niy nza ghəshi mbə fa nzəw, njasa nza vici dəkəva ka Zhəwifə gwa'aw. Ma fəti banavə ghəshi va kaa Yesəwəy, ge'i faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala va. ²⁸ Ya tsəgha nza na kala kwəmavə kwəma ghəshi tar kabaka ci ya namaḃa nzə gar məti ghəci ti na, war pəəsli kə məndi pəəsliti, kə ghəshi kaa Pilatə. ²⁹ Ma sa mənti ghəshi tsəgha, njasa niy gəzəkə Hyala va gwanata kwa zliya ghala kwatanataa dzəkən ki na, dza mba'a ghəshi bəkəghwa tə tsəm faghwa kwa kwəli. ³⁰ Dza Hyala nanzə, mba'a zhanakati mbə məti. ³¹ Dza na vici dən ghəci mənti, ka canshi ghən tsa ci kaa mbəzliy niy nza kwasəbə ghala kafə na mbə hidī ka Galile, pa' mbə Zherəwzalem. Mbəzli vay, ghəshi na ka ndəgha fətiy dzəkən sana, ka gəzə kwəma ci kaa mbəzli.

³² Ghəy kwərakwə ḃa kiy, Yəwən kwəma wəzə na va na sana səəkə ghəy ta gəzanwəy. Ghala kwatanatay, a Hyala niy gəzəkə: “Ta məntənəwəy shiy dzee” kə kaa jijihimmə. ³³ Dzəghwa na nana ki na, mba'a mənti shiy niy gəzəkə na va mənishi kaa ngəmmə, ghwəmmə ndərazhi shi, lə kwəma zhini tsa zhanakati na Yesəw mbə məti. Nja kwəma tsasliiti məndi vaa dzəkən mbə *zliya cəm tsa Davitə, vəh bakə, ma kə məndi na: “Gha na zəghwee! 'Wava na tə ndatsəy, dənə nzee” kə məndi. ³⁴ Ma Hyalay, aa niy gəzamti kwatanata, ta zhanakati Yesəw dza

13:28 13:28 Lk 23:4, 14-15, 21-23 **13:29** 13:29 Lk 23:50-56

13:30 13:30 3:15 **13:31** 13:31 1:3, 8 **13:32** 13:32-33 Cem 2:7; Rm 1:3-4 **13:34** 13:34 Ezay 55:3

na mbə mətī, ka dza naa zhiniy mətīw, ka dza naa ghwabəw, kə niy ni. Ghənzə na kwəmaa niy dī na vaa gəzə, ghala kwa niy nə na va: “War katan njasa gəzamtee va kaa Davitə na, ta ndanwəy təfə miy tsa dēwdēw tsa kərə ma dzee” kə. ³⁵ Va tsəgha nə naa ni, “Ka dza ghaa zlay ntsa gha slar tsa ghwabəyəw” kə Davitə dzəghwa tə tsahwəti pi.

³⁶ A ghwəy sənay, ma na Davitə ta na tsa ci ghənəy, aa niy mətīy, mba'a mēndi lamti kwasəbə dəhiy gwanashi, mba'a ghwabəy. ³⁷ Ma na na ntsa zhanakati Hyala va mbə mətī na nacy, ghwabəy naw. ³⁸⁻³⁹ Va tsəgha, ma ghwəy kiy ngwarməhiray, sənay tə ghwəy, mbə slən tsa Yesəw tsa va dza Hyalaa pəlaywəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə. Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci ngəciy, ta mbəliy dza na va kwəma ci jikir na. Na na kwəma pəhəti Məyizə na, ka mbəlantəwəy na mbə kwəma ghwəy jikir na nanzə kiw. ⁴⁰ Ava va tsəgha kiy, mənīm məhərli tərənəw, vantaa kwəmaa gəzəkə ka Hyala va mbəradzə səkətəa dzəkən ghwəy. ⁴¹ Sa niy nə ghəshi va, ma kə ghəshi na:

Nighəm ki, ghwəy ghwəy mbəzliy kəli ghən tsa shi ni.

Vanayəy, ta mənī shiy dzee kwa mətəsə ghwəy, shiy kala gar zləbashi ghwəy,

ndə kə slakənəwəyshi ghwəy kala nashi.

Va shi dzee mənīy, ra'i ghwəy ta zanəwəy,

kala sənashi ma shi dza ghwəy mənī,

13:35 13:35 Cem 16:10 **13:36** 13:36 2:29 **13:38-39** 13:38
10:43; 15:10 **13:38-39** 13:39 Rm 4:25; 6:7; 10:4 **13:41** 13:41
Aba 1:5

a kə ghəshi niy ni» kə Pəl.

⁴² Ma sa kədfamti Pəl gəzə kwəma ki na, mba'a ghəshi səvərishi lə Barnabasə mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə va. Sa səvərishi ghəshi na, tapə məndi mbə cə'wəshi, ta mbə ghəshiy zhikə ta gəzanshi kwəma va tsəgha fəca vici dəkəvaa zhikə. ⁴³ Ma sa kədfiy jakəva na, dza mbəzli ka Zhəwifə dən, lə nihwəti mbəzliy niy mənishi ka ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nəwhwə kar Pəl lə Barnabasə. Dza kar Pəl mba'a ghəshi mətsahanavəshi bərçi lə gəzə kwəma. Ma kə ghəshi na: «A Hyala məntənwəy wəzə hwər tsa nzə, nana kiy, nəwəm kwəma nzə wəzə» kə ghəshi.

⁴⁴ Ma sa səəkəta nahwəti vici dəkəva ki na, dzəghwa dənba mbəzliy basəshi mənishi ta fa kwəma Ndə sləkəpə dza Pəl va ta gəzə. ⁴⁵ Ma sa nay ka Zhəwifə vərəm tsa ndə ngəri basəy dənəy tsəgha na, tapə ghəshi mbə hərhe. Dza ghəshi ka gəzə na shi kwəma, ghəngən lə na Pəl va, ka tsəərə. ⁴⁶ Dza kar Pəl lə Barnabasə, ka gəzanshi kwəma kala hazləni ma, ma kə ghəshi na: «Əhəməy, kaa ngənwəy ghwəy ka Zhəwifə niy dī Hyala məndiy gha gəzə kwəma nzə. Dzəghwa ghwəyəy, kala dī zləba kwəma va ghwəy. Mba'a ghwəy nay ghən tsa ghwəy kala gar kwəmavə piy tsaa kədi ma. Ma ghənzə tsəghay, avananəy taa dzanəy dza kwa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ta gəzanshi kwəma Hyala nana na ghəy ki. ⁴⁷ Sa nzanay, avanta kwəmaa niy gəzəkənəy Ndə sləkəpə tala, ma kə niy niy:

“Ma ghay, nja waŋ pi fəyŋee ta ci kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzli gwa'a, a gha gəzanshi njasa dzee mbəlishi kaa hwəlfəhi mbəzli tə hidī ghəngħən ghəngħən, pa' tə pətsa kərkə hidī” kə niy ni» kə ghəshi.

⁴⁸ Ma sa favə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nava kwəma tsəgha na, tapə ghəshi ta vəshi, ka fal kwəma Ndə sləkəpə. Ma mbəzliy niy tərati Hyala ta kwəmavə piy tsaa kədī ma na, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw.

⁴⁹ Dzəghwa kwəma Ndə sləkəpə nanzə ki, gwa'a gwa'a tsəhəta tə hidī va. ⁵⁰ Ma sa nighəti ka Zhəwifə tsəgha na, dza ghəshi tapə ta həhəerə mi'i tə dimə, shiy jahambəvashi mbə nəw kwəma Hyala, mba'a mbəzli ka hidī tifa. Sa həerivərishi ghəshi na, gha' ghəshi ghavə sa ngəra'wə tsəgha kaa kar Pəl lə Barnabasə, dza təl ghəshi banavəshi bali tə hidī shi. ⁵¹ Dza kar Pəl, mba'a ghəshi batamti kwərbi tə shidshid shi, ta mbə ka Zhəwifə vaa sənay, kən ghən tsa ghəy ghəy ka Zhəwifə va na kwəma ghəy jikir na, kə ghəshi. Ma sa mənti ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Ikəniyəm. ⁵² Ma mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Antiyəshə, ya tsəgha dzashi kar Pəl ki na, paf paf ghəshi tihəshi va vəshi, mba'a va *Safə tsa Hyala dəwdew tsa nashi ki.

14

Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Ikəniyəm

¹ Ma sa tsəhəshi kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Ikəniyəm na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki ɓasəva tsa ka Zhəwifə, njasa mbə Antiyəshə va. Ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Dza mbəzli daf, mba'a ghəshi ɓanavə nefer shi kaa Yesəw mbə *ka Zhəwifə lə mbə niy kamaa ka Zhəwifə mbəzli. ² Dzəghwa ka Zhəwifə zləɓati ma yi kwəma va va, tapə dzəmbəshi mbə hərə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy ndərə mbəzliy nəw Yesəw. ³ Ya tsəgha nzə na, mba'a kar Pəl hyayvashi mbə məlmə Ikəniyəm, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli lə nəfə kwətin, kala hazləni ma, mba'a ghəshi ɓanavə ghən tsa shi kaa Ndə sləkəpə. Ma Ndə sləkəpə na, ka ɓanshi bərɓi, ta mənɓi shi maɗaŋa maɗaŋa ni lə shiy cipə kwəma, ta mbə məndiy sənay, katan na kwəma wəzə hwər tsa Yesəw va gəzəpə kar Pəl, kə mənɓi. ⁴ Dzəghwa mbəzli mbə məlmə ki, bakə mbə ghəshi tihəvərivashi. Dza kwa bəla ka Zhəwifə nihwəti, ma nihwəti na, dza kwa bəla kar Pəl.

⁵ Dza mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ka Zhəwifə jakə ghəshi lə mbəzli shi dikə dikə ni gwa'a, mba'a ghəshi gəzəti dza ta ghəra kar Pəl lə Barnabasə, lə ta pə'watishi ka bakwamtishi lə hərəzli. ⁶ Dza kar Pəl mba'a ghəshi fəti ghən ta kwəma va. Ma sa fəti ghəshi ghən na, mba'a ghəshi hwəshiy dzashiy dzəmbə məlmə Listər, lə Derbə, tə hidɓi ka Likwaniya, mba'a dzar mbə ni vəgha shi məlməhi gwa'a. ⁷ Sa tsəhəshi

ghəshi dzar mbə məlməhi va na, dza ghəshi, ka gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli dzar mbə shi.

Njasa pə'wəm Pəl lə hərəzli mbə məlmə Listər

⁸ A tsahwəti zal niy nza tifa mbə məlmə Listər, war mənəzəy ghəci niy nza, sa bəkwəshi shidshid ci. Vədir ghəci ghala yakə mbəghəy, kala səəkə ghəciy dzahwə dza. ⁹ Ma tə nahwəti vici Pəl mbə gəzə kwəma na, war a ghəciy fa kwəma va. Dza Pəl mba'a fati mətse ci ti, ka nighə, mba'a nay ghəci banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, ka sənay a Hyalaa mbəli, kə. ¹⁰ Dza ma kə kaa ngəci zlanzlan na: «A ntsa, sati garəŋa tə shidshid gha» kə. Dzəghwa ntsa va, tsəgha na, kə, mba'a satiy lə zli, ka dza.

¹¹ Ma sa nata mbəzli tifa kwəma mənti Pəl va tsəgha na, 'wakəvə ghəshi, tapə ta ngwəmə lala, ka gəzə kwəma zlanzlan kwa kwəma shi. Ma kə ghəshi na: «Aya! Waa hyeler tsahwəshi naa dzəmbə ghwəmmə, ka mənti ghən tsa shi ka ke ngəri!» kə ghəshi. ¹² Dza mba'a ghəshi fanatishi slənedfemer hyeler shi va, *Zəs, kə ghəshi kaa Barnabasə, *Hermesə, kə ghəshi kaa Pəl. Sa nzana Pəl sa tə kwəma mbə gəzə kwəma gəzə ghəshi. ¹³ Ma ciki ta *hil Zəsəy pərikə kwa miy dəghaa dzəmbə məlmə niy nza na. Dza ntsaa ta hil Zəs, mba'a kəəsəkə kəbəhi, lə mbərə ghwə shiy ti shi ngaca ngacaa dzəmbə ciki tsa va, ta ta hil, ghəci lə mbəzli shi va gwanashi. Hil tsa dī ghəshi va tay, kar Pəl ghəshi lə Barnabasə na ghəshi.

14 Ma sa favə *ka kwal Yesəw nja kar Barn-abasə lə Pəl nava kwəma tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi tapə ta slikwə kwəbənər kən ghən shi, ta mbə mbəzli vaa sənay, ka dī shi mənī ghəshi va kar Pələw, kə ghəshi. Ka kəsli bali dzar dzəmbə mbəzli va. Ka zlapanshi kwəma zlanzlan. 15 Ma kə ghəshi na: «A mbəzli ni, tawa, mənī ghwəy gəla nini shiy tsətsəa? Ma ghəy, shi nashi ghwəy niy, ke ngəri nza ghəy njasa nza ghwəy va kwərakwə! Yəwən kwəma wəzə na na sa bəkəŋwəy ghəy va Ndə sləkəpə. A ghwəy mbəə zhəghanavə hwəm kaa ta mbəri tsa shi kama vəri ni ti shi. A ghwəy zhəghətəvanjwəy dza kwa Hyalaa kwa bəpə piy. Hyalaa ngati ghwəmə, lə hidī, lə kwəfahi, mba'a shiy gwa'a gwa'a. 16 Hyala vay, aa niy zlashi hwəlfəhi mbəzli gwanashi, ghala vəghwə tsa kwatanja, a ghəshi nəw kwəma dī məhərli shi gwa'a. 17 Ma ya tsəgha nzə na, mbə cipə ghən tsa nzə niy nza na, yən na Hyala, kə, dzar mbə kwəma wəzə tsa məmənī na. Sa nzana, mbə nzəməŋwəy van ghənzə səkə mə ghwəmə, ka nakəŋwəy shi zəmə ghwəy wəzə. Ka ngaslayŋwəy lə shi zəmə, ka təhay nefer ghwəy lə vəshi» kə ghəshi.

18 Ya tsəgha gəzə kar Pəl kwəma caslakə caslakə na tsəgha na, war ngahə kwəmavə ghəshi makəti mbəzli va, va hanamshi shiy ta ta shi, ka məjə'a hil tsa shi.

19 Ma ləy hwəm kwəma va na, dza nihwəti

*ka Zhəwifəə səəkəshi mbə məlmə Antiyəshə tə hidfi ka Pishidi lə mbə Ikəniyəm, ngəd ghəshi ngədivə mbəzli tifa, tapə ghəshi ta pə'wə Pəl lə hərezli ta pəəsli ci. Sa pə'wamti ghəshi na, mba'a ghəshi mbahəkəvəri mbə məlməə dzəti ngwəla, ndəba naa mətiy, a kə ghəshi niy ni. ²⁰ Dza mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəkən Pəl, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay Pəl, dza na mba'a dəkəy satiy, ka zhay zhəmbə məlmə. Ma tə way pi mekəshi na, mba'a ghəshi dzashi lə Barnabasəə dzəmbə məlmə Derbə.

Zhəghəva tsa kar Pəl dzəmbə məlmə Antiyəshə tə hidfi ka Shiri

²¹ Dzəghwa kar Pəl lə Barnabasə, mba'a ghəshi gəzanavəshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə Derbə. Mba'a ghəshi kwəməvə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbəba dəŋ difa. Mba'a ghəshi zhəghətəvashiy zhəmbə Listər, lə Ikəniyəm, mba'a Antiyəshə tə hidfi ka Pishidi. ²² Dza ghəshi mba'a ghəshi mətsahanavəshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi va, lə canshi kwəma Hyala. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Jihəvam! Ka zlay nəw kwal Hyala ghwəy ma. Lə sa ngərə'wə tərənəw dza ghwəmməə kwəməvə tsəhə tə pətsa sləkə Hyala!» kə ghəshi.

²³ Dza ghəshi mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi va gwa'a, mba'a ghəshi təravə mbəzliy taa nza ka mətikwəkwəriy 'wamshi kwal mbə kwəma Hyala. Ma ləy hwəm na, tapə ghəshi ta məni səwmay ki, ka cə'wə Hyala. Dza mba'a

ghəshi zlanayshi kaa Ndə sləkəpə mbə dəvə ci, ntsa banavə ghəshi nefer shi.

²⁴ Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi tanjamti hidfi Pishidi, mba'a ghəshi dzashiy dzəti hidfi Pamfli.

²⁵ Dza ghəshi mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Perzhə tə hidfi ka Pamfli va, mba'a ghəshi gəzanavəshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbəfa. Ma sa gəzanavə ghəshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə məlmə va na, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa Atali. ²⁶ Ava kwəfa dzəghwa ghəshiy dzəghwa kwambəwal ta madfi dzəmbə Antiyəshə, mbə məlmə va niy fambəshi mbəzliy nəw Yesəw mbə dəvə Hyala, ta mbə ghənzəə mananshi wəzə hwər tsa nza, ta ghəra sləni nza. Nana ki na, mba'a ghəshi kədfamti sləni va, na zhəghəva ghəshiy zhəmbə Antiyəshə.

²⁷ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi tə pətsa kwətij tsa. Mba'a ghəshi slanakəshi njasa kətəhwəshi Hyala gwa'a. Ka gəzanshi njasa ghwənamti Hyala kwal kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ta mbə ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw. ²⁸ Dza mba'a ghəshi nza hwə nza tifa gar vici dan, lə mbəzliy nəw Yesəw ki.

15

*Basəva mbə məlmə Zherəwzalem, ta gəzə kamaa dzəkən *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə di nəw Yesəw*

¹ Dza nihwəti mbəzliy səəkəshi tə hidfi ka Zhəwde, mba'a ghəshi ghavə bəni shiy kaa mbəzliy nəw Yesəw, ma kə ghəshi na: «Kala zləbati *sla fə'yasa ghwəy nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizəy, ka mbay ghwəy mbəliŋwəyəw!» kə ghəshi. ² Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, kala zləba kwəma shi va kar Pəl lə Barnabasə. Tapə ghəshi ta ngərə ghəpə li shi, ka ngwəngwəliva dzəkən kwəma va. Kwa kwəma jəw na, dza mbəzliy nəw Yesəw mba'a ghəshi sləkati, ta dza kar Pəl lə Barnabasə, mba'a nihwəti ngwarməmə mbə nəw Yesəw mbə Antiyəshə dzəmbə Zherəwzalem, ta sləka kwəma va vəgha *ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw. ³ Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi pəhashi, ka dzashi ghəshi. Mba'a ghəshi dzaa tsanavə yashi mbə kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidfi ka Feniki lə hidfi ka *Samari, mba'a ghəshi gəzanavəshi nəwər tsa kwəma zhəghəshi *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ka ka nəw Yesəw. Dza ngwarməbəghəhishi, mba'a ghəshi vəshishi tərəŋw ta kwəma va.

⁴ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, dza ka kwal Yesəw, lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a nihwəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, ka'wə ghəshi ka'wətishi. Sa ka'wətishi ghəshi na, dza kar Pəl mba'a ghəshi slanəkəshi njasa kətəhwəshi Hyala mbə dza shi. ⁵ Dza nihwəti *ka Farisahiy bənavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi satishi ta gəzə kwəma,

ma kə ghəshi na: «Ma nanzəy, aa niy təbə mbəzliy nəw Yesəw va kamaa ka Zhəwifə slanti fə'yasa nza, ka gəzanshi nəw kwəma pəhəti Məyizə» kə ghəshi.

⁶ Dzəghwa ka kwal Yesəw ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ghəshi basəshi ta nighəə dzəkən kwəma va. ⁷ Ma mbə basəva tsa va na, tapə ghəshi ta ghəpə. Ma ləy hwəm sa kəhwə ghəshi ghəpə daf na, mba'a Piyer satiy garəy. Ma kə na: «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, a nə yay, a ghwəy sənay njasa gha Hyalaa tsəhavəra mbə ghwəy ghala mbəradzə, ta dzee ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzəghwa sləmə shi, ta mbə ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw. ⁸ Dza Hyala ghənzə saa sənəm̄ti nefer mbəzli, mba'a cikəvəri, yən zləbavəshi na, kə. Sa banavəshi na Safə tsa nzə ngəshi kwərakwə njasaa niy ndammə na va ghwəmmə ka Zhəwifə. ⁹ Ma na Hyalay, tihəvərimmə na ghwəmmə ka Zhəwifə li shi ghəngən nanzəw. Sa banavə ghəshi nefer shiy, mba'a yabantishi jikir mbə nefer shi. ¹⁰ Ghənzə tsəgha kiy, tawa nighə ghwəy kwəma Hyala lə mən̄i gəla niva shiya? Shi nə ghwəy va, war ghwəy mən̄ishi pə ghwəy kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, niy mbay nəwtishi, ya jijihimmə, ya ghwəmməw. ¹¹ A ghwəmmə sənay, tə zhəhwər tsa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw mbəl̄itəmmə Hyala. Tə sa nəw ghwəmmə kwəma pəhəti

Məyizə mbəlimmə ghwəmməw. Ava tsəgha na va mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə» kə.

¹² Ləy hwəm kwəma Piyer va na, shalalal mbəzli nzəyshi gwanashi. Tapə kar Barnabasə lə Pəl ta gəzə kwəma. Dza ghəshi ka sla shi mənti ghəshi madaŋa madaŋa ni, mba'a shiy cipə kwəma lə bərci Hyala mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. ¹³ Ma sa gəzamti ghəshi kwəma gwa'a na, dza tapə Zhakə ta gəzə na ci kwəma, ma kə na: «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, favəram di! ¹⁴ Əhətiməy, a Shimaŋw gəzəkə njasa zəzəti Hyalaa dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ghala kwataŋata, lə njasa təravə na mbəzli mbə shi, ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. ¹⁵ Ava war yəmta na kwəma va lə kwəma gəzəkə *ka Hyala va mbə zliya shi kwərakwə. Ma kə ghəshi:

¹⁶ Ma kə Hyalay, ta nzay:

“Ta zhikə dzee, ghalabəy,
ta zhini dzee ngakati ciki tsa *Davitə va niy ngəzlay.

Ta gwəmati dzee dzəghwa tə pətsaa niy ngəzlay na,

mba'ee taa garakati.

¹⁷ Ghalabə kiy, nihwəti mbəzli tə hidfi gwanashiy, ta pəla kwal tsa nəwra,

yən Hyala Kwa sləkəpə dza ghəshi,

jakə lə hwəlfə nihwəti mbəzli harvee gwanashi, ta nza ghəshi ka mbəzlee” kə.

¹⁸ Ava tsəgha gəzəkə Hyala Kwa sləkəpə!
Kwəmaa niy gəzəkə na ta sənata məndi

ghala kwatanjata na sava mēnti na tsəgha, kə ghəshi.

¹⁹ Va tsəgha, vanta kwəma zəzətee, ka səsə məhərli mbəzliy kama vaa ka Zhəwifə, zhəghəshi ka ka nəw Hyala ghwəmmə gəm lə kwəma pəhəti Məyizə ma! ²⁰ Ma pə ghwəmmə mēntiy, ə pə ghwəmmə tsaslanaghəshi zliya, ta gəzanshi a ghəshi zlay zəmə sliw tsa ta mēndi mbəri li, lə mēni ghwərghwər, mba'a zəmə sa bərti bərti tsa, lə zəmə miymiy. ²¹ Sa nzana, ma na gəla niva shiyəy, ya ghala vəghwə tsa mbəradzəy tsa na, lə ka gəzə kwəma pəhəti Məyizə niy nza na tifa dzəkən shi va, mbə məlmə gwa'a. Zhini difa na, mbə jangə shi va mbəzliy nza mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa səkə *vici dəkəva shi gwa'a» kə Zhakə.

*Zliya kaa *mbəzliy nəw Yesəw kamaa ka Zhəwifə*

²² Sa gəzəkə Zhakə kwəma va tsəgha na, dza *ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma ci va. Dzəghwa ghəshi ki, mba'a ghəshi tsəhavə mbəzli mbə shi, ta ghwənishiy dzəmbə məlmə Antiyəshə kwasəbə kar Pəl lə Barnabasə. Dza ghəshi ti ghəshi tivə Zhəwdə tsa har mēndi Barsabasə, ghəshi lə Shilasə. Bakanashi na, mbəzli zləbavə ngwarməmə kwa kwal Hyala

15:19 15:19 Gal 5:3 **15:20** 15:20 15:29; 21:25; sliw: 1Kwər 8:1-13; 10:23-33; ghwərghwər: SlēniTaH 18:6-18; shi bərti bərti ni: SlēniTaH 17:15; miymiy: SlēniTaH 17:10-14 **15:21** 15:21 13:15 **15:22** 15:22-29 11:18; 16:4

kwəma shi wəzə ghəshi. ²³ Mba'a ghəshi tsasliti zliya, mba'a ghəshi banavəshi, ta dza li. Tsa' kə ghəshi kwa na:

«Ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ngwarməhiŋwəy mbə nəw Yesəw səkwəŋwəy na, ghwəy ngwarməmə mbə nahwəti hwəlfə kala kamaa ka Zhəwifə, shi mbə məlmə Antiyəshə lə shi mbə məlməhi tə hidī ka Shiri mba'a Shilishi. ²⁴ A ghəy favə, a nihwəti mbəzli mbə ghəy dzaa səəvəri məhərli ghwəy, ka dzantəŋwəy her ghwəy lə nahwəti gəzə kwəma, kə məndi. Ma mbəzli vay, ghəy ghwənashi na ta dzaa gəzəŋwəy gəla kwəma vaw. ²⁵ Va tsəgha sləkati ghəy gwanəŋəy, a ghəy tsəhavə mbəzli mbə ghəy, ta ghwənəghəŋwəy shi kwasəbə mbəzli diti ghəy ni bakə ni, nja kar Barnabasə, ghəshi lə Pəl, ²⁶ mbəzliy gə piy tsa shiy zay war ta kwəma slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. ²⁷ Mbəzli təravə ghəy va ta ghwənəghəŋwəyshi kwasəbə kar Barnabasəy, ghəshi na kar Zhəwdə lə Shilasə. Ghəshi dza naa gəzəŋwəy kwəma tsasləghəŋwəy ghəy va lə miy tsa shi. ²⁸ Sa nzana, ma kwəma dza ghəy na ta gəzəŋwəyəy, ghənzə na saa təbanci kaa safə tsa Hyala lə kaa ngəŋəy kwərakwə. Ka dī ghəy səsəŋwəy məhərli ghwəy lə kwəma pəhəti *Məyizəw. Avanta kwəma dī ghəy gəzəŋwəy: ²⁹ Zlayəm zəmə sliw tsa tahwə məndi mbəri li, lə miymiy, mba'a sa bərti

bērti tsa. Zlayəm mēni ghwərghwər. Mba'a pə ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va mēni shi va njasa gəzəkəŋwəy ghəy vay, a ghwəy mēnti kwəma wəzə na va Hyala. Ava ghənzə na kwəma gəzanwəy ghəy, nza ghwəy nza ki» kə ghəshi.

³⁰ Sa tsaslamti ghəshi zliya va na, dza ghəshi mba'a ghəshi banavə kaa mbəzli ghwəni ghəshi va ki. Mba'a mbəzli va kafəshi mbə Zherəwzalem dzəmbə məlmə Antiyəshə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Antiyəshə na, mba'a ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi mbəba, mba'a ghəshi banavəshi zliya va. ³¹ Dza mbəzli va mba'a ghəshi jangəti zliya va. Ma sa jangəti ghəshi na, tapə ghəshi ka vəshi tərəŋw, sa dəpəti na nefer shi. ³² Dza kar Zhəwda ghəshi lə Shilasə, sa nza ghəshi də'wə ghən tsa shi ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghəshi cintishi kwəma Hyala, ka mətsahanavəshi bərzi kaa ngwarməmə, lə gəzə kwemer ghəŋghən dəŋ. ³³ Dzəghwa mba'a ghəshi hyayvashi mbəba. Ma ləy hwəm na, mba'a ngwarməghəshi zlashiy dzashi. «Nza ghwəy tsəhə kwəriŋ» kə ghəshi kaa ngəshi, mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy zhəvəgha mbəzliy niy gwanashi va. ³⁴ Ma Shilasə, naci na mba'a nzəyəy tifa.

³⁵ Ma kar Pəl lə Barnabasə ba na, mba'a niva nzəyshiy nzata nza mbə məlmə Antiyəshə, ka bəni shiy, lə ka gəzə yəwən kwəma Ndə sləkəpə wəzə na kaa mbəzli, ghəshi lə nihwəti mbəzli dəŋ.

Təhəva tsa Pəl lə Barnabasə

³⁶ Ləy hwəm hi jəw tsəgha ki, ma kə Pəl kaa Barnabasə na: «Wəzəba zhəghəva ghwəm naa zhəti səəbə, a ghwəm zhaa naghəshi ng-warməhim mbə məlməhi gəzanavəshi ghwəm va kwəma Ndə sləkəpə ngəshi gwa'a, nza ghwəm mbəə nashi njasa nza ghəshi nana» kə. ³⁷ «Tsəgha na» kə Barnabasə. Ka dī pəmə Zhaŋ tsa har məndiy Markə ghəci kwasəbə shi, ta dza va. ³⁸ Ma Pəl naci ki na, nay wəzə tsa pəmə gəla tsava ndə kwasəbə shi ghwəlaw. Sa wanay, sa niy zhəghətəvay na mba'a zlashi mbə hidī ka Pamfili, kalaa nəwshi ghəci ghwəla ta sləni shi. ³⁹ Dzəghwa tsəgha ki na, mba'a həərəva dzay dzəghwa jipə tsa shi, ta kwəma Zhaŋ Markə tsa va. Tərəŋw ghəshi ngərəhwə ghəpə pa' ka təhəvərivashi ghəshi. Dza Barnabasə naci ki mba'a pəməvə Zhaŋ Markə kwasəbə ci. Ka dzashi lə kwambəwal dzəmbə Shipər. ⁴⁰ Ma Pəl na, mba'a təravə Shilasə ta dza ghəshi li na naci. Ma ghəshi ghwəla ta kafə na, dza mbəzliy nəw Yesəw mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi. Nza Ndə sləkəpə mbəə mananatishi wəzə hwər tsa ci. Ka dzashi ghəshi ki. ⁴¹ Ma kwa kwal na, mba'a ghəshi garəhwə garə mbə məlməhi tə hidī ka Shiri lə shi ka Shilishi. Ka mətəshahəshi bərēci kaa mbəzliy nəw Yesəw, ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

16*Timətə kwasəbə kar Pəl lə Shilasə*

15:37 15:37 12:12 **15:38** 15:38 13:13 **15:39** 15:39 13:4
15:40 15:40 14:26

¹ Dza Pəl mba'a zhəkəy dzəmbə məlmə Derbə. Mba'a kafəy tibiaa dzəmbə Listər fa. Ma mbə Listər na, mba'a kəsay tsahwəti ndə mbə mbəzliy nəw Yesəw, Timəte slən tsa ci, zəghwə nahwəti mali *ka Zhəwifə, mba'a niy zhəghəta ka kwa nəw Yesəw. Ma dəy naci na, ndə ka *Gərekə. ² Timəte tsa va na, ndə wəzə ghəci niy nza va mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Listər lə mbə məlmə Ikəniyəm gwanashi. ³ Dzəghwa Pəl mba'a mawti dza ta gəzə kwəma Hyala li. Dza na mba'a pəməvə, *sla' slanamti fə'yasa ta mbə ka Zhəwifə tə pətsa va, mbə məlmə vaa zləbavə ghəciy nəw Pəl. Sa nzana mba'a ghəshi sənay gwanashi, ndə ka Gərekə na dəy, kə ghəshi.

⁴ Dza kar Pəl ka dzashi dzar mbə məlməhi. Kə ghəshi ka zhananshi kwəma pəhəti *ka kwal Yesəw va ghəshi lə mətikwəkwər mbə Zherəwzalem kaa mbəzli. «Nəwəm kwəma pəhəti məndi va wəzə» kə ghəshi. ⁵ Ghalabə ki na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw kwəmavə bərci ta nəw kwal Hyala wəzə. Zhini ka mətsəhəva mbəzliy dzəmbə shi vici va vici va gwa'a.

Ndə ka Masedəwan mbə gəzanci kwəma kaa Pəl kwa shiw

⁶ Dzəghwa ki ka dī dzəti hidī Azəy kar Pəl ta gəzə kwəma Hyala na, dza *Safə tsa Hyala mba'a damətishi va dzaa dzəti shi. Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal, mba'a ghəshi tanamti hidī Firigi lə shi ka

16:1 16:1 14:6; Timəte: Rm 16:21; 1Kwər 4:17; Flp 2:19; 2Tim 1:5 **16:2** 16:2 6:3; Flp 2:20, 22 **16:3** 16:3 Gal 2:3-5; 1Kwər 9:20 **16:4** 16:4 15:22-29 **16:5** 16:5 2:41 **16:6** 16:6 10:19

Galatə. ⁷ Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkwə ndəkwə vəgha hidfi Mizi na, ka pəla kwal tsa dzəmbə hidfi Bitini ghəshi, kala banavəshi kwal Safə tsa Yesəw. ⁸ Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi tanəti hidfi Mizi, ka səkəshiy dzəmbə məlmə Tərəwasə.

⁹ Ma həvir mbə məlmə va na, mba'a Pəl nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na vay, ntsaa səkə tə hidfi ka Masedəwan səkəy naa garəy, ka cə'wə Pəl ghəci, ma kə na: «Səkə kwa ghəy kwa ghəy, ghəy ka Masedəwan a gha kəətinəy!» kə. ¹⁰ Ma ləy hwəm sa nashi na shi va tsəgha na, mba'a ghəy sənay Hyala harəy na ta dza ghəy gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidfi va, pə ghəy. Tapə ghəy ka pəla kwal dzəti hidfi ka Masedəwan tanəy. *

Njasa zləbavə Lidi Yesəw mbə məlmə Filipə

¹¹ Dza ghəy ki, mba'a ghəy madinəy mbə məlmə Tərəwasə kwa kwambəwal, dza tsərə ghəy dzəvərinəy dzəti nihwəti hidfi tə jipə yam, Samətərasə, kə məndi kaa slən tsa shi, hi ghəy tifa. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a ghəy kafənyəy mbə Samətərasə kwa kwambəwal dzəmbə Neyapəlisə. ¹² Sa madfi ghəy tifa na, ka dzaa dzəmbə məlmə Filipə, ghənzə kwa tanə məlmə ka ndəə kəsata mbə dzəmbə hidfi ka Masedəwan. Zhini ba na, məlmə nza ka *Rəm mbə ghənzə. Mba'a ghəy hinəy mbə məlmə va jəwə.

* **16:10** 16:10 Ava dzəghwa tikə 'wa Ləwka tsa tsaliti zliya na tsa nəw kar Pəl, mba'a nashi shiy mənishi lə mətə ci.

13 Dza ghəy fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəy səvəriṅəy mbə məlməə dzaṅəy dzəy vəgha həl, dzəti pətsaa niy təkəti ghəy, a ka Zhəwifə dzaa basəva tifa ta cə'wə Hyala, pə ghəy. Mba'a ghəy kəsashi mi'i basə basə tifa, mba'a ghəy nzəyṅəy ta gəzanshi kwəma Hyala. 14 A nahwəti mali niy nza mbə shi, slən tsa nzə na, Lidi, mbə məlmə Tiyatir ghənzə səəkə, kwa dəl kwəbeṅer ghəm ghəm ni tə dimə ghənzə, ka hazləni ghənzə va Hyala. Ma sa gəzə ghəy kwəma na, ka fa ghənzə. Dza Ndə sləkəpə mba'a ghwənanamti nəfə tsa nzə ta fə ghən ghənzə ta kwəma gəzə Pəl gwa'a. Dza na mba'a famti kwəma va wəzə. 15 Mba'a məndi mananati *batem ngəshi lə mbəzli kəghi tsa nzə gwanashi. Ma ləy hwəm sa mananatishi məndi batem na, dza na ka cə'wəṅəy ghənzə, ma kə na: «Mba'a pə ghwəy nighətəra, nja maliy banavə nəfə tsa nzə kaa Ndə sləkəpə katan katanəy, wəzəba dza ghwəy naa dzakə ghi tsee, a ghwəy nzəyayvanwəy kəyba» kə. Dza na mba'a dənəhwəṅəy ta dzakə ghi tsa nzə va.

Kar Pəl lə Shilasə kwa fərshina mbə məlmə Filipə

16 A nahwəti mali niy nza tifa mbə məlmə Filipə, mava tsa ndə ghənzə, lə *hil tsaa məni ghyaghya mbə ghən nzə. Ka kwəmanshi shiy ghənzə niy nza dən kaa mbəzliy sləkə, lə shi ka na vaa nighəpə.

Ma tə nahwəti vici ghəy mbə dza ta cə'wə na, bəgəm ghəy kwəmay li ki. ¹⁷ Dza na tapə ta nəwnəy, ghəy lə kar Pəl, ka zlapə kwəma ghənzə, ma kə na: «Ma mbəzli niy, mbəzli ka ghəra sləni Hyala ta ghwəmə na ghəshi! Kwal tsa dza ghwəy ta mbəliṅwəy kwa na sa ciṅwəy ghəshi va» kə. ¹⁸ War ka məni ghənzə tsəgha gar dzar vici daṅ. Dzəghwa Pəl mba'a daliy va fafa kwəma nzə va. Ma ghənzə kwasəbə ghəy tə nahwəti vici, ka gəzə kwəma nzə va na, dza Pəl tərəd zhəghətəvay dza kwa. Ma kə kaa hil ndə məni ghyaghya tsa mbə ghən nzə va na: «Ava lə slən tsa Yesəw *Kəristəw gəzəṅee, səvəri mbə ghən mali va!» kə. Mba'a hil ndə məni ghyaghya tsa vaa səvəriy mbə ghən mali va, war tə pətsa va ta.

¹⁹ Ma sa nay mbəzli ghəranshi mali va va sləni tsəgha, mba'a kwal pəla zəmə tsa shi kəəliy na, dza ghəshi baṅ ghəshi kəsəti kar Pəl lə Shilasə, ka mbahəshi səvəriy dzəti pi basəva, dzəghwa kwəma mbəzli ka Rəm ka sla ngwəvə.

²⁰ Ma sa bəkəshi ghəshi dzəghwa kwəma ka sla ngwəvə ka Rəm ki, ma kə ghəshi na: «Ma mbəzli niy, ə səsə ghəshi mbəzli mbə məlmə ghwəmmə dalala, *ka Zhəwifə na ghəshi. ²¹ Ə bənipə ghəshi kwemer kama kwal va ghwəmmə ta zləbashi, ya ta nəwshi, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli ka Rəm» kə ghəshi.

²² War sa favə mbəzliy basəshi va tsəgha na, kala dī kwəma kar Pəl lə Shilasə ghəshi. Dzəghwa ka sla ngwəvə mba'a ghəshi səsəranti

kwəbeŋer kən ghən shi, mba'a ghəshi gəzanshi kaa mbəzli, a mēndi də'wəshi lə getesli. ²³ Ma sa də'wətishi mēndi dalala na, mba'a mēndi faghwashī kwa fərshina. Ma kə mēndi kaa ndə ndəghwə fərshina tsa va na: «Gwəməvə tə gha ndəghwəshi wəzə» kə mēndi kaa ngəci. ²⁴ Ma sa favə ndə ndəghwə fərshina tsa va kwəma gəzanakə mēndi va tsəgha na, dza na mba'a fambəshi mbə ciki tsaa kərkə ləy hwəm mbə ceker kwa fərshina, mba'a kalaghwa shidshid shi kwa nihwəti shəghwəə niy gwəmati mēndi lə kweler ti shi, ta kəli shidshid mbəzli kwa fərshinaa dzəghwa shi, kala tidiva ma ghəshiy səəmə.

²⁵ Ma mbə yam vərđi na, mba'a kar Pəl lə Shilasə kafəshi ta cə'wə Hyala shi, ka fal slən tsa nzə lə cəm. Ma mbəzli kwa fərshina li shi gwanashi na, ka fashi. ²⁶ 'Wakəvə tsəgha, vətəghə hidi ghavə gərgərə dalala, mba'a səfa ciki fərshina mənəkəfita. Nza'jəw miy ceker ghwənishi gwanashi. Dzəghwa pəŋw pəŋw deŋwer palamətəvashi tə mbəzli kwa fərshina gwanashi tsəgha. ²⁷ Dza fərgəhə ndə ndəghwə fərshina fərgəhəy, mba'a nashi miy ceker ghwəni ghwəni. Ma sa nashi na tsəgha na, «Na mbəzli kwa fərshina hwəhwəshi bəsa» kə ghən tsa ci. Dza na fat, təfikəvəri kafa'i tsa ci, ta pəəsli ghən tsa ci. ²⁸ Sa nay Pəl tsəgha na, dza na mba'a ngwəmata lala zlanzlan, ma kə ngəci na: «Kadiw, kadiw! Ka pəəsli ghən tsa gha gha ma! Waa tikə nza ghəy gwanəŋəy!» kə.

²⁹ Sa gəzəkə Pəl tsəgha na, dza ntsa va tapə ta

dəw ghwə, sa kwəməvə na na, kə ka kəsli baliy dzəmbə ciki fərshina lə gwərgwərə va hazləni, dza tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma kar Pəl lə Shilasə. ³⁰ Dza na, mba'a pəməkəvərishi tə ngwəla, ma kə na: «A mbəzliy sləkəra! Wa shi kee mən̄ti kee mbəlira kia?» kə. ³¹ Ma kə kar Pəl ngəci na: «Banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw Ndə sləkəpə, ta mbəliŋa dza gha, ghwəy gwanəŋwəy lə mbəzli kəghi tsa gha» kə ghəshi.

³² Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi gəzanavəshi kwəma Ndə sləkəpə ngəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwa'a. ³³ Dza ntsa va mba'a pəməvə kar Pəl həvirvata, mba'a dzaa yabanamtishi zheher shi. Mba'a kar Pəl mananati *batem, ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi tibatə. ³⁴ Dza na mba'a pəməghə kar Pəl dzakə ghi tsa ci, mba'a dzaa banavəshi shi zəmə. Ka vəshi ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi, sa banavə ghəshi nefer shi kaa Hyala.

³⁵ Ma sa kəd̄iy pi na, mba'a ka sla ngwəvə ghwənashi ka sawji ta gəzanci kwəma kaa ndə ndəghwə fərshina. A kə ghəshi ta ni na: «Ma kə ka sla ngwəvəy, “Pəlashi mbəzli va, a ghəshi dzashi” kə ghəshi» kə ghəshi ta ni. ³⁶ Ma sa favə ntsaa ndəghwə fərshina tsəgha na, mba'a gəzanshi kwəma va kaa kar Pəl, ma kə na: «A mbəzlee, a ka sla ngwəvə ghwənəkəra miy, e pəlayŋwəy, a ghwəy dzaŋwəy, kə ghəshi. Ma ghənzə tsəghay, səvəriŋwəyem mbalam, kwəriŋ!» kə. ³⁷ Ma kə Pəl kaa ka sawji shi va ghwənəkə ka sla ngwəvə na:

16:30 16:30-31 2:37; 11:14; Zhŋ 6:28-29 **16:33** 16:33 16:15

16:37 16:37 22:25-29; 23:27

«Mba'a ghəshi də'wəwəŋəy kwa kwəma mbəzli gwanashi, mbəzli ka *Rəm ghəy nanzə ngar ki. Dzəghwa mba'a ghəshi kalayŋəy kwa fərshina, kala mənəhwə ngwəwə məndi ya ngwəwə nžə na. Zhini nana ɓa na: “Ka dī pəliŋəy ghəli ghəli” kə ghəshi na? A awə. Nava tɪbaw. War ghəshi kəə səkə də'wə ghən tsa shi, a ghəshi pəliŋəy kwərakwə» kə.

³⁸ Dza ka sawji ghwənikə ka sla ngwəwə va, mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kwəma va kaa ka sla ngwəwə. Sa gəzəy ghəshi kwəma va na, mba'a ka sla ngwəwə hazlənishi sa favə ghəshi, ka Rəm na kar Pəl lə Shilasə, kə məndi. ³⁹ Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi səkəshi, mba'a ghəshi dəpəti kar Pəl, ta mbə kwəma vaa kərayta tsəgha. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəlikəməshi kwa fərshina. «Tihwətihwəm, ɓarvanwəyəm mbə məlmə Filipə na» kə ghəshi kaa kar Pəl. ⁴⁰ Dzəghwa kar Pəl mba'a ghəshi səəməshi kwa fərshina, ka dzashi dzakə ghi tsa Lidi. Sa tsəhəshi ghəshi kəyɓa na, mba'a ghəshi kəsashi ngwarmbəghəshi mbə nəw Yesəw, mba'a ghəshi mətsahanavəshi bərɓi ta nəw kwal Hyala ghəshi tərəŋw. Ləy hwəm ki na, ka dzashi ghəshi.

17

Kar Pəl lə Shilasə, mbə məlmə Tesalənikə

¹ Ma sa kafə kar Pəl mbə Filipə ki na, ka dzar mbə məlmə Amfipəlisə lə Apələni. Dza kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Tesalənikə. Mba'a *ciki ɓasəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə

va. ² Dza Pəl mba'a tsəhəy mbə ciki tsa va, njasa sənabəy na mbə mēni ndimndim. Mahkan *vici dəkəva dzəvərta war mbə jakəva Pəl lə mbəzli mbə ciki tsa va, ka gəzanshi kwəmaa dzəkən kwəma mbə Zliya Hyala. ³ Cəke' ghəci pəraslanavəshi kwəma mbə zliya, mba'a cin-tishi. Sa ka *Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli səkəy taa nzay, ta sahəwə ngəra'wə dza na, ta pəsliti dza mēndi, ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kwəli, kə. «Kəristəw tsa gəzəkə zliya vay Yesəw na, ghəci na sa gəzəŋwəy ya tsa kwəma ci də'wə ghən tsa ci» kə Pəl. ⁴ Dza nihwəti mbəzli mbə *ka Zhəwifə na, mba'a ghəshi zləbavə kwəma va, ka zhəghəshi kwa zəərə kwətɪŋ na ghəshi lə kar Pəl mba'a Shilasə. Tsəgha nihwəti ka *Gərekə dʒəŋ, shiy hazləni va Hyala, ghəshi lə mi'i nza dimə ti shi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma kar Pəl va. Ka mənishi ka mbəzli kwa zəərə kwətɪŋ na li shi kwərakwə.

⁵ Ma nihwəti ka Zhəwifə zləbavə ma va nashi ki na, tapə ghəshi ta hərəhə va kar Pəl, dza ghəshi, mba'a ghəshi basəvə mbəzli ka dənərə dzar kwa kwal, dza ghəshi ka ngwəngwəmə lala, mba'a mbəzli basəshi. Dza gwa'a gwa'a məlmə va səta. Təgwələm, ghəshi dzashiy dzəkə ghi tsa Zhasanw, ka pəla kar Pəl lə Shilasə kəyba, ta pəməshiy dzəti ngwəla kaa mbəzli. ⁶ Pəla' pəla' kə ghəshi kaa mbəzli va na, kala nashi ma ghəshi kəyba. Mba'a ghəshi mbati nəfə tə kar Zhasanw ghəshi lə nihwəti ngwərməmə,

17:2 17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17 **17:3** 17:3 3:18 **17:4** 17:4 13:50; 16:14; 17:17 **17:5** 17:5 Zhasanw: Rm 16:21 **17:6** 17:6 16:20

mba'a ghəshi kəəsəghəshi kaa ka sla ngwəwə mbə məlmə va. Sa kəəsəghəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Mbəzli niy, cəke' səəvəri ghəshi mbəzli tə hidfi. Ma sa səəkəshi ghəshi tikəə dzəmbə məlmə ghwəmmə na, ⁷ mba'a Zhasanw ka'wətishi kəghi tsa ci. Mbəzli vay, ka zləba kwəma pəhəti mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi ghəshiw. Ma kə ghəshiy: “A tsahwəti mazə tifa, Yesəw, kə məndi slən tsa ci” kə ghəshi» a kə ghəshi.

⁸ Dza kwəma va mba'a zhanati kaa mbəzli mbə məlmə va gwanashi, lə kaa ka sla ngwəwə gwa'a. ⁹ Ma kə ka sla ngwəwə kaa kar Zhasanw na: «Ngambəm shiy mbə kwəma na, ka məndi gha pəlinwəy» kə ghəshi. Dza mbəzli va mba'a ghəshi wəy shiy, mba'a məndi pəlashi ki.

Kar Pəl lə Shilasə mbə məlmə Bere

¹⁰ War sa mənta vərđi na, «Mbalam dzəmbə məlmə Bere» kə ngwarməmə mbə nəw Yesəw kaa kar Pəl lə Shilasə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Bere na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. ¹¹ Na niva *ka Zhəwifə nashi na, wəzəba hwər tsa shi niy nza kaa ni mbə məlmə Tesalənikə ka Zhəwifə. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə kwəma Hyala gəzə kar Pəl va, lə nəfə tsa shi gwanay. Njasa səəmə vici gwa'a na, war tsəgha ghəshi mbə pəla kwəma va mbə Zliya Hyala, ta mbə ghəshiy sənay nda katanj na kwəma gəzanshi kar Pəl va. ¹² Dzəghwa ki đanj mbəzli ka Zhəwifə bənavə

nefer shi kaa Yesəw, d̄aŋ zhər ka *Gərekə difa, zhini d̄aŋ mi'i ka Gərekə nza dimə ti shi.

¹³ Mba'a ka Zhəwifə mbə Tesalənikə favə, na Pəl gəzanavə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə məlmə Bere, kə məndi. Sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəshiy dzəmbə Bere. Zhini hēər ghəshi hēərəvəri niva mbəzli mbə nava məlmə difa, ta mbə ghəshiy d̄i ma kwəma kar Pəl.

¹⁴ Dzəghwa ngwarmbəghəhiy mbə nəw Yesəw mba'a ghəshi gəzanci kaa Pəl, a ghəci dza ta bə kwambəwal ta dzaa dzəti tsahwəti pi. Dza kar Pəl lə mbəzliy pəhə, mba'a ghəshi dzashi. Kar Shilasə ghəshi lə Timəte na, mba'a shi ghəshi mbə məlmə Bere nashi. ¹⁵ Dza mbəzliy pəhə Pəl va, mba'a ghəshi pəhəghə pa' mbə məlmə Aten. Tsa' kə Pəl ngəshi tifa na: «Mbalam harashim kar Shilasə lə Timəte, a ghəshi səkəə kəsara taŋtaŋ» kə. Mba'a mbəzli va zhəghətəvashi ki.

Gəzə kwəma Hyala Pəl mbə məlmə Aten

¹⁶ Ma Pəl mbə məlmə Aten mbə ndəghə səkə tsa kar Shilasə na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərəŋw, sa nashi na mbəreketi tata məndi mbə məlmə va d̄aŋshi dalala. ¹⁷ Dzəghwa, tapə ghəci dzay dzəmbə gəzə kwəma Yesəw kaa *ka Zhəwifə lə nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala njasa səəmə vici, mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhini na, ka gəzanshi kaa mbəzli kwəmə na li shi dzar tə ləwmahi, njasa səəmə vici. ¹⁸ Ma tə nahwəti vici na, dza nihwəti mbəzli ka bənipə shiy, tapə ghəshi ta kə ghəpə li, mbəzliy bənipə nəw

kwəma har məndiy kwəma *Epikwəri mba'a sa *Sətəyəwshi. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Wa shi dī ndalaza tsa ni gəzə sənzenva kia?» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbə shi sa favə ghəshi Pəl mbə gəzanshi kwəma Yesəw, lə kwəma zhakati tsa ci mbə məti na: «Nja ndə ci ta mbəreketi ka məlmə kaa mbəzli nay ndə» kə ghəshi.

¹⁹ Ləy hwəm kwəma va na, mba'a ghəshi pəməhwəə dzəmə hwəm pətsa har məndiy *Areyəpazhə, mə pətsa ka məndiy basə kwəma. Sa pəməghə ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Gəzanəy nda wantsa na na kwəma bənipə gha na 'war'war na di? kə ghəshi. ²⁰ Sa nzanay, a gha gəzəkə nihwəti shi səkəkə ma ghəy favə kwa sləmə ghəy mbə kwəma gha va, va tsəgha dī ghəy gha pəraslavənyəy shi dī kwəma gha va gəzə wəzə, ta mbə ghəy sənata» kə ghəshi. ²¹ Sa njədī mbəzli va va kwəma va tsəgha va Pələy, sa nzana, ma kwəma ka Aten, lə ka səkəkə səkəkə mbə məlmə shi gwanashiy, nahwəti kwəma ka ghəshiy kəslimbə ghən mbə tiba, nja gəzə yəwən kwemer, lə fafa nihwəti kwemer gəzə məndiw.

²² Dza Pəl ki, gar garəy, tə jipə mbəzli mə hwəm pətsa har məndi vaa Areyəpazhə, a kə na: «A mbəzli ka Aten, kadiwəm! Ma yən nighəy, ghwəy na mbə pəra'wanshi dəvə ghwəy nza ghwəy slar slar kaa mbəreketi gwanashi. ²³ Sa nzanay, e təwrəhwə təwrə dzar mbə məlmə ghwəy, mba'ee nashi mbəreketi ngangati ghwəy, ta tsəfəkwə kwa kwəma shi. Dzəghwa mba'ee

kəsay tsahwəti pi ta mbəri tsa ghwəy, mba'a ghwəy tsasləti shiy ti: “Pi, ta ta mbəri tsa sənay ma məndi” pə ghwəy. Ma nə ya kiy, ntsa pəra'wanci ghwəy va dividivi ghwəy, kala sənay ma ghwəyəy, ghəci na sa ciŋwəy ya tsa kwəma ci nana ki. ²⁴ Ntsa vay, ghəci na Hyalaa ngati hidfi ni, lə shi ti shi gwa'a. Ghənzə sləkə na ghwəmə lə hidfi gwa'a. Ka nzəy na mbə ceker ngangati mbəzli lə dividiviw. ²⁵ Ma na Hyalay, ghəzlita na ta shiy ya nimaba shiy, gar mananatishi ndə ngəriw. Sa nzanay ghənzə də'wə ghən tsa nzə fəy na mbəzli tə ghwəmə, ghənzə bənsi piy, lə shiy gwanashi kaa mbəzli. ²⁶ Ghənzəy, mbə ndə kwətiŋ bəkəvəri na mbəzli tə hidfi gwa'a. Dza na mba'a tətəhəy mbəzli dzar tə hidfi gwanashi, ta nzəy ghəshi ti shi. Mba'a slanavəshi vəghwə tsa slanavəshi na, ta nza tə hidfi, lə ghala pi tsa dza ghəshiy nzəy ti tə hidfi gwa'a. ²⁷ Ma shi mənti na va tsəghay, ta mbə mbəzliy dzəghə pala Hyala, njasa ka ghwəlfə vaa titibə pi, mbə pəla shiy. Ma sa ka ghəshi pala tsəgha na, nza ghəshi kəsata, ya tsəgha kama Hyala kərakə lə ndə ya tsamaba ci mbə ghwəmmə. ²⁸ Sa nzana, ma piy tsa piy ghwəmmə, lə kwəfəghə kwəfəghə ghwəmmə, lə nza tsa nza ghwəmmə tə ghwəməy, mbə Hyala na. Njasa tsaliti nihwəti ka tsasli shiy va mbə ghwəy, a kə ghəshi na: “Ma ghwəmməy, ndərazhi Hyala nza ghwəmmə kwərakwə” kə ghəshi. ²⁹ Njana

17:24 17:24 7:48; Cem 146:6; 1Mezh 8:27 **17:25** 17:25 Cem 50:10-13 **17:26** 17:26 Nəw 32:8; Zhəwbə 12:23 **17:27** 17:27 Ezay 55:6 **17:28** 17:28 Ghava 1:27 **17:29** 17:29 19:26; Ezay 44:9-20

nzana ndərazhi Hyala ghwəmmə kiy, ka təbə na ghwəmməə zhiniy yəmə Hyala lə shi mēnti ndə ngəri nza kiw. Nihwətiy vas tsahi mbəzə, ya tsahi bənba, ta nza ka mbəri tsa shi. Nihwəti ba na, ka tsərə hakwə, ta nza ka mbəri tsa shi. Niva shiyəy, shi mēnti ndə ngəri lə məcəna ci, səvəri mbə zəzə kwəma ci na ghəshi. ³⁰ Ma vəghwə tsa niy sənata ma mbəzli Hyala katan na tiy, ka mbəra tsava vəghwə Hyalaw. Nanay, a gəzanshi na kaa mbəzli ya pa' kwəmafa, a ghəshi tsa titihwə, ka zhəghanti nzəy tsa shi tə hidī. ³¹ Dzəghwa na mba'a titi vici dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī gwanashi ti, lə kwal tsa tidid' tsa. Mba'a tivə ntsaa dzaa basə ngwəvə va. Sa mətīy nay, mba'a zhakatīy mbə mətī, ta mbə mbəzliy sənay ghəci dza na sla ngwəvəə dzəkən mbəzli katan, kə ghəshi» kə Pəl.

³² Ma sa favə mbəzliy basəshi va Pəl mbə gəzə kwəma zhakati tsa ndə mbə mətī na, dza nihwəti mbəzli mbə shi tapə ghəshi dzəmbəshi mbə sawa kwəma ci. Ma kə nihwəti ba na: «Ma kwəma va ghənzə tsəghay, kadiw, fəcahwəti ghaa zhiniy gəzanəy dība» kə ghəshi. ³³ Ava tsa' tsətsə səvəriy Pəl mbə shi. ³⁴ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə shi ya tsəgha nzə ki, mba'a ghəshi jakəshi lə Pəl, ka banavə nefer shi kaa Yesəw. Nihwəti mbə mbəzliy vay, kar Dənīsə, ndə mbə mbəzliy basəshi va mə hwəm pi Areyəpazhə, lə nahwəti mali Damarīsə, kə mēndi kaa slən tsa nzə, lə nihwəti mbəzli dība, niy nza ghəshi.

18

Pəl mbə məlmə ka Kwərintə

¹ Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl madiy mbə məlmə Aten, ka dzay dzəmbə məlmə Kwərintə. ² Dza na mba'a kəsay tsahwəti ndə *ka Zhəwifə, Akilasə, kə məndi kaa slən tsa ci, tə hidī ka Pənjw məndi yakə. Hiy ntsa va tərənjw tifa ghala səkəy na tə hidī ka Itali ghəshi lə mali ci Pərishiləw. Sa nzana mba'a Kwələdə mazə tsa dikə tsa mbə *Rəm gəzanshi kaa ka Zhəwifə gwanashi a ghəshi bərvashi mbə məlmə Rəm, ta dzashiy dzəti hidī shi, va tsəgha niy səkəy naa dzəmbə Kwərintə. Dzəghwa Pəl mba'a jakəy li shi ki. ³ Sa nzana sləni kwətij na sa məni ghəshi li. Sləni cisli shiy ta hawrə geshikiki niy nza sa shi. Sa ka ghəshiy cislitishi na, ka dəlshi. Dza na mba'a nzəyəy kəghi tsa shi, ka ghəra sləni shi ghəshi.

⁴ Pəl ki na, mbə gəzə kwəma Hyala ghəciy nza kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa səkə *vici dəkəva gwa'a. Ka pəla kwal tsaa mbəla ka Zhəwifə ghəshi lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy zləbavə kwəma Yesəw. ⁵ Dzəghwa mba'a kar Shilasə lə Timəte səkəshi tə hidī ka Masedəwan. Sa səkəshi ghəshi na, mba'a Pəl zlata sləni ci, dza na mba'a dambəvay mbə gəzanshi kwəma Hyala kaa ka Zhəwifə, ka gəzanshi wəzə wəzə: «Yesəw na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə. ⁶ Dzəghwa sa

18:2 18:2 Akilasə: Rm 16:3; 1Kwər 16:19; 2Tim 4:19 **18:3**
 18:3 20:33-34; 1Kwər 4:12; 9:12-18; 1Tes 2:9; 2Tes 3:7-9 **18:5**
 18:5-11 11:18 **18:5** 18:5-6 3:26; 5:42 **18:6** 18:6 13:51; 20:26

favə ka Zhəwifə kwəma gəzəkə Pəl va tsəgha na, kala zləbā kwəma ci ghəshi, dza ghəshi ka tsəərə Pəl. Ma sa məni ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a kwəsanti kwərbi mbə kwəbaŋ tsa ci. A kə na: «War ghwəy sənay na lə naa tərmbə, kwəmee mbə ghwəlaw. Ma nanay, kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzee dza ta gəzanshi kwəma Hyala» kə.

⁷ Dza na mad' madyi tifa, ka dzay dzakə ghi tsa tsahwəti ndə, Titiyəsə Zhəsətəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, ntsaa hazləni va Hyala ghəci, ghi tsa ci na, ndəkwə lə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. ⁸ Dza ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa va, Kərispəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Ndə sləkəpə, ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi. Dzəghwa dafŋ mbəzli mbə ka Kwərintə favə kwəma gəzanshi Pəl va banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a məndi mananatishi *batem.

⁹ Ma tə nahwəti vərđi na, mba'a Ndə sləkəpə gəzanakə kwəma kaa Pəl, nja kwa shiw, a kə na: «A Pəl, ka hazləni gha ma! Gəzə pə ghaa gəzə kwəma kaa mbəzli! Ka zlata gha teepə ma!

¹⁰ Sa nzanay, kwasəbə gha nzee, ndə tifa mba'a dzaa kəsəvəŋaa ghəratəŋaw. Gəzə kwəmee kaa mbəzli, sa nzanay, a mbəzlee tikə mbə məlmə na dafŋ» kə. ¹¹ Dzəghwa Pəl mba'a nzəyəy mbə məlmə Kwərintə ki, gar piya kwətiŋ lə tir kwan. Ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

¹² Ma ghala vəghwə tsaa məni Galiyanw ngwəmna tə hidfi ka Akay, mbə hidfi ka *Rəm

na, dza ka Zhəwifə mba'a ghəshi tsati kwəmaa dzəkən Pəl. Dza ghəshi bəhwə ghəshi kəsəti, mba'a ghəshi bəghə dzəti ngwəvə kaa Galiyanjw. ¹³ Ma kə ghəshi sa bəghə ghəshi na: «Ma ntsay, ə ngəcipə na ta tsəfəkwə kwa kwəma Hyala dzar kwa tsahwəti kwal, par njasa gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala» kə ghəshi.

¹⁴ Ma Pəl dza ta ghwəni miy tsa ci ta zləba kwəma na, mba'a Galiyanjw ghati gəzə kwəma kaa ka Zhəwifə pərba ghəci, ma kə na: «A ka Zhəwifə, tə sa hwəti na rəda, ya tə sa mənti na nahwəti *kwəma jikir na 'yahə'yahəta, pə ghwəy niy kəsəkə nzay, e dzaa fə ghən ta kwəma ghwəy va nza, ka sla ngwəvəə dzəkən nja kwəma slar na. ¹⁵ Ma war tə kwəma ka ghwəy bəni, ya tə kwəma slənedemer, ya tə kwəma ghwəy pəhəpəhə na kəy, nighəm nava sa ghwəy kwa jipə ghwəy! Ka dzee slavə ngwəvəə dzəkən shi tsəgha niw» kə. ¹⁶ Dza na mba'a tahamtishi tə pi ngwəvə.

¹⁷ Dzəghwa ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi kəsəvə Səsəten, ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa shi. Tapə ghəshi ka də'wə tifa kwa mətə Galiyanjw, tə pi ngwəvə tsa va. Ma Galiyanjw naci ki na, nighə nava kwəma na nja kwəma ya jəw tsətsəw.

¹⁸ Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl zhiniy hyayvay lə ngwarməmə mbə məlmə Kwərintə gar dzar vici dən.

Pəl mbə məlmə Antiyəshə

Dzəghwa tə nahwəti vici na, mba'a Pəl kafəy ta dzay mbə shi. Dza ghəshi lə kar Pərishil mba'a Akilasə, mba'a ghəshi dzashiy dzəti pətsa ka məndiy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə Kwərintə, Kenkəre, kə məndi kaa slən tsa pətsa va. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a slənamti ghen tsa ci tə pətsa va, sa nzana mba'a niy kərkamti kwəmaa niy gəzəkə na ta məni nzə kaa Hyala. Dza ghəshi ki, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidī ka Shiri. ¹⁹ Dza kar Pəl ghəshi lə kar Akilasə mba'a ghəshi garəshi mbə kwal mbə məlmə Efesə, dza na mba'a zlashi mbə məlmə va. Madī na ta gha dzay na, mba'a tsəhəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzanshi kwəma Hyala. ²⁰ Dza mbəzli va, tapə ta cə'wə Pəl, a ghəci hyayvay mbə shi jəw. Kala yi Pəl. ²¹ Dzəghwa na mba'a səkwaamtishi, ma kə na: «E dzara nana, ta zhəghəva dzee zhəkə taa nza, Hyala gar zləbati» kə. ²² Mba'a madiy mbə məlmə Efesə kwa kwambəwal, ka dzay.

Dza ndəs ghəci tsəhəy mbə məlmə Shezare. Kə tifa mba'a səəməy kwa kwambəwal, ka dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Sa tsəhəy na na, mba'a səkəwəti mbəzliy nəw Yesəw. Ma ləy hwəm ki na, ka madī ghəciy dzay dzəmbə məlmə Antiyəshə. ²³ Ma sa hyayvay na mbə məlmə Antiyəshə jəwə ki na, mba'a madiy ta təwrə dzar tə hidī ka Galatə lə shi ka Firigi. Dza na ka dzar mbə məlməhi tə hidī va, ka mətsahanshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw ta

mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

Apələsə mbə məlmə Efesə lə mbə Kwərintə

²⁴ Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə ka Zhəwifə niy nza tifa, Apələsə, kə məndi slən tsa ci, mbə məlmə Alekəsandəri məndi yakə. Dza na mba'a səkəy dzəmbə məlmə Efesə, ghəci na ndə məcaŋa gəzə kwəma ghəci, tərəŋw ghəci sənata kwəma mbə Zliya Hyala. ²⁵ Ma ghəci na, tərəŋw ghəci niy bənivə kwəma Ndə sləkəpə mba'a vəshi və tərəŋw ta sləni Hyala. Ka gəzanshi kwəma Yesəw kaa mbəzli. Ka bənanshi lə kwal tsa nzə wəzə wəzə njasa nza na. Nanzə kiy, kwataka *batem tsa mənəhwəpə Zhaŋ gwa'a tsəgha na tsa ci batem tsa niy sənay na. ²⁶ Dza na ki, mba'a ghati gəzə kwəma Hyala lə bərzi mbə kaa mbəzli mbə ciki bəsəva tsa *ka Zhəwifə, shaŋ ta hazləni. Ma sa famti kar Pərishil lə zata Akilasə kwəma ci va gəzə na gwa'a na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvəə dzakə ghi tsa shi, mba'a ghəshi pəraslanavə kwəma Hyala gwa'a gwa'a wəzə wəzə. ²⁷ Dzəghwa Apələsə ki, ka dī madfi ghəci ta dzay dzəti hidī ka Akay. A kə ngwarməmə nəw Yesəw mbə məlmə Efesə na: «wəzə na ghaa dza kataŋ» kə ghəshi kaa ngəci. Dza ghəshi, mba'a ghəshi tsaslanavə zliya ta bənsi kaa mbəzliy nəw Yesəw tə hidī va. Nza ghwəy ka'wəti Apələsə wəzə, kə ghəshi kwəba. Ka dzay Apələsə ki. Ma sa tsəhəy na kwərakwə na, mba'a Hyala mananati wəzə hwər tsa nzə tərəŋw, ta kəti mbəzliy bənavə nefer shi kaa

Yesəw tə hidfi va. ²⁸ Sa nzana, ma ghəciy, mbə canshi niy nza na kaa ka Zhəwifə bazhə bazhə, a ghwəy sənəwəy mbə nəw kwal Hyala, kə. Səvəri mbə gəzə kwəma lə kwal tsa nzə, kala gar kə ghəpə ndə, ka naa canshi. Sa ka naa dzay, mba'a bəvə kwəma tsasli ti məndi mbə Zliya Hyala, lə kwəma va na, mba'a canakəvəri shi, Yesəw na *Kəristəw, Ntsa tivə Hyala, kə.

19

Pəl mbə məlmə ka Efesə

¹ Ma Apələsə mbə məlmə ka Kwərintə naci ki na, dza Pəl, mba'a təwramti məlməhi dikə dikə ni tə dʒal tə dʒal ni tə hidfi ka Azəy, dza ndəs səəkəy dzəmbə Efesə. Mba'a səəkəə kəsashi nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va. ² Ma kə kaa ngəshi sa kəsashi na na: «A pənəy, ghala vəghwə tsaə bənavə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw na, niy kwəməvə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa ghwəy dzəkən ghən tsa ghwəy na?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Am, awə! Səəkə ghəy favə ya fafa nzə na, a Safə tsa Hyala dəwdəw tsa tifa, kə məndiw» kə ghəshi. ³ Ma kə Pəl ngəshi na: «War tsama *batem na tsa kwəməvə ghwəy shiki?» kə. Ma kə ghəshi na: «War batem tsa Zhan va na sa kwəməvə ghəy gwa'a tsəgha» kə ghəshi. ⁴ Ma kə Pəl na: «Əy, ma na Zhan na naci kiy, kaa mbəzliy tsa titihwə va jikir tsa shi kwa kwəma Hyala, ka zhəghə nzəy tsa shi niy mənə na batem. Mba'a gəzanshi

kaa ka *Izərayel, a ghəshi banavə nefer shi kaa ntsaa dza vaa səkə ləy hwəm tsa ci, ghəci Zhanj. Ntsaa dza vaa səkə gəzə nay, ghəci na Yesəw» kə Pəl. ⁵ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi zləbavə. Mba'a Pəl mananatishi batem lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə. ⁶ Dza Pəl mba'a fanakənshi dividivi ci, mba'a Safə tsa Hyala dəwdəw tsa səkəy dzəkən shi. Tapə ghəshi mbə gəzə kwemer lə nihwəti ghanishi ghəngən ghəngən. Ka gəzə kwəmaa səkə va Hyala kaa mbəzli. ⁷ Mbəzli səkəy safə tsa Hyala vaa dzəkən shi gwanashiy, zhər gar mən lə bakə niy nza ghəshi.

⁸ Dza Pəl ki mba'a dzay dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzə kwəma kaa mbəzli mbəba kala hazlən ma. Tir mahkan ghəci məniti mbə dzəmbə ciki basəva tsa *ka Zhəwifə, ta gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli, ka pəla kwal tsaa cintishi kwəma Hyala wəzə, ta mbə ghəshiy zləbavə. ⁹ Nihwəti mbəzli dəŋ mbə shi na, mba'a ghəshi məniti ghən tsa shi caslakə, kala yi kwəma Hyala ghəshi. War ka ndərə kwal tsa Ndə sləkəpə va kwa kwəma mbəzli. Dza Pəl mba'a təhəvərivay li shi, mba'a tərakəvəri mbəzliy nəw Yesəw mbə shi, ka dzay li shi. Dza na, ka bananshi kwəma Hyala ngəshi vici va vici va, mbə ciki lekwel tsa har məndiy Lekwel Tiranəsə. ¹⁰ Piya bakə ghəci war mbə məniti tsəgha. Dzəghwa gwa'a gwa'a mbəzli tə hidfi ka Azəy favə kwəma Ndə sləkəpə, ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a.

Ndərazhi Səkeva mba'a Pəl

¹¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, tərənw Hyala gherati sləni maɗaŋa maɗaŋa na 'yahə'yahəta lə dəvə Pəl. ¹² Ka mbəzliy dza na, ka bəbə shi ka naa sadi ghwətəghwətə li shi, ya nihwəti kəjer ndəŋwashi na, ta fəshiy dzəti ka zəlghwə. Ndəŋway ma shi va ndə zəlghwə na, kwəriŋ ghəciy mbəliy. Ya gazlaka niy məni na ndə na, kar naa səvərta mbə ghən ci.

¹³⁻¹⁴ A tsahwəti ndə ta Hyala tsa *ka Zhəwifə dikə tsa niy nza tifa Səkeva, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a ndərazhiy zhər və mbərfəŋ. Ka ndərazhi vaa dza na, ka dza kwaba, ka dza kwaba ghəshiy nza, ka pala mbəzli gheranshi gazlaka ta mbə ghəshiy tihə səvəri mbə ghən ka gazlaka. Dza ghəshi ki, ka di tihə gazlaka səvəri mbə ghən tsa mbəzli lə slən tsa Yesəw kwərakwə. Ma kə ghəshi kaa gazlaka va na: «Ava ghəy gəzəŋa lə slən tsa Yesəw tsa gəzə Pəl va kwəma ci, səvəri!» kə ghəshi. ¹⁵ Sa gəzəkə ghəshi tsəgha ki, ma kə gazlaka va kaa zləbanshi lə miy tsa ndə gazlaka tsa va na: «Yesəwəy, ee sənay, Pəl difa na, mba'ee sənay. Ya na ghwəy na ghwəy kiy, wa mbəzli nza ghwəya?» kə. ¹⁶ 'Wakəvə ndə gazlaka tsa va tsəgha, gidə zləmbə zli mbə shi, mba'a taŋanatishi bərçi, mba'a kəkədivərishi tərənw gwanashi, mba'a ghəshi hwəhwəshi səvəri kəghi, has hasəshi, war zheher vəgha shi.

¹⁷ Dzəghwa gwanashi məndi sənata kwəma va mbə məlmə Efesə. Ya ka Zhəwifə, lə

*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, mba'a ghəshi hazlənishi gwanashi. Dza mbəzli ka fal Yesəw Ndə sləkəpə, ka fə shəndəkəə dzəti.

¹⁸ Dzəghwa dāŋ mbəzli mbə mbəzliy bānavə nefer shi kaa Yesəw səəkəə pələdikəvəri kwe-mer shi, ka cikəvəri slēni shi niy mēni ghəshi jikir na kwa kwəma mbəzli. ¹⁹ Dza nihwəti mbəzli dāŋ mbə mbəzliy niy mēmēni kwəma dəfəl dəfəl na, mba'a ghəshi papakə zliyahi dəfəl shi, mba'am ndamtishi kwa mətəsə mbəzli gwa'a gwa'a. Dzəghwa sa mbəratī ghəshi gəna papavə ghəshi zliyahi va ti na, gəna gar mələyanjw cifə mətəkə. ²⁰ Ava tsa' tsətsə pəlīvərivata kwəma Ndə sləkəpə Yesəw dzar tə pi gwa'a, ka ci bərēci nzə Hyalaa səvəri tərənjw.

Kwəma səta mbə məlmə Efesə

²¹ Ləy hwəm sa kərəshi shi va na, dza Pəl, ka təkə mbə nəfə tsa ci, ta madī ta dza dzar tə hidī ka Masedəwan lə shi ka Akay, ta dzəmbə Zherəwzalem. Ma kə na, ma sa kee tsəhəra mbəbay, ta dza dzee dzəmbə məlmə *Rəm, kə.

²² Dza na ki, mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzliy kəəti, a ghəshi 'wati kwal ta dzəti hidī ka Masedəwan, kar Timəte lə Erastə. Ma ghəci də'wə ghən tsa ci na, mba'a nzəyəy nzata nza tə hidī ka Azəy.

²³ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli səəshi tərənjw mbə məlmə Efesə, war tə mbərkə kwəma nəw kwal tsa Yesəw. ²⁴ Sa nzana, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa,

Demetəriyəse, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə vas shiy ghəci. Ka naa dza na, ka vas shiy jəw jəw tə tsahi mbəzə. Wa'i ciki ta hyala tsa har məndiy *Artemisə. Dzəghwa, dalala tərənw ghəciy kwəməvə gəna ta wa kaa mbəzli ka naa vas shiy li shi gwanashi, lə vas shi ci va. ²⁵ Dza na tə nahwəti vici, mba'a basəti mbəzli ka na vaa vas shiy li shi, mba'a nihwəti ka vas shiy gwanashi. Ma kə ngəshi sa basətishi na na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay tə shi vas ghwəmmə ni kwəməvə ghwəmmə gəna ta pala shi zəməə dzəghwa hwər ghwəmmə. ²⁶ Sana kiy, ava ghwəy nay lə mətse ghwəy, ka favə sləmə ghwəy njasa gəzə Pəl dzəkən kwəma va. Ma kəy, ma shi ngati ndə ngəri lə dəvə ci, ta nza ghəshi ka hyalay, waa Hyala katan na na ghəshiw, kə. Vanay sənəzvay, kwəma gəzəkə na va tsəgha na, mbəzli dən zləbavə na. Kwataka mbəzli tikə mbə məlmə Efesə na gwa'a tsəgha tala baw, dənba mbəzliy zləbavə kwəma ci va mənishi na tə hidfi ka Azəy. ²⁷ Vanta kwəma vay, ta sawanti sləni ghwəmmə na dza na. Kwataka sləni ghwəmmə na gwa'a tsəgha na tala baw. Ya ciki ta mbəri hyala ghwəmmə na dikə na, har məndiy Artemisə na, nja shi kama vəri ti dza naa zhəghəy. A ghwəy sənay kaa hyala ghwəmmə va pəra'wanta mbəzli tə hidfi ka Azəy lə mbəzli tə hidfi gwa'a gwa'a dəvə shi. Avanta kwəma gəzəkə Pəl na sanay, ra'i dza naa zamti dikə tsa hyala ghwəmmə na» kə.

²⁸ Ma sa favə mbəzli basəti Demetəriyəse va kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy

tərənɔw, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ngwəmə lala zlanɔlan, ma kə ghəshi na: «Kay, dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi. ²⁹ Dzəghwa kwəma va mba'a pəlivərivata dzar mbə məlmə gwa'a gwa'a. Kə mbəzli mba'a ghəshi səəshi tərənɔw. Dza ghəshi mba'a ghəshi kəəsəvə kar Gayəsə ghəshi lə Aristarkə, mbəzli ka Masedəwan, shi kwa zəərə kwətin na lə Pəl mbə dza ci. Dza ghəshi ka tərə kwəshəl gwanashiy dzəti bəghə lə mbəzli va. ³⁰ Ka di dzəghwa kwəma mbəzliy basəshi va Pəl ta gəzə kwəma na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw daməti. ³¹ Zhini nihwəti mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli tə hidfi ka Azəy, madigahiy Pəl ba na, mba'a ghəshi ghwənanakə miy, a kə ghəshi na: «Titihwə ka dza ghaa dzəti bəghə va ma!» kə ghəshi.

³² Ma mbəzli tifa tə bəghə ki na, cəke' ghəshi səəshi, war ngwəmə ghəshiy ngwəmə lala. Kwətita na gəzə tsatsa, kwətita na gəzə tsava ghəshi. Ma dan tsa mbəzli mbə shi na, kala sənay ma shi basəshi ghəshi ti. ³³ Dzəghwa *ka Zhəwifə mba'a ghəshi garəy tsahwəti ndə kwa kwəma shi, Alekəsandərə, kə məndi kaa slən tsa ci. Dza nihwəti mbəzli mbə vərəm tsaa basəy va, mba'a ghəshi dzaa gəzanci kwəmaa mənta va kaa Alekəsandərə tsa va. Dza ntsa va mba'a kafəti dəvə ci, a mbəzli mbəə nzəyshi dəkədəkə, ta mbə ghəciy gəzanshi shiy mənishi. ³⁴ Ma sa fəti ghəshi ghən, ndə ka Zhəwifə na, kə ghəshi na, dza ghəshi gwanashi ka mətsəhə ngwəmə lala zlanɔlan, gar dzar tsahi bakə ghəshi məniti,

war mbə gəzə: «Dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi.

³⁵ Ma sa mənti ghəshi gar tsahi bakə mbə ngwəmə lala ki na, dza ndə tsasli shiy mba'a dəpəti mbəzli, Ma kə na: «A mbəzli ka Efesə, ya wa ndəy, aa sənay, mbə məlmə Efesə ndəghwə məndi ciki ta mbəri tsa pəra'wə məndi dəvə mbə kaa Artemisə dikə na, ghəshi lə pa nzə va tərəkəvata səəkə mə ghwəmə gwa'a. ³⁶ Njana nzana tsəgha ghənzə, kala kwəma gar kə ghəpə məndiy dzəkənəy, wəzəba dəpayvaŋwəy ghwəy na, ka məni kwəma ghwəy ya namaba nzə lə diva ya jəw ma! ³⁷ Sənzənvay, avanay ghwəy kəəsəkə mbəzli bakə ni ni tikə, a ghəliti shi mbə ciki ta mbəri tsa ghwəmmə ghəshiw, tsəərəti mbəri tsa va ghəshi dibaw. ³⁸ Mba'a kə Demətəriyəsə lə ka ghəra sləni ciy dī har ndəə dzəti ngwəvəy, a vici basə ngwəvə tība kwətita, lə mbəzli ka sla ngwəvə va tība, mbala ghəshi ta gəzə kaa mbəzli va, a ghəshi sləkətishi. ³⁹ Ma mba'a kə nahwəti kwəma dī ghwəy sləka tībay, ndəghətim nza ghwəy gəzə fəca basəva tsa ghwəmmə ndimndim tsa. ⁴⁰ Vanay sanay, a mbəzli ka *Rəm dikə dikə niy mbay bətəŋwəy ka nihwəti mbəzliy dī tsahwə na shi kwəma, mbərəkəta na nəw məndi tə hidī ghwəmmə, tə mbərəkə kwəmaa mənta na ndatsə. Sa nzanay, kwəma tība sana gar nə ghwəmmə, ta kwəma tsa' na basəŋəy ghəy, pə ghwəmməw. War hash dza ghwəmməə hashimmə» kə. ⁴¹ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi dzashi.

20

*Pəl dzar tə hidfi ka Masedəwan lə hidfi ka *Gərekə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə*

¹ Ma løy hwəm sa dəpəta kwəma mbə məlmə Efesə na, kə Pəl, basə basəti mbəzliy nəw Yesəw, dza na mba'a mətsahanavəshi bərçi, mba'a səkwamtishi. Ka madfi ghəci ta dzay dzəti hidfi ka Masedəwan ki. ² Ma ghəci mbə dzar mbə məlməhi tə hidfi va na, mba'a mətsahanavəshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw lə gəzə kwəma Hyala ghəngghən ghəngghən. Dza na ki, mba'a dzay dzəti hidfi ka Gərekə. ³ Mba'a nzaynza tə hidfi va tir mahkan. Ma ghəci mbə gwəmava ta madfiy dzəghwa kwambəwal ta dzaa dzəti hidfi ka Shiri na, mba'a favə mbə pəhə kwəma na *ka Zhəwifə ta dza ta pəəsli ci mbə kwal ghəci Pəl, kə məndi. Sa favə Pəl na, dza na mba'a zhəghəti kwal dza kwa hidfi ka Masedəwan ta dzəti hidfi ka Shiri. ⁴ Nihwəti mbəzliy nza kwasəbə ci ta pəhə pa' tə hidfi ka Azəyəy, avanashi slənedfemer shi, kar Səpatəra zəghwə Pirəsə, ndə ka Bere, ghəshi lə kar Aristarkə lə Sekəndəsə, mbəzli ka Tesalənikə, mba'a Gayəsə ndə ka Derbə, mba'a Timəte, mba'a kar Tishikə lə Tərəfim, mbəzli ka Azəy. ⁵ Ma mbəzli kwasəbə Pəl va ki na, mba'a ghəshi dzashi tə kwəma ge'i tə tsahwəti pi, ta dza ta ndəghənjəy mbə məlmə Tərəwasə. ⁶ Ma ghəy na ghəy ki na, mba'a ghəy nzəyñəy ta tsə ka məndiy zəmə peñ tsa kama cinjini ti mbə. Ma sa kədita tsə na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə ka Filipə, ta

dzəmbə məlmə Tərəwasə. Sa mənti ghəy vici cifə mbə kwal, mbə dzəy tə yam na, nishə ghəy mbə məlmə Tərəwasə mba'a ghəy dzaa kəsashi mbəzli ghəy va mbəba. Ma sa tsəhənjəy ghəy na, mba'a ghəy hiñəy mbə məlmə va ləwma kwətiñ.

⁷ Ma fəca dəmasə hetihwer na, mba'a ghəy basənjəy ta zəmə dəfaa zəzəə dzəkən Yesəw. Dza Pəl mba'a ghati gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Tərəñw ghəci nzata nza mbə gəzə kwəma, pa' tar dankala vərđi, sa nzana mbə di dzay ghəci tə həzlimə. ⁸ Ma mbə pətsa basənjəy ghəy va mbə, mə ghən tsahwəti ciki na, dəñ gərkəwahi mbəba. ⁹ Mba'a tsahwəti dinikwə niy nza tifa, slən tsa ci na, Ewtikə, mənəzəy ghəci kwa mergi tsa tə ciki. Ma ghəci na, tərəñwəy hi dənavə. Ma sa nzati Pəl nza tə gəzə kwəma ci va bititi tsəgha ki na, dza zəghwə va naci, fəriñ bəti hi. Kə bivə bəkə tərə səəkə mə kwa mahkana ciki tsa mə ghən nihwəti ceker səkwaa dzəti hidfi. Dza mba'a məndi səkwashi, mba'am səvərişiy dzəkən, sa nə məndi kafə, kə məndi kafakati, tsa' kə məndi na, məti məti ghəci. ¹⁰ Dzəghwa Pəl kwərakwə mba'a səkway dzəkən, sa səkway na na, dza na gələb, gələbəy kən, hwətəm hwətəməvə. Ma kə na: «Aya, ka dza her ghwəy ma! Tə ghwəmməy na.» kə. Dza mba'a zhiməy zhimə ciki, ghəci Pəl.

¹¹ Ma sa zhiməy Pəl na, mba'a ngangavəri peñ, mba'a tahanavəshi kaa mbəzli, mba'a ngavə tsa ciy zəməhwə. Ləy hwəm difa na, tapə ghəci ta gəzanshi kwəma, pa' tə kəđi pi. Ma ka madi

ghəciy dzay di ki. ¹² Dza mba'a dinikwə tsa va satiy, mba'a məndi bəghə jighi ləməciy. Mba'a nava kwəma dəpəti mbəzli dalala ki.

Pəl kafəy mbə məlmə Tərəwasə, ta dzəmbə məlmə Miletə

¹³ Ləy hwəm shi va, ma kə Pəl kaa ngəñəy na: «Mbalam bəm kwambəwal a ghwəy dzəmbə məlmə Asəsə, na neyey, lə səda dzee ta dza, nzee kəsəñwəy» kə. Dza ghəy na ghəy ki, mba'a ghəy dzañəy tə kwəma tə kwəma kwa kwambəwal dzəmbə məlmə Asəsə ta dzaa ndəghə Pəl mbəba. ¹⁴ Ma sa kəsəñəy na na, mba'a ghəy bəvə kwa kwambəwal tifa ki, ka dzañəy dzəmbə məlmə Mitilen. ¹⁵ Dza ghəy mad' madinəy mbə Mitilen, war kwa kwambəwal, ma tə həzlimə na, mba'a ghəy tsəhəñəy vəgha Shiyəw. Mba'a ghəy kafəñəy, səvəri kwədīm ghəy tsəhəñəy vəgha Saməsə, mba'a ghəy garəñəy tifa. Ma tə vəghwə tsa həzlimədzə na, nishə ghəy mbə məlmə Miletə, mba'a ghəy səməñəy kwa kwambəwal tifa. ¹⁶ Kala garə ghəy mbə Efesə, sa nzana mba'a Pəl niy gəzəti tañamti məlmə Efesə, kala tsəhəy ma mbə, vantaa ghəci taa dzamti vici tə hidfi ka Azəy va. Sa nzana mbə diva ghəci ta mbə vici tsə Pañtekwətə kəsəy mbə məlmə Zherəwzalem, ghəci gar mbata tsəgha.

Gəzə kwəma Pəl kaa mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə

¹⁷ Dza Pəl ki, sa dfi ma na garə mbə Efesə, bəñ ghwəñay miy ta haka mətikwəkwər mbə

mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə ta səkə ghəshiy dzəvəgha, ghəci mbə məlmə Miletə. ¹⁸ Ma sa səkəshi ghəshi, ma kə kaa ngəshi na: «Ghwəy kiy, a ghwəy sənay, njasa niy nza nzəy tsee lə ghwəy, ghala ghee tsəhə tə hidfi ka Azəy, pa' ndatsə gwa'a. ¹⁹ A ghwəy sənay, mbə slənee ghərahwee kaa Ndə sləkəpə mbə ghəyəy, niy kəli ghənee tepəw. Pəkw lə wahəta wahəhwee mbə sləni va. Ngəra'wə tsaa niy sara *ka Zhəwifə, sa ka ghəshiy pəla war kwal tsaa pəəslira, ta garəti kwəma Ndə sləkəpə fa na, a ghwəy sənay. ²⁰ Zhini bay, a ghwəy sənay, nihwəti shiy tifa gar kəətitəwəy, mba'ee niy mbələyshi va ghwəy mbə kwəma Hyala gəzəhwəwəy yaw. Gwa'a gwa'a gəzamtəwəyshee, ka bəniwəyshi tə ngwəla mbə mbəzli, lə dzar kəy ghyeghyer ghwəy gwa'a. ²¹ Mbə slənee vay, bazhə bazhə gəzanakəshee kaa ka Zhəwifə, lə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi, ka bənavə nefer shi kaa Ndə sləkəmmə Yesəw.

²² Avanayəm sana kiy, a pə ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem kə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa kaa ngəra. Sənashi shiy dzaa kəsara mbəbee kiw. ²³ Ma nanzəy, ya mbə namaba məlmə tsəhee na, mbə gəzəra kwəma na Safə tsa Hyala. Ma kəy, mbə ndəghəna nzam ta fənaa dzəghwa fərhina, lə ta saņa ngəra'wə, kə ngəra. ²⁴ Əy, ma ta na neyey, nə ya war

20:18 20:18 19:10 **20:21** 20:21 11:18 **20:22** 20:22 Safə tsa Hyala: 10:19 **20:23** 20:23 21:4, 11; 9:16 **20:24** 20:24 21:13; 2Tim 4:7

hwa' pən kaa piy tsa piy ya tə hidfiw. A na dfi yay mba'ee kərkamti ghəra sləni ndara Yesəw Ndə sləkəpə. Sləni vay, ghənzə na gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy sənay a Hyala mananatishi wəzə hwər tsa nzə, kə ghəshi.

²⁵ E sənay sənənva, ghwəy gwanəwəy ghwəy mbəzli təwrəhwee va təwrə mbə ghwəy, mba'ee gəzavəwəy kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, ka zhini ghwəy nata mətsee ghwəla gwanəwəyəw. ²⁶ Va tsəgha gəzəwəy ya ndatsə sana, yənəy, gwa'a na nee sləni, ya a dza ndə mbə ghwəy zayəy, kwəmee mbə ghwəla nee kiw. ²⁷ Sa nzanay, gwa'a gwa'a camtəwəy ya kwəmaa niy pəhəti Hyala məni nzə kaa mbəzli. Mbələy nahwətee mbə ya namafa nzəw. ²⁸ Va tsəgha, ghwəy ghwəy mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, məni tə ghwəy məhərli ta ndəghwə ghən tsa ghwəy, lə ta ndəghwə mbəzli fambəwəy Safə tsa Hyala ni mbə dəvə ghwəy, ta ndəghwəshi ghwəy wəzə. Hyala mbəlitishi na lə miymiy zəghwə nzə, gwəməvəm ndəghwə shi wəzə.

²⁹ E sənay, ləy hwəm tsee sa kee dzaray, ta səəkə dza nihwəti mbəzliy dzəmbə ghwəy ta mənəwəy jikir, nja dəghwava jezlhi. ³⁰ Ya səvəri mbə ghwəyəy, ta tiva dza nihwəti mbəzli, ka ghəshi dza na, ka bənipə shiy kama katan ni, ta ngədi mbəzliy nəw Yesəw, ta nəw kwəma shi

va. ³¹ Va tsəgha kiy, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy wəzə. A ghwəy sənay piya mahkan məntee mbə ghwəy, ka cinwəy kwəma kwətin kwətin tsa ghwəy, havəghwə lə həvir, lə wahə kwa mətsee fəcahwəti.

³² Ma nana kiy, gwa'a na nee kwəma. Avee zlanwəy kaa Hyala mbə dəvə nzə. Nza kwəma wəzə hwər tsa nzə ndəghwəy. Ghənzə Hyala nza bərçi və ta zhiniy bəy wəy bərçi kwa kwal Hyala lə ta bəy wəy ni ghwəy shi pəhəti na bəshi kaa mbəzli nzə gwanashi. ³³ Ma na nee kiy, a ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa nzee mbə ghwəy mənəhwə mətsee ta gəna ndə, ya ta tsahi mbəzə ndə, ya ta ləkwəsahi ndəw.

³⁴ A ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy, njasa ghərahwee sləni lə dividivee ta təhə ghəzli tə ya, lə na tə mbəzli kwasəbee gwa'a. ³⁵ Kwəma mənəe va tsəghay, ta mbəə cinwəy, war mbə ghəra sləni lə dividivi ghwəy, kala məni ma mətse ta ni ndə shiy dza ghwəy mbay kəətiti ka daw bərçi. Zəzə tə ghwəy dzəkən kwəmaa gəzəkə Yesəw Ndə sləkəpə va də'wə ghən tsa ci, ma kə niy niy: Tə rənwəba ntsaa bə shiy kaa ndə ka naa kwəmavə təfə miy tsa Hyala kən ntsa bānci məndi va shiy, kə niy niy» kə Pəl.

³⁶ Dza Pəl sa gəzāmti na kwəma va tsəgha na, mba'a gələbəy tə shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci li shi gwanashi. ³⁷ Dzəghwa ghəshi gwanashi, ka təhwəni dalala, dza ghəshi ka hwətəmə Pəl, ta kərnī səkwə ci. ³⁸ Ma kwəmaa gwəra vaa

20:31 20:31 19:10; 1Tes 2:11-12; 2Kwər 11:28 **20:32** 20:32
26:18; 1Tes 5:23-24; 2Tes 1:11-12 **20:33** 20:33-34 18:3 **20:35**
20:35 Mt 10:8 **20:38** 20:38 20:25

mətsəhəə zhanatishi nefer shiy, sa nə Pəl va: «Ka dza ghwəy zhiniy nata mətsee ghwəlaw» kə. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi pəhay pa' tə pətsa madi na ta dzay dzəghwa kwambəwal.

21

Wə Pəl mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Ma sa tihəvəriyanəy ghəy li shi, lə zhə kwa hwər na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal. Ka dza slarə dzəti nihwəti hidfi tə jipə yam, Kwəsə, kə məndi slən tsa shi. Ma tə həzlimə na, mba'a ghəy kafənəy tifa, dza nishə ghəy tsəhənəy mbə Rədesə. Ma sa madi ghəy tifa na, tsər kwədim mbə məlmə Patara. ² Mba'a ghəy kəsata kwambəwaləə dzaa dzəti hidfi ka Feniki mbə Patara, mba'a ghəy dzəghwanəy, ka dzanəy. ³ Pə ghəy, mba'a ghəy tsəhənəy ndəkwə ndəkwə vəgha nihwəti hidfi tə jipə yam, Shipər, kə məndi slən sa shi, ka pəzli ghəshi va ghəy, ghəy kwa kwambəwal. Dza mbərəkə ghəy zlashi tə kwa zlefi ghəy, ka dzanəy dzəmbə hidfi ka Shiri. Sa tsəhənəy ghəy mbə məlmə Tir tə hidfi ka Shiri ki na, mba'a ghəy səkwanəy kwa kwambəwal, sa dza məndi ta pa shi səəmə kwa tifa.

⁴ Dza mba'a ghəy kəsashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, mba'a ghəy hyayvanəy li shi, vici mbərfən. Ghala vəghwə tsaa nza ghəy va mbə shi ghwəlanəyəy, a *Safə tsa Hyala niy gəzanshi kwəmaa dzəkən Pəl. Ma kə ghəshi niy ni kaa Pəl ki na: «Ka dza ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ma!» kə ghəshi niy ni.

⁵ Dza ghəy na ghəy ki, sa mənta vici mbərfəŋ na va na, mba'a ghəy səvəriŋəy ta dzaŋəy. Dzəghwa ghəshi gwanashi ghəshi lə mi'i shi, lə ndərazhi shi gwa'a, mba'a ghəshi pəhanəy səvəri mbə məlmə va pa' pərikə tə ngwəla. Ma sa səvəriŋəy ghəy lə shi gwa'a na, mba'a ghəy tsəhəŋəy miy kwəfaa kərkəva ma. Ma tifa na, dza ghəy mba'a ghəy gələbəy shinin ghəy mbə hidfi, mba'a ghəy cə'wəti cə'wə. ⁶ Dzəghwa mba'a ghəy səkwamtəvanəy li shi. Dza ghəy ki, mba'a ghəy dzaŋəy dzəghwa kwambəwal. Ma ghəshi na, ka zhashiy jighi kwərakwə ki.

⁷ Ma sa kafə ghəy mbə məlmə Tir na, mba'a ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Pətəlemasə. Ma tifa na, mba'a ghəy səkwəti ngwarməmə mbə nəw Yesəw mba'a ghəy nzəyŋəy li shi vici kwətŋ. Ava tifa kəray ghəy lə dza kwa kwambəwal ki.

⁸ Ma way pi tə həzlimə na, mba'a ghəy kafəŋəy tifa, ka dzaŋəy dzəmbə məlmə Shezare. Sa tsəhəŋəy ghəy mbə məlmə va na, mba'a ghəy dzaŋəy dzakə ghi tsa Fəlipə, ndə ci kwəma Hyala kaa mbəzliy sənata ma, ntsa mbə mbəzli mbərfəŋ ni va niy tivə məndi mbə Zherəwzalem ta sləni. Mba'a ghəy nzəyŋəy li. ⁹ Ma ghəci na, lə ghyehi və fadə, degheghir, kwa ciki shi ghəshi. Ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghəshi.

¹⁰ Ma sa hyayvanəy ghəy tifa gar dzar vici jəw na, mba'a tsahwəti ndə gəzə kwəmaa səəkə va Hyala səəkəy səəkə tə hidfi ka Zhəwde, slən tsa ci na, Agabəsə. ¹¹ Ma sa səəkəy naa dzəvəgha ghəy

21:5 21:5 20:36 **21:8** 21:8 6:5; 8:5, 40 **21:9** 21:9 2:17

21:10 21:10 11:28 **21:11** 21:11 20:23; 21:33; Rm 15:31

na, dza na tsan̄ bəvə məgapa pəhəva Pəl, biyakə pəhəti shidshid̄ ci lə dividivi ci lə məgapa va, ma kə na: «A kə Safə tsa Hyalay: Ava tsəgha dza *ka Zhəwifə mbə Zherəwzalem pəhəti ndə məgapa tsa, mba'a ghəshi dzaa banavə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbə dəvə shi, kə» kə. ¹² Ma sa favə ghəy kwəma va, ghəy lə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə Shezare na, «A Pəl, titihwə bashamti dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem» pə ghəy. ¹³ Dzəghwa ma kə Pəl kaa ngəñəy na: «Wantsa gəla shi mən̄i ghwəy ni, ka titihwəni, ta mbə hwər tsee zhəra tay? Ma yən tsa nay ghwəy tsa na neyey, e zləbavə məndi pəhətəra mbə məlmə Zherəwzalem, ya pa' ka pəəslitəra na gwa'a, tə mbərkə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə» kə. ¹⁴ Dzəghwa dzəghə' ghəy kaa daməci na, shan̄ ghəci ta zləbavə. Dza ghəy ki, mba'a ghəy nzəyñəy gwəñəñəy. Ma pə ghəy kaa na kəray ghəy ti na: «Məniva shi va njasa dī Ndə sləkəpə ki» a pə ghəy.

¹⁵ Ma ləy hwəm hi tsa hyayvanəy ghəy va mbə Shezare na, mba'a ghəy pəhəti shi ghəy, ka dzanəy dzəmbə Zherəwzalem tsəgha. ¹⁶ Mba'a nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Shezare nza kwasəbə ghəy kwərakwə. Dza ghəshi, mba'a ghəshi pəhəghəñəy dzakə ghi tsa Mənasən, ndə ka Shipər, ta hi ghəy kəyba. Mənasən tsa vay, ndə nəw Yesəw ghəci ghala mbəradzəy.

Tsəhə tsa Pəl kəghi tsa Zhakə

17 Ma sa səəkənjəy ghəy dzəmbə Zherəwzalem na, mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesəw ka'wətənjəy lə vəshi. 18 Ma tə həzlimə na, mba'a Pəl dzakəy lə ghəy dzakə ghi tsa Zhakə. Dzakə ghəy na, mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi kəyba basə basə. 19 Dza Pəl ka səkwəshi ki. Ma sa səkwamtishi na na, mba'a slanakəshi shi mənti Hyala gwanashi səvəri mbə sləni ghərahwə na mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. 20 Ma sa favə ghəshi kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi falti Hyala. Dzəghwa ma kə ghəshi kaa Pəl ki na: «A gha nay də'wə ghən tsa gha sana ki zəmə, njasa banavə ka Zhəwifə dan nefer shi kaa Yesəw. Ghəshi gwanashi kiy, mbəzliy 'yambə ghən tsa shi mbə nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa *Məyizə ta bəmmə na ghəshi. 21 Mad' kiy, mba'a ghəshi favə kwəma dzar kwa kabaka gha, dzəkən kwəma bananshi gha kaa ka Zhəwifəə nzəyshi dzar mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Zlatam nəw kwəma bəkəmmə Məyizə, əntaa ghwəy *slaslanshi fə'yasa kaa ndərəzhi ghwəy ma, ka nənəw kwemer jijihinwəy ghwəy ma, pə gha kaa ngəshi, kə məndi. 22 Njaa dza ghwəmmə məni sana sənənva kia? Avanay ya njaaba sana kiy, war ta favə dza ghəshi, a gha səəkənja tikə, kə ghəshi. 23 Va tsəgha, ma pə gha məntiy, zləbati məni kwəma dza ghəy na ta gəzəja. Anay, a mbəzli va ghəy tikə fadə, mba'a vəghwə tsaa niy gəzəkə ghəshi ta məni sləni kaa Hyala

21:18 21:18 15:13; Gal 1:19 **21:19** 21:19 11:18 **21:21** 21:21
 sla fə'yasa: 16:3; Gal 3:25, 28; 5:2 **21:23** 21:23-24 Bəla 6:13-21

kēdiy, tərmbə war dza ta slēni ghən tsa shi, lə mēni na gwanata na kwəma ka mēndiy mēni njasa gəzəkə Hyala kaa Məyizə. ²⁴ Pəməvəshi, a gha dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa gha njasa gəzəkə kwəma bəkəmmə Məyizə kwasəbə shi. Nza gha banavəshi dəbeker dza ghəshiy slasla kaa Hyala, ta mbə mēndiy slēnanamti ghənedfemer shi. Ma tsəghay, a mbəzli gwanashi dzaa sənay, ma kwəmaa niy favə mēndi va dzar kwa gha na, kwəma mbəw, kwəma gəm na na! Na na gha də'wə ghən tsa gha kwərakwə na, mbə nəw kwəma pəhəti Məyizə nza gha wəzə lə kwal tsa nzə, kə mēndi taa ni. ²⁵ Ma na mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəwəy, a ghəy tsaslanaghəshi zliyah, njasa niy sləkati ghwəmmə va. Mba'a ghəy gəzanshi a ghəshi ndəghwə ghən tsa shi va kwəfəghə shi tahwə mēndi mbəri li shi, lə va zəmə miymiy, lə va zəmə sa bərti bərti tsa, lə va mēni ghwərghwər» kə ghəshi.

²⁶ Dzəghwa Pəl ki, mba'a zləbavə kwəma va, kə mba'a pəməvə mbəzli va. Ma tə way pi həzlimə va na, mba'a dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa ci kwasəbə shi. Ləy hwəm na, mba'a dzay dzəmbə *ciki Hyala li shi ta ci vici kərə tsa yabə kwəma kən ghən shi, ya vaa ndə mbə shi na fəcava ghəci dzaa səkə ta slasla dəbeker kaa Hyala.

Pəl mbə ciki Hyala

²⁷ Ma tə kwa mbərfaņa vici na, dza kar Pəl mba'a ghəshi kərnanti yabə kwəma kən ghən

tša shi. Ma ghalabə na, mba'a nihwəti *ka Zhəwifəə səəkə tə hidfi ka Azəy nay Pəl mbə ciki Hyala. Ma sa nay ghəshi na, ghavə ghəshi tsəgha ki, həər ghəshi həərəvə mbəzli gwa'a, baŋ ghəshi kəsəti Pəl. ²⁸ Ka ngwəmə lala ghəshi, ma kə ghəshi na: «A mbəzli ka *Izərayel, kəətiŋəyəm! Avana yəm ntsaa ndərə hwəlfə ka Zhəwifə va mbə gəzə kwəma ci kaa mbəzli, ya kwama bə dza na. Ava ghəci na saa ndərə kwəma pəhətəmmə Hyala va, mba'a ciki Hyala tša. Zhini difa kiy, dza pəm pəmambə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbə ciki Hyala. Shi va sanay, a sawanti dəwdew tša ciki Hyala tša va, na gəzə nzə» kə ghəshi.

²⁹ Ma gəzə ghəshi kwa kəni kwəma na tsəghay, sa niy nay ghəshi Pəl dzar mbə məlmə ghəshi lə Tərəfim ndə ka Efesə. Ntsa vay, ndə ka Zhəwifə naw, nda pəmambə Pəl mbə ciki Hyala, kə ghen tša shi niy ni. ³⁰ Dzəghwa ki, gwa'a gwa'a kwəma va pəlita dzar mbə məlmə, ka səəkə kwaba, ka səəkə kwaba mbəzli, dza baŋ ghəshi kəsəvə Pəl, ka mbahə səvəri mbə ciki Hyalaa dzəti ngwəla. War sa səvəri shim li na, disl məndi kakalay miy ceker. ³¹ Dza ghəshi ka pəla kwal tša pəəsli Pəl. Dzəghwa mba'a nəwər tša kwəma va tsəhəy va kwəmanda tša ka sawji ka *Rəm. Ma kə məndi na: «Waa kwəmaa sa nza mbəzli ka Zherəwzalem gwanashi mbəw» kə məndi. ³² Dza na nza'jəw ghəci dzaa harvə ka sawji lə mbəzli dikə dikə ni dzar mbə shi, ka dzaa dzəti pətsa məniva shi va. Ma sa nay

mbəzliy bəsəshi va kwəmanda səəkəy ghəshi lə mbəzli harvə na va na, mba'a ghəshi zlay də'wə Pəl. ³³ Dza kwəmanda ki, mba'a kətəghəvay dzəvəgha Pəl, baŋ kəsəti. A kə kaa mbəzli ci na: «Tsaghəwam kwa dəŋw tsahi bakə» kə. Dza na tapə ta dəw kwəma va mbəzli, ma kə na: «Wa slən tsa ntsaa? Wantsa shi mənti naa?» kə. ³⁴ Dza nihwəti mbəzli tība ki, ka gəzanci kwemer va, ghəngəhən ghəngəhən: «Ava tsa' na nana kwakə, kə nihwəti, a' tsa' na nava bay, kə nihwəti dība.» Kala mbay ghəciy favə kwəma zləbancim va sa nzana tərəŋw məndi gaka, ka ngwəngwəmə lala. Dza na ki, mba'a gəzanshi kaa ka sawji a məndi bəghə Pəl dzəti berki tsa ka sawji. ³⁵ Dza ka sawji ka dzashi li. Sa tsəhəshi ghəshi lə Pəl tə d'al pətsa miy berki tsa va ki na, mba'a ka Zhəwifə kafəshi ta pəla pəəsli ci. Dza ka sawji ki, ka bə Pəl bəbə, va nəghətaa ghəshi də'wə. ³⁶ Mbəzli gwanashi na, war ka nəw Pəl lə lala tərəŋw tərəŋw. Ka gəzə: «Pəəslim! Pəəslitim ka mbəri!» kə ghəshi.

Pəl gəzə kaa mbəzli njasa nza nzəy tsa ci tə hidfi

³⁷ Ma Pəl ndəkwə ndəkwə ta dzəmbə tə miy ciki berki tsa va ki na, tapə ghəci ta gəzə kwəma kaa kwəmanda tsa ka sawji tsa va, lə kwəma ka *Gərekə, ma kə na: «Zlayra kwal gha e gəzəŋa kwəma jəwə na?» kə. Ma kə ntsa va na: «Waa ka favə kwəma ka Gərekə gha di na? ³⁸ Ndəba gha na ndə ka *Ezhipətə tsaa niy ghavə na ci va kwəma dzəmbə tība, kala zləba ma kwəma

ngwəmna, dzəghwa na, mba'a basəvə mbəzli ka rəda bələkwə fadə mətsekəə dzay dzəmbə gamba li shi niy nə ya ni?» kə. ³⁹ Ma kə Pəl na: «A awə, na neyey, ndə *ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə tə hidī ka Shilishi yakəram, Tarsə vay, məlmə dikə na na. Ə cə'wəŋee na gha, titihwə, zlayra kwal e gəzanshi kwəma jəwə kaa mbəzli ni» kə. ⁴⁰ «A kwal va gha, gəzə kwəma gha va» kə kwəmanda ngəci.

Dza Pəl ki, garə garəy mə d'al pi, miy ciki, kaf kafata dəvə ci kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy garəti gaka. Ma sa nzəyshi mbəzli shalalal ki na, tapə Pəl ta gəzanshi kwəma kaa mbəzli kwa kwəma ka *Ebərə, ma kə na:

22

¹ «A ngwarməhira ghwəy lə dəhira, favəm kwəma dee na gəzəŋwəy sənzənva, ta pa ghwə kən ghən tsee» kə. ² Ma sa favə ghəshi ghəciy gəzanshi kwəma lə kwəma ka *Ebərə, kwəma shi na, mba'a ghəshi mətsehəə nzəyshi d'ekəd'ekə. Ma kə Pəl na: ³ «Yənəy, ndə ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə yakəra məndi, məlmə tə hidī Shilishi. Tikə kəlee mbə məlmə Zherəwzalem na, mba'ee bənəhwə kwəma pəhəti jijihimmə, ka sənata kwa pətsa kəray na. Gamaliyel niy nza naa ndə bənira kwəma va, tərəŋw yən niy 'yambə ghən tsee mbə kwəma Hyala, njasa 'yambə ghwəy tsa gwanəŋwəy sənzənva. ⁴ Mba'ee sahwə ngərə'wə kaa mbəzliy nəw kwal tsa Yesəw,

pa' ka bəkwəhwəshi, ka pəhəshi tə zə'wə, ta kəəlīshiy dzəghwa fərshina, zhər lə mi'i gwa'a. ⁵ Sənzənvay, a ndə ta Hyala tsa dikə tsaa mbay ndəghati fəti ta kwəma va ghəshi lə mətīkwəkwər mbə ka Zhəwifə gwa'a, sa nzana, yən mbə dzaa dzəmbə Damasə ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw mbəba, ta bəshi səkəkə dzəmbə Zherəwzalem, ta sanshi ngəra'wəy, ghəshi niy tsaslira na zliyahī. Ma sa kee cintishi zliyahī va kaa ngwarməhimmə ka Zhəwifə mbə Damasə na, mba'a ghəshi taa sənay tsəgha, katan ghwənīkəram, kə ghəshi.

⁶ Ma yən mbə kwal ta dzəmbə məlmə Damasə, yən ndəkwə ndəkwə lə məlmə va, havəghwə vici kwa ghen na, vətəghə, yən nay wan pi mənīy dalala səkəkə mə ghwəmə, ka mbərə. Dəzlətsəbə tsəbayra. ⁷ 'Wakəvə tsəgha, gwərəp yən mərə tə hidī. Ma fee na, məli ndə mbə gəzərə kwəma, a kə na: "A Səwl, a Səwl, waa shiy mənishi ni sara gha ngəra'wə tay?" kə. ⁸ Ma pən na: "Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə ngəra na: "Yən na, yən Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sancī gha va ngəra'wə" kə. ⁹ Mba'a mbəzliy nza ghəy va li shi nay wan pi tsa va nanzə ngar ki na, a favə məli ntsaa gəzərə kwəma va ghəshiw. ¹⁰ Dzəghwee ka dəw və: "Wa shi kee mənī sana kia Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə kaa ngəra na: "Sati tanṭan, mbalaa dzəmbə məlmə Damasə, mbəbay, a məndī dzaa gəzanja shi dī Hyala ghaa mənī gwa'a" kə. ¹¹ Ma sa satiree na, shanṭee ta nay pi, sa bamamtəra

waŋ pi tsa tərəŋw tsa va. Dza mbəzli səkə ghəy va li shi, mba'a ghəshi kəsəghəra kəsə kəsə tē dāvəə dzəmbə məlmə Damasə.

¹² Mba'a tsahwəti ndə niy nza mbə Damasə ki, slən tsa ci na Ananiasə. Ndə ka hazləni va Hyala ghəci, ka nəw kwəma pəhəti jijihimmə ghəci tərəŋw, ntsa wəzə tsa ghəci va ka Zhəwifə mbə məlmə va gwa'a gwa'a. ¹³ Mba'a səkəy kəsara, gar garəy vəghee, ma kə ngəra na: “A zəmə, ə kə mətəhi gha ghwənishi” kə. Dza nza'jəw tsəgha, mba'a mətəhee ghwənishi ghala pətsa va. Dzəghwa tsa' pən na, ka nayee.

¹⁴ Ma kə na: “Hyala jijihimmə tsəhavəŋa na, ghala kwatəŋa ta mbə ghaa sənashi shi dī na, nza gha mbəə nay ntsa slar tsa, nza gha favə gaka kwəma gəzəŋa na lə miy tsa ci. ¹⁵ Sa

nzanay, gha dza naa nza ka ndə ndəgha fətiy dzəkən. Nza gha gəzanshi shi nashi gha va, lə kwəma favə gha va gwa'a kaa mbəzli gwanashi.

¹⁶ Nana sənzənva kiy, wa shi zhini ghaa ndəghə ghwəla kia? Sati, a məndi məntəŋa *batem. Nza gha cə'wə Ndə sləkəpə ta mbə Hyalaa yabantəŋa kwəma gha jikir na” kə.

¹⁷ Ma tē nahwəti vici ləy hwəm kwəma va na, mba'ee zhəghəghəvaraa zhəmbə Zherəwzalem. Ma yən mbə cə'wə mbə *ciki Hyala tē nahwəti vici na, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw.

¹⁸ Avanshi shi nashee va, ma nighee na, Ndə sləkəpə mbə gəzəra kwəma, ma kə na: “A Səwl, diva mbata gha, a ghaa səvəriŋa mbə məlmə Zherəwzalem. Sa nzana, ma mbəzli mbəḃay,

ka dza ghəshiy zləba kwəma dza ghaa gəzəə dzəkən yaw” kə. ¹⁹ Ma pən na: “Əy, a Ndə sləkəpə, a ghəshi sənay wəzə, kwatanay pa' mbə ceker basəva ka Zhəwifə səəkee mbə kəəsə mbəzliy ndaŋa nefer shi, mba'ee di'wəhwəshi lə də'wəta, ka kəəlishiy dzəghwa fərshina gwa'a. ²⁰ Zhini ba, sa pəəsli məndi Etiyen tsa ndəgha fəti ta kwəma gha na, tifee niy nza kwərakwə, məgarə ndəkwə vəgha shi, mba'ee falti pəəsli tsa pəəsliti məndi va. Yən niy ndəghwə na kwəbeŋer mbəzliy pəəsli va” pən ²¹ Ma kə Ndə sləkəpə ngəra ki na: “Waa sati, e ghwəniŋa kərakə dzəmbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nə ya” kə kaa ngəra» kə Pəl.

²² War dəkədfekə mbəliy basəshi va nzəyshi, ka fa kwəma gəzə Pəl. Ma sa tsəhəy na tə kwəma gəzəkə na va kwa kərnī va ki na, mba'a ghəshi madishi gwanashi, ka gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Paslamtim tsatsa ndə, ka təbə na ghəciy nza tə ghwəməyəw!» kə ghəshi. ²³ Tərəŋw nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi ka ngwəmə lala zlanzlan, ka bazla kwəbeŋer shi, ka ngərə kwərbi dzəta ghwəmə. ²⁴ Sa nashi dikə tsa ka sawji ka *Rəm mbəzli vaa mənī tsəgha na, dza na ka gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi pəməghə Pəl dzəmbə berki tsa shi ta də'wə lə kwərpə. Sa dī na va məndiy də'wəy, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəri, ya kala dī ghəci. Nza məndi mbəə sənashi shi ngwəngwəmə məndi va lalaa dzəkən ti.

²⁵ Ma sa pəhamti məndi Pəl ta dza ta də'wə

ki, ma kə kaa dikə tsa ka sawji bələkwə ghəci məgarə tiba vəgha na: «kwal va ghwəy ta də'wə ndə ka Rəm kala mənta ya ngwəvə nzəə dzəkən na?» kə. ²⁶ Ma sa favə dikə tsa ka sawji kwəma va tsəgha na, nza'jəw dzaa gəzanci kaa kwəmanda, ma kə na: «njaa dza ghaa məni lə nana kwəma kia? Ndə ka Rəm na ntsay» kə. ²⁷ Ma sa favə kwəmanda tsa va tsəgha na, mba'a səəkəy dzəvəgha Pəl, ma kə ngəci na: «Gəzara di, ndə ka Rəm nza gha katan na?» kə. Ma kə Pəl na: «Əŋ» kə. ²⁸ Ma kə kwəmanda ki na: «Na neyey, gəna dafŋ dalalaa fəyee, ghee nzaa ndə ka Rəm» kə. Ma kə Pəl na: «Iy, a na nee nee kiy, ndə ka Rəm nzee ghala yakəra məndi» kə.

²⁹ Nza'jəw tsəgha ki na, mba'a mbəzliy niy dza va ta də'wə Pəl, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəriy katantəvashi vəgha. Dzəghwa, mbə hazləni kwəmanda lə ghəciy, sa favə na, «ndə ka Rəm nzee» kə Pəl, mba'a niy mbəlitiy tsaghwa kwa dəŋw.

*Pəl tə ngwəvə kwa kwəma ka sləka kwəma mbə *ka Zhəwifə*

³⁰ Ma tə həzlimə ki na, ka dī sənata sləkar tsa kwəma basə ka Zhəwifə kwəmaa dzəkən Pəl ti kwəmanda tsa ka sawji. Dza na mba'a pəlamti Pəl kwa dəŋw. Mba'a gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka sləka ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi basəshi. Dza mba'a pəməkə Pəl garəy kwa kwəma shi.

23

¹ Dza Pəl mba'a fati mətə sə ci tə *ka sləka ka Zhəwifə gwanashi. Ma kə na: «A ngwarməhira, yənəy, dəwdew na nəfə tsee kwa kwəma Hyala, sa nzana, ya pa' ndatsəy wəzə nəwtee kwal tsa nzə» kə. ² A kə Ananiyasə dikə tsa *ka ta Hyala kaa mbəzli vəgha Pəl na: «Ləkətim dəvə tə miy tsa ci va» kə. ³ Ma kə Pəl ngəci na: «Yan ta ləkəyŋa dza Hyala kwərakwə! Gha gha ntsaa bəti ghən tsa ci tsa nja ntsa slar tsa. Ta sla ngwəvəə dzəkənee nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti ghwəmmə gha nzəyŋa tifa sənzənva ba na, zhini tapə gha ta gəzə kwəmaa təbə ma va kwəma pəhəti ghwəmmə, ka ghwəni mbəzli ta də'wəra ba, pə gha na?» kə. ⁴ Ma kə mbəzli vəgha kaa ngəci na: «Wa ə tsəərə gha dikə tsa ka ta Hyala na?» kə ghəshi. ⁵ Ma kə Pəl na: «Waa niy sənay ya ghəcia dikə tsa ka ta Hyala pənəw, ngwarməhiraw! Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, əntaa gha gəzə *kwəma jikir naa dzəkən ntsa dikə tsa mbə hwəlfə gha ma, kə» kə.

⁶ Ma sa sənay Pəl bakə na takə tsa mbəzli mbə ka basə kwəma, *ka Sadəsehi nihwəti, nihwəti na, *ka Farisahi kəy, dza na, tapə ta zlapə kwəma mbə jipə mbəzli va zlanzlan, a kə na: «A ngwarməhira, yənəy, ndə Farisa nzee, Zəghwə yakə ndə Farisa yən baw ba. Avānay tə mbərkə sa nzana mba'ee zləbavə, ta zhakati dza mbəzli mbə məti pən, va tsəgha nzee tə ngwəvə sana» kə.

23:1 23:1 24:16 **23:2** 23:2-3 SlēniTaH 19:15; Mt 23:27-28; Zhŋ 18:22-23 **23:5** 23:5 Səvəri 22:27 **23:6** 23:6 26:5; 24:21; Flp 3:5-6

⁷ Ma sa gəzəkə na tsəgha, mba'a ghəpə dzay dzəghwa jipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi ki. Dzəghwa bakə mbə ghəshi təhəvərivashi ki. ⁸ Shi ngərə ghəshi va ghəpə ti shiy, sa nzana ma kə ka Sadəsehi niy kaa gəzə kwəma shiy, zhakati tsa ndə tifa mbə mətiv. Ya *ndə kwal tsa Hyala, ya hyelerəy, niva shiy tifa, kə ghəshiy niy. Ma ka Farisahi na, a ghəshi yivə, a shi va tifa gwanashi, kə ghəshi na nashi. ⁹ Dzəghwa mbəzli ka ngwəmə lala tərəŋw tərəŋw ki, mba'a nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə ka Farisahi satishi, dza ghəshi mba'a ghəshi kambə ghəpə mbə kwəma va tərəŋw, ma kə ghəshi na: «Am, nata kwəma yəfamtī ntsa ghəy na ghəyəw! Nda ə nzana ndə kwal tsa Hyala, ya nihwəti shiy gəzanci kwəmay əndaw» kə ghəshi. ¹⁰ Dzəghwa ka ngwəngwəliva ghəshi tərəŋw mbə kə ghəpə tsa va ki. Ma sa nata kwəmanda tsa ka sawji kwəmaa məniva tsəgha na, mba'a hazlənīy vantaa ghəshi ghavə slikwəvəri Pəl gəm. Dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji: «Ləghwam dzəmbə mbəzli va, a ghwəy kəsəkəvəri Pəl mbə shi, nza ghwəy pəmay dzəmbə berki» kə kaa ngəshi.

¹¹ Ma fəcava həvir na, mba'a Ndə sləkəpə səəkəy kwa shiw va Pəl, ma kə ngəci na: «Ka dza her gha tepə ma! Ə pə gha ndahwə nəfə tsa gha! War njasa gəzəhwə gha va kwəmee tikə mbə məlmə Zherəwzalem nay, war tsəgha dī Hyala gha dzaa gəzəhwə mbə məlmə ka *Rəm kwərakwə» kə.

*Kwəma tsati nihwəti mbəzli mbə *ka Zhəwifə, ta pəəsli Pəl*

¹² Səvəri tə həzlimə na, mba'a nihwəti mbəzli mbə ka Zhəwifə tsati kwəma shi ka sa kwətij na, ta pəəsli Pəl, mba'a ghəshi zəmanti fəla kwa kwəma mbəzli: «Ka zəmə shiy ghəyəw, ka sa ghəy ya yam, kala pəəsliti Pəl ghəyəw» kə ghəshi. ¹³ Daŋ tsa mbəzliy tsati kwəma va va, ka zəmanti lə fəlata na, a ghəshi taŋəti fadə mətsəkə. ¹⁴ Dza ndəs ghəshi səəkəshi dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə dzəvəgha mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə. Ma kə ghəshi na: «A ghəy zəmanti fəla kwa kwəma mbəzli gwa'a gwa'a, ka zəmə shiy ghəy ya waba nzə, kala pəəsliti Pəl ghəyəw, pə ghəy. ¹⁵ Va tsəgha nə ghəy kiy, mbalam, ghwəy lə *ka sləka ka Zhəwifə, a ghwəy gəzanci kaa kwəmanda ka sawji, a ghəci pəlikəvəriŋwəy Pəl. Njasa dī ghwəy gwəmavə njədi kwəma kən va və, pə ghwəy taa mənti. Ma sa ka məndi pəliy səəkəy, ta gwəmatəvanəy dza ghəy, nza ghəy paslamti mbə kwal» kə ghəshi.

¹⁶ Dzəghwa mba'a zəghwə zhambəghəy Pəl favə kwəma tsati ka Zhəwifə va. Dza na kwərə dzay dzəmbə berki ka sawji, mba'a gəzəy kaa Pəl. ¹⁷ Sa favə Pəl kwəma va na, dza na mba'a harvə ndə ta mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji, ma kə kaa ngəci na: «Pəmanaghə zəghwə na kaa kwəmanda tsa ghwəy, dī na gəzanci nahwəti kwəma ngəci di» kə. ¹⁸ Tsəgha na, kə dikə tsa mbə ka sawji, dza na mba'a pəməvə zəghwə va,

mba'a pəhanaghə kaa kwəmanda. Ma kə ngəci na: «Waa Pəl, ntsa kwa fərshina va harada na, mba'a cə'wəvəra ta pəmənja zəghwə nee, nza kwəma və ta gəzənja, kə» kə. ¹⁹ Dza kwəmanda pay kəsəvə zəghwə va tə dəvə ci, mba'a dzay dzəvəgha bəla li. Dza na ka dəw və: «A kwəma dī gha gəzəraa?» kə. ²⁰ Ma kə zəghwə va na: «Waa ə tsati ka Zhəwifə kwəma ta pəəsli Pəl. Həzliməy, ta səəkə dza ghəshi ta cə'wənja, ta mbə ghaa pəməghə Pəl dzəghwa kwəma ka sləka kwəma. Ka sləka kwəma vay, ta basəshi dza ghəshi, mba'a ghəshi mənti njasa dī ghəshi njədī kwəma kən. ²¹ Na na ghay, əntaa gha taa zləba kwəma shi va ma. Sa nzanay gar tan fadə mətəkə na mbəzli mbə shi tə mbə, mbə ndəghə səvəri tsa ci ta pəəsli. A ghəshi zəmanti lə fəlata, ka zəmə shiy ghəy, ya yam nzə, kala ghəy pəəsliti na Pələw, kə ghəshi. Sənzənvay, gwa'a gwa'a pəhamtəvashi ghəshi, ka ndəghə war va gha» kə. ²² Ma sa favə kwəmanda tsəgha na, dza na mba'a gəzanci zəghwə va: «Əntaa gha gəzə kwəma na ya kaa waba ma!» kə. Mba'a ghəshi təhəvərivashi.

Kwəmanda tsa ka sawji pəmanci Pəl kaa ngwəmna Felikəsə

²³ Dza Kwəmanda tsa ka sawji ki, mba'a harvə mbəzli bakə mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji ci. Ma kə ngəshi na: «Mbalam basətim ka sawji diwəy bakə, mba'a ka gədewesli mbərfəy mətəkə, mba'a ka gwapa diwəy bakə. Sa ka ghwəy basətishiy, nza ghwəy gwəmatəvanwəy wəzə gwənanwəy, ta dzaa dzəmbə məlmə

Shezare, ndatsə həvir, tsahi məslidə. ²⁴ Nza ghwəy pəhəti gədewesli, ta bə Pəl. A ghwəy pəmanaghə kwəriŋ kala kwəfaghay shiy kaa ngwəmna Felikəsə» kə.

²⁵ Dza na mba'a tsasliti zliya, mba'a banavəshi ta dəvə shi. Tsa' kə kwa zliya va na:

²⁶ «Yən Kwələdə Lishiyasə tsasli na zliya na, yən kwəmanda, kaa Felikəsə tsee dibədibə tsa. Ə səkwəŋee. ²⁷ Ma nə ya kiy, avee pəməghəŋa Pəl. Ka Zhəwifə niy kəsəvə na, ka di pəəsliti ghəshi. Ma sa favee ndə ka *Rəm na, kə məndi na, mba'ee dzaa mbəliti lə ka sawji və shi. ²⁸ Dzee mba'ee pəməkəvəriy dzəghwa kwəma *mbəzliy sləka ka Zhəwifə, sa dee sənata sləkar tsa kwəma bānci *ka Zhəwifə va fəti ti. ²⁹ Ma sa fee kwəma shi va na, war ta kwemer shi pəhəpəhə ni ghəshi harati tə ngwəvə. Kala nata kwəma təvəti nee gar pəəsliti məndi, ya gar fə məndiy dzəghwa fərshina. ³⁰ Sa gəzara məndi, a ka Zhəwifə gwəmantəvashi, ka tsati kwəma ta pəəsliti ci, kə məndiy, va tsəgha pəməghəŋee sana nee taŋtaŋ. Mba'ee gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi dza ta sləka kwəma va vəgha gha də'wə ghən tsa gha» kə.

³¹ Dza ka sawji ki mba'a ghəshi bəvə, kəram ghəshi madishi lə Pəl həvir njasa gəzanakəshi məndi va ki. Mba'a ghəshi pəməghə həvir va pa' mbə məlmə Antipatərisə. ³² Ma tə way pi mekəshi ki na, mba'a ka sawji ka səda zhəghətəvashiy zhəmbə berki. Ma ka gədewesli

na, ka dzashi lə Pəl. ³³ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Shezare na, mba'a ghəshi banavə zliya tsaslanavəshi mēndi va, mba'a Pəl gwa'a kaa ngwəmna ki. ³⁴ Ma sa jangamti ngwəmna zliya va na, dza na ka dəw kwəma va Pəl: «Tə hidfi ka wa səkəkə ghaa?» kə. «Tə hidfi ka Shilishi» kə Pəl kaa ngəci. Ma sa favə na, tə hidfi ka Shilishi səkəkə, kə na, ³⁵ «nzee dəw kwəma va va gha, sa ka mbəzliy bəŋa fəti va səkəkəshi bay» kə. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a mēndi fəy Pəl ka ndəghwə kəghi tsa mazə *Erədə.

24

Pəl kwa kwəma ngwəmna Felikəsə

¹ Ma ləy hwəm sa mēnti Pəl hi cifə mbə Shezare na, mba'a Ananiyasə, dikə tsa *ka ta Hyala səkəkəy dzəmbə məlmə Shezare va ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi pəməvə ndə yip ta mbəzli mbə ngwəvə, Tertələsə, kə mēndi kaa slən tsa ci. Mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəghwa kwəma ngwəmna, ta har Pəl dzəti ngwəvə. ² Dza mba'a mēndi harkə Pəl, dzəghwa tapə Tertələsə ta bānci fəti ki, a kə na: «A Felikəsə ntsa difədibə tsa, tə mbərkə gha nzəyŋəy ghəy lə zərkə tərəŋw. Tə sa nzana mba'a gha sənata kwəma mbə mēni mazə tsa gha, dza gha mba'a gha zhəghanti shiy, va tsəgha dzava hidfi ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma. ³ War mbə mēniŋa 'wəsa nza ghəy, ta shi kwəmavə ghəy va gha ya hwəmba, ya pa' kwəmaba gwa'a gwa'a. ⁴ Ka dee yən dzamtəŋa

vici, ka dalantəŋa lə gəəzə kwəma dafəw. Ə cə'wəŋee gha məntəŋəy wəzə hwər tsa gha, a gha fati kwəma dī ghəy na gəzəŋa jəwə. ⁵ Ntsay, ə kəsəy ghəy ka ndə lidī mbəzli ghəci dalalay, ghəci ngwashi na miy dzəghwa jipə ka Zhəwifə ya pa' kwəmafa tə hidī ghwəmmə gwa'a gwa'a. Ghəci na mazə tsa mbə mbəzli nə məndiy ni, ka Nazariya, kə məndi. ⁶ Ghəci kiy, pa' lə ciki tsa Hyala ta dzəghəhwə na sawa ci, ka gəzə *kwəma jikir na dzar kwa. Dza ghəy ki, mba'a ghəy kəsəti. ⁷ [Mba'a ghəy niy dī sla ngwəvəə dzəkən njasa gəzəkə kwəma pəhəti ghəy na, dza Lishiyasə, kwəmanda ka sawji mba'a səəkəə mbahəhwə lə bərçi, ghəshi lə ka sawji mbə dəvə ghəy. Mba'a gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi səəkəə dzəghwa kwəma gha, ta har dzəti ngwəvə.] ⁸ Njədi ma gha kwəma va vəy, ta gəzəkəŋa dza na. Mba'a gha taa favə də'wə ghən tsa gha, katan na shi kəsə ghəy ni ntsaa dzəti ngwəvə ti shi, pə gha» kə. ⁹ Dza ka Zhəwifə gwanashi, jakə jakəti miy tsa shi li, ka sa kwətīŋ tsa. «Ava war tsəgha na kwəma va, njasa gəzəkə na va» kə ghəshi.

¹⁰ Dza ngwəmna ki mba'a bānavə kwal kaa Pəl ta gəzə kwəma. Ma sa zlanay na kwal tsəgha, ma kə Pəl na: «Sa sənay ya, a gha hiŋa gar piya dafə mbə sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī ni pənəy ngwamənay, lə vəshi dzee gəzə kwəma kən ghən tsee kwa kwəma gha. ¹¹ Avānay, ya ə njədi gha sənzenva də'wə ghən tsa ghay, tanəti hi mən lə bakee na nee, ghala səəkəree dzəmbə

Zherəwzalem ta pəra'wə dəvee kaa Hyalaw. ¹² Na neyey, kəsara ghəshi mbə ya miy ya ghəy lə waba nzə, ya yən mbə həərə mbəzli mbə *ciki Hyala, ya mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ya tə ngwəla dzar mbə məlməw. ¹³ Sənzənvay, ka gəzəkəŋa mbəzli nashi gha ni, avanay tə kwəma tsa' na va kəsati ghəy Pəl tə ngwəvə, kə ghəshiw. ¹⁴ Ma na nee, e gəzaŋa kwəma sənata yay, Hyala jijihinəy na sa nəwee, njasa gəzəkə kwal tsa 'war'war tsa tsa nə ghəshi kwal ka Nazariya na, sa gəmgəm tsa, kə ghəshi. Yənəy, ə zləbee kwəma tsasli ti məndi mbə zliya *kwəma pəhəti Hyala njasa nza na, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala gwa'a. ¹⁵ Ma kwəma fəy ya ghən tsee gəzliŋə ti ta Hyala bə na, ti fəy ghəshi ghən tsa shi kwərakwə. Ghənzə na kwəma zhakati tsa mbəzli slar slar ni bəkwəshi mbə məti, lə mbəzli mbə jikir gwa'a. ¹⁶ Va tsəgha dīkəvaree ya hwəmba, ta nzəy lə nəfə tsee dəwdew kwa kwəma Hyala lə kwa kwəma mbəzli nzə gwa'a.

¹⁷ Ma sa məntee piya daf ghalala kamee mbə məlmə Zherəwzalem, sa niy dzaree na, maa niy səəkee sana ta kəəti mbəzli mbə məlmee lə gəna, mba'a ta bə nee vəli kaa Hyala gwa'a.

¹⁸ Ava war yən mbə vəli va kaa Hyala tsəgha kəsara ghəshi mbə ciki Hyala. Ma ghalabə na, yən yabanti kwəma tar ghən tsee dəwdew na. Niy nza ya mbəzli nzə tifa tala baw, a nza kwəma gar həərəti miy na tifa dibaw. Talay, a nihwəti ka Zhəwifə səəkə tə hidī ka Azəy

24:14 24:14 9:2 **24:15** 24:15 23:6; 26:8; Dani 12:2; Zhŋ 5:28-29

24:16 24:16 23:1; 1Kwər 4:4; 2Kwər 1:12; 2Tim 1:3 **24:17**
24:17-19 11:29-30; 21:17-28

niy nza tifa. ¹⁹ Ghəshi niy təbə naa nza tikə kwa kwəma gha ta hardaa dzəti ngwəwə nza, mee na ghəshi kəsata kwəma taree, gar bəra fəti məndi nza. ²⁰ Ma kala tsəgha bayəy, gəzəkə fəti niy ndaram ghala vəghwə tsa nzee va tə pi sləka kwəma mbəzli tikə ni di. ²¹ Kala war kwəmaa niy garədee va mbə jipəjipə shi, mba'ee gəzəkə zlanzlan, ma pən niy ni na, avanay war tə sa nzana, mba'ee zləbavə, a zhakati tsa mbəzli mbə məti tifa, pən, kəsəteram tə ngwəwə kwa kwəma ghwəy ndatsə, pən niy ni» kə.

²² Ma Felikəsə ki na, mba'a məndi niy gəzanci kwəma kən kwal tsa Yesəw ngəci, mba'a sənata wəzə. Dza na mba'a fati vici sla ngwəwə va tə fəcahwəti. Ma kə ngəshi na: «Ma pə ghwəy məntiy, mbalam ndatsə di. Ma sa ka Lishiyasə kwəmanda ka sawji səkəyəy, ma nzee sla ngwəwə ghwəy va» kə.

²³ Mba'a gəzanci kaa dikə tsa ka sawji bələkwə, a ghəci ndəghwə Pəl, kala məni ma li njasa ka məndiy məni lə nihwəti mbəzli kwa fərshina gwa'a ni. «Əntaa gha damə mbəzli ci va səkəkə dzəvəgha ta nighə ma» kə kaa ngəci difa.

Gəzə kwəma Pəl kwa kwəma kar Felikəsə lə mali ci Dərəzilə

²⁴ Ma ləy hwəm hi jəw na, mba'a kar Felikəsə səkəkəshi lə mali ci Dərəzilə, zha *ka Zhəwifə ghənzə. Dza Felikəsə mba'a ghwənashi mbəzli, ta haranci Pəl. Sa haranakə məndi na, ka fa kwəma gəzə Pəl dzəkən bə nəfə

kaa Yesəw *Kəristəw ghəci. ²⁵ Ma sa gəzə Pəl kwəmaa dzəkən nəw kwəma slar na va Hyala, lə ndəghwə ghən va məni kwəma papama tsa nzə, mba'a kwəma ngwəvəə taa səəkəə dzəkən mbəzli gwa'a na, mba'a her Felikəsə dzashi tərəŋw. Ma kə kaa Pəl na: «Mbala nana di na gha, nzee zhiniy ghwəni miy ta harŋa tə nahwəti vici, sa kee kwəmavə vəghwə» kə.

²⁶ Ka naa dza na, ka har Pəl zhevi ta gəzə kwəma li. Sa nzana, mba'a niy fəy ghən gəzliŋə, nja na Pəl dzaa ndara gəna ta mbee pəlay, a kə ghən tsa ci niy ni. ²⁷ Ma sa mənta piya bakə na, mba'a Pərshiyəsə Fesətəsə mbəərəhwə məni ngwəmna va Felikəsə. Ma sa dī Felikəsə fə kwəma kwa saa təbanshi kaa ka Zhəwifə na, dza na mba'a zlay Pəl kwa fərshina ghəciy mađi ta dzay.

25

Pəl tə ngwəvə kwa kwəma Fesətəsə mbə məlmə Shezare

¹ Ma sa mənti ngwəmna Fesətəsə hi mahkan ghala mbəərəvə na məni ngwəmna tə hidī sləkə na va na, mba'a mađiy mbə məlmə Shezare dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ² Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səəkəshi və, ta dəw məni ngwəvəə dzəkən Pəl, a kə ghəshi ngəci na: ³ «Titihwə na gha ngwəmna, ə cə'wəŋa ghəy, a gha ghwənəghə miy, a məndi pəməkəvə Pəl tikəə dzəmbə Zherəwzalem» kə

ghəshi. Na nashiy a ghəshi niy tsamti kwəma shi ti, ta dza ta pəəsli ci məndi mbə səəkə li kwa kwal, va tsəgha dəw ghəshi kwəma va tsəgha.

⁴ Ma kə Fesətəsə ngəshi na: «Wa kwa fərshina na Pəl mbə məlmə Shezare, dzəghwa yən tala ba na, ndal teree ta zhəghəvaa dzəmbə Shezare vaw» kə. ⁵ Ma kə ba na: «Ma pə ghwəy məntiy, dzaŋəy ghəy lə mbəzli ghwəy dikə dikə ni, a ghəshi dza ta bəsəti kwəma va ghəshi lə Pəl tsa va gwa'a mbə Shezare, niy nza kwəma təvəti na tifa» kə.

⁶ Ma sa hyayvay Fesətəsə mbə shi gar dzar vici dəghəsə lə mənə na, mba'a dzay zhəmbə məlmə Shezare. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a səvəriy, dza das nzəyəy mbə ciki ngwəvə. Mba'a ghwənəghə miy ta dza ta pəmə Pəl səəkə.

⁷ Ma sa səəkəy Pəl ki na, dzəghwa dəzlətsəbə ka Zhəwifə səəkəshi mbə Zherəwzalem tsəbay. War kwemer ghəshiy gəəzə dfaŋ, ta bānci fəti kaa Pəl. Kwemer 'yahə'yahə ni shi gəəzə ghəshi va, kala gar mbay ghəshiy bəkəvəri ghən tsa tə kwemer shi va, ya ghəshishi. ⁸ Ma sa gəzamti ghəshi kwemer shi va ki na, dza Pəl ka gəzə naci. A kə na: «A yənəy, təvəti kwəmee nee tepə, ya dzəkən kwəma pəhəti ka Zhəwifə, ya dzəkən shi mbə ciki tsa Hyala, ya kaa mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashiw» kə.

⁹ Ma sa di Fesətəsə mananshi war kwəmaa dzaa təbanshi kaa ka Zhəwifə ki, ma kə kaa Pəl na: «Ka di gha ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a məndi dza ta sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmee na?» kə. ¹⁰ Ma kə Pəl na:

«Am! A na neyey, avee tə ngwəvə sənzənva mbə ciki ngwəvə tsa mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi, tikə kə məndiy sla ngwəvə dzəkənee. E sənay, na nee, kwəma təvətēe tifa kaa ka Zhəwifəw. A gha sənay ya gha ci də'wə ghən tsa gha kwərakwə. ¹¹ Ma mba'a kə fəti vəya, yən kə mənti rəda gar pəəslira məndi tiy, ka nə ya awə, pən məndiy pəəsliraw. Ma war kala kwəma katan na tifa mbə kwemer gəəzə ghəshi va, bəra ghəshi fəti li shiy, ndə tifa gar banavəra ngəshiw. Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi kə ngwəvə naa slava bay!» kə. ¹² Ma kə Fesətəsə kaa Pəl sa gəzamti ghəshi kwəma lə mbəzli kwa dəgha ci na: «Njana nə gha, war kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi dee ngwəvə naa slava pə ghay, tsəgha na, ta tsəhə dza gha kwa kwəma ci» kə.

Kar Agəripa lə zhambəghəy dfi favə kwəma Pəl

¹³ Ma tə nahwəti vici ləy hwəm sa hiy hi jəw na, mba'a kar mazə Agəripa lə Berənise səəkəshiy dzəmbə məlmə Shezare, ta səkwə Fesətəsə. ¹⁴ Ma sa nzana, ta hyayvashi ghəshi dza tifa na, mba'a Fesətəsə ghakə slanci kwəma Pəl kaa mazə Agəripa, ma kə na: «A tsahwəti ndə tikə kwa fərshina zlay Felikəsə. ¹⁵ Ma tə nahwəti vici sa niy dzaree dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy səəkəshi ta dəw basə ngwəvəə dzəkən vəya. Ə pə gha banavə fəti, kə ghəshi kaa ngəra.

¹⁶ Ma pən kaa zləbanshi nee ki na: “Va ka Rəmøy, ka bə fəti məndi kaa ndə kala səkə ghəci gar tə ngwəvə, dza mba'a gəzəhwə kwəma kəsəti məndi va ti, kwa mətə kwa mətə lə mbəzliy kəsəti, nda nza naa gəzəkəvəri kwəma gar pəlamti ghən tsa ci tə ngwəvəw” pən nee.

¹⁷ Dza ki mba'a ghəshi səkəshi tikə kwasəbə, kala mawee zhiniy bəəli wəri, war way pi tə həzlimə va na, mba'ee nzəyra mbə ciki basə ngwəvə. Dza mba'ee ghwənay miy ta har ntsa vaa səkə. ¹⁸ Ma sa səkəshi mbəzliy kəsəti va ki na, nashee gəzəkəvəri kwəma rəda mənti Pəl dza kwa bəlaa niy təkəe, gar banavə fəti məndiw. ¹⁹ War ma kwemer gəəzə ghəshiy dzəkən na, kwəma dzar kwa kwal Hyala tsa shi, lə kwəma tsahwəti ndə, Yesəw, kə məndi kaa slən tsa ci, mba'a mətiy. Ma kə Pəl naci ki na, tə ghwəməy na Yesəw tsa va, aa zhakatiy mbə məti, kə.

²⁰ Ma yən nee ki, sa sənay mee njasa kee mənti ta mbay sənata sləkar tsa kwəma tsəgha na va na, dzee tsəgha tapə ta dəw va Pəl: “Ka zləba gha ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a məndi dzaa sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmee na?” pən ngəci. ²¹ Ma kə Pəl na: “Awə, kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava bay” kə. Dza mba'ee gəzanshi kaa mbəzli, a məndi ndəghwə kwa fərshina, ma nzee dza ta pəmanci kaa mazə ka Rəm dzaa nza, pən» kə. ²² Ma kə mazə Agəripa kaa Fesətəsə na: «E dfi favə kwəma ntsa va,

yən də'wə ghən tsee kwərakwə di» kə. Ma kə Fesətəsə na: «Ndəghə həzlimə ghənzə tsəgha, a gha taa favə» kə.

²³ Ma tə way pi ki, mba'a kar Agərīpa ghəshi lə Berənīsə pəhəkəvashi, lə mbəzli tə səəbə shi, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə ciki basəva ghəshi lə mezhizhə ka sawji, mba'a mbəzli tə slən mbə məlmə. Dza ngwəmna Fesətəsə ki, mba'a ghwənashi mbəzli ta har Pəl. ²⁴ Ma kə Fesətəsə, sa səəkəy Pəl na: «A mazə Agərīpa, ghwəy lə mbəzli tikə ni gwa'a, ntsa nay ghwəy tsay, ka səəkə vəya, yən mbə Zherəwzalem, ka səəkə vəya, yən tikə səəkəshi ka Zhəwifə gwanashi ta kwəma kən. War gha pəəsliti, kə ghəshi kaa ngəra. ²⁵ A na neyey, nashi shiyee gar pəəslī məndi ti shiw. Ma sa nə na də'wə ghən tsa ci: “Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava” kəy. Va tsəgha dēe pəməə dzəghwa kwəma mazə ka Rəm tsa va. ²⁶ Ya tsəgha nzə ki na, a nata kwəma kee tsaslanaghə kaa mazə kwasəbee dzəkən kwəma ciw. Va tsəgha nə ya pəməkēe dzəghwa kwəma ghwəy, kwatama dzəghwa kwəma gha bay, gha mazə Agərīpa, nda nzee kwəmavə kwəma kee tsaslanci ləy hwəm sa ka gha njəditi kwəma va və. ²⁷ Sa nzanay, kwəma kama ghən ti na pəmanci ntsa pəhəpəhə tsa tsətsə kaa ndə, kala cinti sləkar tsa kwəma kəsəti məndi ntsa va ti məndi kaa ngəci vəya na nee» kə.

26

Pəl gəzə: «Fəti vəyaw» kə, kwa kwəma Agərīpa

¹ Ma kə Agərīpa kaa Pəl ki na: «A Pəl, a kwal va gha nana ta gəzə kwəma kən ghən tsa gha» kə. Dza Pəl tsəgha kafə kafəti dəvə ci, ta bə gəzə kwəma. Madf ghəci ta gəzə kwəma kən ghən tsa ci ki: ² A kə na: «A mazə Agərīpa, e vəshira dalala, sa kwəmavee kwal tsa gəzə kwəma kən ghən tsee ndatsə kwa kwəma ghaa dzəkən kwemer kəsətəra *ka Zhəwifə ti shi gwa'a gwa'a! ³ Ma gawee gəzə sava tsəghay, sa nzana, cəke' gha sənata kwəma jiji ka Zhəwifə, lə kwəma tsa ghəpə tsa shi njasa nzana gwa'a gwa'a. Va tsəgha cə'wəjēe, a gha sə'wa fə ghən ta kwəmee na wəzə.

⁴ Əhətiy, a ka Zhəwifə sənay nzəy tsee njasa niy nzana kwatəŋa, ghala yən zəghwəra. A ghəshi sənay njasa niy nza nzəy tsee mbə hwəhwə tsa ghəy, ya mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. ⁵ A ghəshi sənara ndimndim tsee. Ghəshi kəə dīy, a ghəshiy mbay gəzəkəvəri kwəma nzəy tsee njasa niy nzee mbə *ka Farisahi, mbəzli nə məndi, ghəshi na mbəzli slar slar ni, kə məndi tə nəw kwəma Hyala ghəy. ⁶ Avanaşi ka Zhəwifə haratəra tə ngwəvə, tə mbərkə sa fəyee ghən tsee gəzliŋə ta kwəmaa niy gəzanakəshi Hyala mənī nzə kaa jijihimmə. ⁷ Hwəhwə tsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə va mən lə bakə tsay, ta kwəma va fəy ghəshi ghən tsa shi gəzliŋə. War ta səkə dza vəghwə tsa dza kwəma vaa məniva ti, kə ghəshi. Va tsəgha nza ghəshi, war mbə ghəra sləni Hyala, havəghwə lə həvir gwa'a. Ava war tə kwəma ghən tsa fee ta kwəma va tsəgha

kwɔrakwɛ, kɛsɛra ka Zhɛwifɛ ki, mazɛ Agɛripa sana! ⁸ A nɛ yay, wa shi di ma ghwɛy va zlɛba, ghwɛy ka Zhɛwifɛ, a Hyalaa mbay zhanakati ndɛ mbɛ mɛti, pɛ ghwɛy tay?

⁹ Yɛn dɛ'wɛ ghɛn tsee kiy, kwagwa'a niy tɛkɛtee, ya dza lɛ tsamaɓa kwal, ka zamti slɛn tsa Yesɔw ndɛ ka Nazaretɛ, pɛn. ¹⁰ Ava ghɛnzɛ na kwɛma mɛnɛhwɛ ya mbɛ mɛlmɛ Zherɔwzalem. Dɛn niy kasaghwɛe mbɛzli Hyala kwa fɛrshina, sa ka mbɛzli dikɛ dikɛ ni mbɛ *ka ta Hyalaa ndara kwal tsa mɛni tsɛgha. Ghala vɛghwɛ tsa ka mɛndiy di bɛkwɛshi na, dza kwa bɛla mbɛzliy di bɛkwɛshi kee nza kwɔrakwɛ. ¹¹ Kee dzay, ka dza ta sanshi ngɛra'wɛ mbɛ ceker ka ka Zhɛwifɛɔ ɓasɔva mbɛ shi, ka dzɛghɛ mananshi gwɛlan, ta mbɛ ghɛshiy tsɛrɛ slɛn tsa Yesɔw, pɛn ni. Tɛrɛnw niy tɛhɛy nɛfɛ tsee, ta sanshi ngɛra'wɛ, pɛkw ka sɛvɛri mbɛ Zherɔwzalem dzɛmbɛ nihwɛti mɛlmɛhi, ta palashi.

¹² Ma tɛ nahwɛti vici na, mba'ee madira ta dzaa dzɛmbɛ mɛlmɛ Damasɛ, sa ndara mbɛzli dikɛ dikɛ ni mbɛ *ka ta Hyala va kwal. ¹³ Ma yɛn kwa kwal mbɛ dza ge'i ge'i vici kwa ghɛn ki na mazɛ na, nighee na wan pi mɛniy sɛkɛ mɛ ghwɛmɛ tifa, daw sa vici va mbɛrɛ tsa ci, dza tsɛbɛ tsɛbayɛy, lɛ mbɛrɛ, ghɛy lɛ mbɛzli nza ghɛy va li shi. ¹⁴ Dza ghɛy gwanɛy, na'i ghɛy shikɛy dzɛti hidɛ. Ma fee na, mɛli ndɛ mbɛ gɛzɛra kwɛma kwa kwɛma ka *Ebɛrɛ, a kɛ na: "A Sɛwl, wa shiy mɛnishi ni sara gha ngɛra'wɛ

tay? Ma ghay, ta kwəməvə ngəra'wə dza gha gəm mbə zhini ghən tsa gha tsa, nja məcar tsa sa ngəra'wə va, mbə zhini ghən kaa ntsaa kəsə zə'wə mbə kəshən ci" kə. ¹⁵ Ma pən na: "Wa ndə nza gha kia, Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə Ndə sləkəpə na: "Yən na yən Yesəw tsa sancī gha va ngəra'wə, ya tsəgha sara gha ngəra'wəy. ¹⁶ Sati garəŋa. Sa tsahwəree tsa ngəŋa sanay, ta məntəŋa ka ndə ghəradā slōni nə ya. Ta mbə ghaa dza ta gəzə shi nashi gha ni ndatsə kaa nihwəti mbəzli, mba'a shi dzee zhiniy ciŋa taa nza ɸa. ¹⁷ Ta mbəlikəvəriŋa dzee dza mbə dividivi ka Zhəwifə, lə mbə dəvə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzee ghwəniŋaa dzəmbə shi taa nza gwa'a. ¹⁸ Ma ghwəni tsa ghwəniŋee tsa dzəmbə shiy, a gha dza ta ghwənamti mətə shi, ka zhəghəkəshi zhəkə mbə kwəsliy dzəmbə wəŋ pi, ka ɸəkəvəriŋi mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala, ta dzəvəgha Hyala nə ya. Ta mbə ghəshiy kwəməvə pəli jikir tsa shi, sa ka ghəshi ndara nefer shi. Mba'a ta mbə ghəshiy kwəməvə tsa shi pi nzəy mbə mbəzli Hyala" kə.

¹⁹ Ma sa gəzəkəvata kwəma va ngəra tsəgha səkə mə ghwəmə ki na mazə Agəripa na, zlay danta fətēe nee kiw. ²⁰ Dzee tapə yən ghati gəzanshi kwəma Yesəw pərɸa kaa mbəzli mbə məlmə Damasə, dzəghwa taŋ ka dzəmbə Zherəwzalem, ɸarva tsee mbə Zherəwzalem na, ka gəzə kaa nihwəti mbəzli tə hidī ka Zhəwde gwanashi, ka kərni kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ma pən kaa kwəma gəzanshee

kaa mbəzliy: “Zhəghətim nzəy tsa ghwəy, a ghwəy nəw Hyala, ka mənī kwəmaa dzaa cipə, a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghəy, kə” pən. ²¹ Ava war tə kwəma va kəsəra ka Zhəwifə, sa kəsara ghəshi yən mbə *ciki Hyala. Ka pəla kwal tsaa pəslira ghəshi. ²² Dzəghwa Hyala ki mba'a ndəghwətəra, ma nay gha yən tība tə ghwəməra pa' ndatsə sana, ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli gwanashi, ndərazhi, lə mətikwəkwər gwa'a. Na neyey, gəzəhwə nahwəti kwəmee mbə kwəma va kala war kwəma gəzəkə *Məyizə ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzəw. Shiy niy gəzəkə ghəshi, tsa' dza ghəshiy məniva, kə ghəshiy, ghəshi na shi gəzee kaa mbəzli. Shiy niy gəzəkə ghəshi va gəzə yay: ²³ Ta sahwə ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala. Sa ka mənđi pəslitiy, ghəci dza naa ghaa zhakati mbə mətī, mbə mbəzliy bəkwəshi zhini ghəci dzaa gəzanshi kwəma wan pi tsaa dzaa mbəlitiishi kaa hwəlfə ghwəmmə, ghwəmmə ka Zhəwifə, mba'a kaa nihwəti mbəzli tə hidī gwanashi, kə ghəshi niy ni» kə.

Pəl gəzanci kaa mazə Agəripa, a ghəci yivə kwəma Hyala

²⁴ Ma Pəl mbə gəzə kwəma va, ta kamti kwəma kən ghən ci tsəgha ki na, tapə Fesətəsə ta gəzanci kwəma zlanzlan, a kə na: «Kwəma gəzə ke ngəriy gəzə ghaw! Ma jangə jangəna gha na dantay, shiy zhini naa fambənə mbə ghən tsa gha» kə.

²⁵ Ma kə Pəl ngəci na: «Yənəy, ndə lə məhərli ci nzee, Fesətəsə ntsa dibədibə tsa. Ma kwəma gəzee nay, kwəma lə məhərli wəzə na, katan għenzə. ²⁶ Ma na mazə Agəripay, aa sənata kwəma va wəzə, va tsəgha, e mbay gəzanci kwəmaa dzəkən kala gwərsə ma. E sənay, nihwəti shiy mbə shi va kala sənashi għəci kwətiŋ kwətiŋ tsa shiw. Va sa nzanay, kwəmaa mənta mbəmbə na, tar bəla naw. ²⁷ A mazə Agəripa, yivə gha, tsəgha na kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala katan pə gha na? E sənay, mbə yi nza gha tala» kə. ²⁸ Ma kə Agəripa kaa Pəl na: «A Pəl, war jəwə tərə na, gha dzaa məntərə ka ndə nəw Kəristəw sa» kə. ²⁹ Ma kə Pəl kaa zləbanci na: «Ya war jəw tərə na, ya ta fəcahwəti nay, ma yən na nee na, war Hyala na sa cə'wee, a gha mbəə mənina njasa nzee tsa. Kwataka tə gha cə'wee Hyala baw, lə ta nihwəti mbəzli tikə ni gwanashi, a ghwəy nza gwananwəy ghwəy ghwəy shiy fa kwəma gəzee na njasa nzee tsa. Nanzəy, cə'wə Hyalee ta nza ghwəy kwa dənŋw njasa nzee tsaw» kə.

³⁰ Dza kar mazə għəshi lə ngwəmna mba'a Berənise lə mbəzli nza għəshi li shi gwanashi tifa, mba'a għəshi satishi ta dzashi. ³¹ Ma sa səvərishi għəshi tə ngwəla na, tapə għəshi ta gəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə għəshi na: «Ma ntsa vay, kwəma bəzamti na tifa ya jəw nəzə gar pəəsli məndi, ya gar fə məndiy dzəghwa fərshinaw» kə għəshi. ³² Ma kə Agəripa kaa Fesətəsə na: «Ntsa təbə məndiy pəlay na ntsa

nza, ghəci kalaa pəla dzaa dzəti ngwəvə kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi nza sa» kə.

27

*Məndiy kafə ta bə Pəl dzəmbə məlmə *Rəm*

¹ Ma sa tarəkə məndi kwa kwambəwal dza ghəy ta dzaa dzəti hidfi ka Itali, kə məndi ki na, mba'a məndi fanambə kar Pəl ghəshi lə nihwəti mbəzli kəəsəti məndiy dzəmbə dəvə Zhəliyəsə. Ma Zhəliyəsə tsa vay, dikə tsa ka sawji bələkəwə na. Ka sawji mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi, kə məndi ka slən tsa kaa sawji va.

² Ma sa pəməvənjəy na na, mba'a kafəy lə ghəy kwa kwambəwal ka Adəramitə. Kwambəwal va na, dzar mbə məlməhi ka kwambəwal garə tə hidfi ka Azəy ghənzə taa dza. Pə ghəy ka dzanəy kwa ki. Mba'a Aristarkə ntsaa səkəkə tə hidfi ka Masedəwan mbə məlmə Tesalənikə kwasəbə ghəy. ³ Ma tə həzlimə na, ndəs ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Shidanjw. Dza Zhəliyəsə sa nzana mbə mananci wəzə hwər ghəci kaa Pəl, mba'a zlanay kwal a ghəci dzaa dzəvəgha madigahiy, nza ghəshi mbə mananci shi dza naa di.

⁴ Ma sa madinjəy ghəy tifa na, mba'a ghəy dzarnəy vəgha nihwəti hidfi tə jipə yam, sa niy viy safə dzəmbə kwəma ghəy, Shipər, kə məndi slən tsa hidfi va. ⁵ Dzəghwa mba'a ghəy tanənjəy dzəvəri tə kwəfaa kərkəva ma ndəkəwə ndəkəwə vəgha məlmə Shilishi lə Pamfili. Mba'a ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Mira, tə hidfi ka Lishi.

⁶ Ma tifa na, mba'a dikə tsa ka sawji bələkəwə

kəsata kwambəwaləə dzəti hidfi ka Itali, sa ka Alekəsandəri ghənzə. Dza na mba'a faghwanjəy kwa. ⁷ Ma sa kafənjəy ghəy tifa ki na, vici đan ghəy mənti mbə dza sahə. Ngahə ngahə ghəy tətərvə tsəhənjəy mbə məlmə Kənidə. Ma sa damətənjəy safə ta dza kwa kwəma slarə na, mba'a ghəy dzarnjəy ta mətsəni nihwəti hidfi tə jipə yam, Kəretə, kə məndi kaa slən tsa shi, njasaa dza kwa məlmə Salməne. ⁸ Dza ghəy ki, mba'a ghəy tətərvə tanjə, ngahə ngahə tsəgha. Dza ndəs ghəy tsəhənjəy tə pətsa nə məndi, «Pi dəkə kwambəwaler tsa wəzə tsa» kə məndi. Ndəkwə ndəkwə vəgha məlmə ka Lashe.

⁹ Ma sa nzana, tərənjw ghəy dzamti vəghwə mbə dza va ki na. Jikir dza kwa kwəma mənta lə kwambəwal. Sa nzana, mba'a vəghwə tsa ka məndiy məni səwmay tsa *ka Zhəwifə ti kərəy. Sa nzana tsəgha ki na, dza Pəl ka gəzanshi kwəma sənata na dzaa məniva naci ki. * ¹⁰ Ma kə na: «A mbəzlee, ma yən nighəy, ta məniva dza shi gəmgəm ni, jikir jikir shi, kwa kwəma dzaa nza. A dza kwəma vaa nza war kəray kwambəwal lə shiy dzaa zashi kwa tala ɓaw, lə ghwəmməshi də'wə ghən tsa ghwəmmə gwa'a dza naa nza mbə» kə. ¹¹ Ma dikə tsa ka sawji naci ki na, war faba kwəma ndə kabə kwambəwal ghəshi lə ntsaa sləkə kwambəwal va ghəciy fa kən kwəma gəzə Pəl va. ¹² Ma sa kama pətsa ka kwambəwal vaa garə ti tə pətsa va wəzə gar

27:9 27:9-10 2Kwər 11:26 * **27:9** 27:9 Səwmay tsa vay, tə kwa kərnī vici kwa məsleɗa tir ka məndiy məni. Ləy hwəm vici va pa' tə kwa mahkana tirəy, kar məndiy mbay dza lə kwambəwaləw. Sa nzanay, tərənjwəy ka safəə viy.

nzəy kwambəwal ti həfəghwə na, war dza kwa kwəma daf̄ tsa mbəzli kwa kwambəwal mawti. Sa nzanay, pətsa garəŋəy ghəy va ti na, pi wəzə na ta dəkə kwambəwal həfəghwəw. Va tsəgha niy dī ghəshi dzaa dzəmbə Fenikəsə, ta kərəmti fəghwə ghəshi gar mbay. Pətsa vay, pətsa ka məndiy dəkə kwambəwaler ti, tə hidī ka Kəretə zhəkə ləy mətəni njasaa dzəghwa mərkwī, kala nighə hidī dzatidzə ni va ka mərkwī na.

Van ndə safə kən kar Pəl tə kwəfaa kərkəva ma

¹³ Ma ghalaba ki na, mba'a safə tsaa səkəkə njasaa dzəmbə həci ghati viy jəw jəw. Ma kə ghən tsa shi na, nja na ghəy kwəmavə kwəmaa niy dī ghəy va, kə ghəshi. Mba'a ghəshi mbahəkəmə tsahi ka ghəshiy garə kwambəwal li shi, mba'a ghəshi waslavəghavashi ndəkəwə ndəkəwə vəgha həlbə tsaa dzəvəgha hidī ka Kəretə. ¹⁴ War ghwəla jəw tsəgha na, 'wakəvə safə tsa tərəŋw tərəŋw tsa, nza'jəw səkəkəy, səkəkə mə dəlegwigwi hidī tə jipə yam. Safə tsaa səkəkə ləykə kwa ghwəmə, kə məndi ka slən tsa ci. ¹⁵ Ma sa səkəkə naa tsanavə dəməzl kaa kwambəwal na, gwa'a kala zhini kwambəwal mbay zhananati ghən ghwəla. Mba'a ghəy zlanay ghən tsa ghəy kaa safə tība ki, ka tsəkəwə kwambəwal ghəci. ¹⁶ Dza ghəy ki mba'a ghəy dzarəŋəy vəgha nihwəti hidī tə jipə yam, shi har məndiy Kwada, ghəshi mərshi naa kəlatəŋəy. Ma tība ki na, mba'a ghəy mbəlavə zləghwəvə kwambəwal jəw na ngahə. ¹⁷ Ma sa zləghwəvə ka kabə kwambəwal na jəw naa dzəghwa na dikə na va na, tapə ghəshi ta pəla kwal tsaa

mbəli na dikə na. Dza dəzlətsəbə ghəshi pahati zhi'wə'wə ti. Ma sa hazlənishi ghəshi va dzashiy dzəmbə ndarghə tə miy kwəfaa kərkəva ma, ge'i njasaa dzəvəgha həlbə tsa hidfi Libiy na, mba'a ghəshi fambə tsəm tsa shəndəkə tsa, ta kəəti kwambəwal va safə, ka tsəkwəshi safə tsəgha ki.

¹⁸ Ma sa nzana war ə safə tsa vaa gaganəy ki, way pi tə həzlimə na, mba'a ghəshi ghati shikə shi kwa kwambəwal dzəmbə yam. ¹⁹ Zhəkəvəri fa na, tapə mbəzliy nighəə dzəkən kwambəwal ta ndaka shiy gwəma kwambəwal dzəmbə yam, lə dividivi shi. ²⁰ Vici dfañ ghəy mənti, kala nata ghəy ya vici, ya sasərkwə nzə. War ma van na, ghwəlay mbə kəkədfinəy lə bərci ki, zhini ghəy təkə, ta mbəlinəy dza ghəy, pə ghəy ghwəlaw.

²¹ Ma mbəzli kwa kwambəwal va ki na, mba'a ghəshi hishi kala zəməhwə shiy. 'Wakəvə Pəl gar garəy kwa jipə shi. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy niy təbəə favə kwəmee nza, mbala mbə hidfi ka Kəretə niy nzəyəmmə ghwəmə nzay, ci ghwəmmə mbəlimmə va tsatsa ngəra'wə nza, ci shi ghwəmmə ni shakamti ghwəmmə tifashi nza. ²² Ya tsəgha nzə sana kiy, ə gəzanwəy ya, ka dza her ghwəy ma, sənənvay, ndə tifa mbə ghwəy ya kwətinə nzə mba'a dzaa mətiyəw. War kwambəwal kwətita na saa dzaa nza bətə. ²³ Sa nzanay, a Hyalaa sləwara, Hyala ghərantee sləni ghwənəkəra ndə kwal tsa nzə, mba'a səkəə garəy vəghee mbə vərđi ndatsə na. ²⁴ Ma kə ngəray: “A Pəl, ka

hazləni gha ma! A Hyalaa dī ghaa tsəhəŋa tə ngwəwə kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi. Ta məntəŋa wəzə hwər tsa nzə dza na, mba'a taa mbəliti piy tsa mbəzli kwa kwambəwal ni kwasəbə gha" kə. ²⁵ Va tsəgha nə ya kiy mbəzli yay, ka dza her ghwəy ma. Ma Hyalay, ya wa kwəma gəzəkəra na va, ta məni dza na, kəy, e sənay war tsəgha dza naa mənti. ²⁶ Nanzə kiy, tə həlbə tsa nihwəti hidī tə jipə yam dza safəə bəzləyəmmə» kə.

²⁷ Ma tə kwa mən lə fadfa vərđi ghəy na, war mbə yisənəy safə tsa va tsəgha ghəy dzəy tə kwəfa Meditərane. Ma mbə yam vərđi həvir va na, njasa kətiva ghəy dzəvəgha hidī, ka kabə kwambəwal vaa nighə. ²⁸ Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə hakwə tsa pəhəti ghəshi tə ghwər ndəghaghə, ta nighə hwər ta kwəfa. Ma sa nighəti ghəshi na, mba'a ghəshi kəsay hwər tsa ti shi, basa bakə mətəkə dəghəsəti. Zhini mba'a ghəshi kətivə dza jəw. Ma sa kətivə ghəshi dza jəw na, basa mən lə cifə ghəshi kəsay hwər tsa ti shi. ²⁹ Mba'a ghəshi hazləni shi va nəghətaa kwambəwal ghavə tsambəvata mbə kəlbahi. Dza ghəshi mba'a ghəshi faghwa tsahi fadə dzəghwa kwəfa zhəkə ləy hwəm kwambəwal. Dzəghwa mba'a ghəshi garəti kwambəwal tifa. Ngahə ghəshi nighə wali tsa pi. ³⁰ Dza ka kabə kwambəwal va, ka pəla kwal tsaa hwəshi. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəkəghwa na jəw na kwambəwal dzəti ghən yam. Sa bəkəghwa ghəshi na, dza ghəshi ka pəla tsəhwəli, njasa dza ghəshi ta ndəgha tsahi latifa latifa tə kwəma

kwambəwal ghəshi mənti. ³¹ Ma kə Pəl kaa dikə tsa ka sawji bələkwə ni, lə kaa ka sawji gwanashi ni na: «Nay ghwəy na, war mba'a kə mbəzli ni dzashi tikə kwa kwambəwal nay, ka mbəliŋwəy ghwəyəw» kə. ³² Sa gəzəkə Pəl tsəgha na, dza ka Sawji kaa zə'wə pəhəti məndi va kwambəwal jəw na li, piyəŋ ghəshi slanti, mba'a ghəshi zlataa dzata.

³³ Ma ghəshi mbə ndəghə wali tsa pi ki na, dza Pəl ka gəzanshi zəmə shiy, kaa ngəshi gwanashi. Ma kə kaa ngəshi na: «Avanay ndatse məniva kwa məŋ lə fadə vici ghwəy mbə ndəghə mbəliŋwəy, kala zəhwə ghwəy ya waba. ³⁴ Va tsəgha cə'wəŋwəy ya, a ghwəy zəmə shi zəmə va ma ghwəy, shiy dza mbəlitəŋwəy. Ə gəzəŋwəyee difa, ndə mbə ghwəy mba'a dzaa zata, ya səti mbə ghən tsa ciw» kə. ³⁵ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na laŋ bəvə peŋ, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala kwa kwəma shi tifa gwanashi. Dza na mba'a ngavəri, mba'a ghati zəmə ci. ³⁶ Dzəghwa ki mba'a her shi dzəghwashi gwanashi. Ka zəmə shi zəmə ghəshi. ³⁷ Ma dəŋ tsa ghəy kwa kwambəwal va na, a ghəy mənti ndə diwəy bakə, mba'a mbərfəŋ mətsəkə kwanŋti ghən kən. ³⁸ Ma sa zəməhwə ghəshi shiy, ka ngəslishi na, mba'a ghəshi shəkambə nihwəti shi kwa kwambəwal dzəmbə yam nəghətaa ghənzə məni shəndəkə.

Njasa 'yambəvata Kwambəwal mbə ndarghə

³⁹ Ma sa kərəy pi ki na, mba'a ghəy nashi ndarghə kwa kwəma ghəy. Sənay pətsa nza

ghəy va ti ka kabə kwambəwaləw. Dza ghəshi mba'a ghəshi vərghəvə pətsa vəgha həlbə, mba'a ndarghə nja taja ni. Ma kə ghən tsa shi na, ta dza ta garəti kwambəwal ti shi ghəshi gar mbay, a kə ghəshi. ⁴⁰ Dza ghəshi pəli ghəshi palamti tsahiy garə kwambəwal zlashi kwa yam lə zhi'wə'wə pəhə mēndi shiy kabə kwambəwalta ghəshi pəlamti ghala pətsa va. Mba'a ghəshi kafakati shi nja gamta'wal ni va, ka pəhəyshi kwa kwəma nzə, ta mbə safəə tsəkwəshi. Dza ghəshi ki, ka dzaa li tsəgha tsərəə dzəti kwəma ndarghə va. ⁴¹ Ma ghəshi mbə kwal ki na, mba'a ghən tsa kwambəwal njəfambəvay mbə ndarghə tsəkwəkə yam. Dza pəz kəsəta, kala mbay ya kwəfəghə nzə ghwəla. Kə bəla ləy hwəm mba'a wəwərəfita sa vədəməva yam dzəmbə lə bərçi.

⁴² Dza ka sawji ka dī bakwamti mbəzli kasanavəshi mēndi va ta bəshiy dzəti hidī ka Itali gwanashi. Va nəghətaa tsahwəti ndə mbə shi ya kwətij mbərəhwə dəzlə hwəy. ⁴³ Dza dikə ka sawji ka *Rəm bələkwə, sa dī na mbəliiti Pəl, mba'a damətishi va mēni njasa təkəti ghəshi va. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzliy mbay mbərə dəzlə a ghəshiy zliy dzəti yam ta tanəshiy dzəvəri həlbə. ⁴⁴ Ka ma nza niy tərmbə nəw shi məba'wə məba'wə tə gəzləmbə, lə dzar tə bəla shəghwə kwambəwal, shiy tərmbə jəw jəw ni. Ava tsəgha kwəməvə ghəy tanəjəy gwanəjəy dzəti həlbə kwəriŋ, kala shiy məntəjəy tifa.

28

Pəl tē nihwəti hidfi tē jipə yam, Maltə

¹ Ma sa tsəhənjəy ghəy tē hidfi tē jipə yam va kwəriŋ ki na, mba'a mēndi gəzanəy, Maltə na slən tsa shi, kə mēndi ngənjəy. ² Ma ghəy tē hidfi va na, dza van mba'a ghati nzəmə, ka mənipə tasli tərəŋw. Dza mbəzli tē hidfi va, shiy gəzə ma kwəma ka *Gərekə, mba'a ghəshi mēntənjəy wəzə hwər dalala. Ka'wə ghəshi ka'wətənjəy, mba'a ghəshi pəhəyjəy ghwə tərəŋw. Ma ghəy mbə bəghəzli ghwə va na, ³ dza Pəl mba'a kwasəvə kwashebi ta fə shiy dzəti ghwə. Mbalaa na tsapə mbə shiy. Dza tsapə va mba'a səvərīta mbə shiy sa favə na ghətəghətə tsa ghwə. Dza na mba'a həcamti Pəl tē dəvə ci. ⁴ Ma sa nay mbəzli mbə məlmə va shishi tsa va həciti Pəl, war zanəy ghəci tē dəvə ci tsəgha. Ma kə ghəshi kwa jipə tsa shi na: «Ma ntsay, ndə bəkwə mbəzli na. Sa nzana ya tsəgha mbəlikəvay na tē yaməy, zləbati pəlay ntsa va ngwəvə Hyala ta nza ghəci tē ghwəməyəw» kə ghəshi.

⁵ Dzəghwa Pəl naci, məs məsati shishi tsa va tē ghwə. Kala zhanci shiy ya jəw tsətsə. ⁶ Ma kə ghən tsa shi na, war ta pə dza dəvə ci va ya njaa, aw bay na, mba'a dzaa tərəy, ka mətīy, kə ghəshi. Ma sa nzata ghəshi nza tərəŋw, kala nashi shiy mananci kaa Pəl ghəshi na, zhini tərəf ghəshi zhəghanti gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Kay ntsay Hyala na» kə ghəshi.

⁷ Ma pətsa nza ghəy va ti na, ndəkwə ghəci lə ghi tsa ndə hidfi tsa dikə tsa tə hidfi tə jipə yam va. Slən tsa ci na, Pəbəliyəsə. Dza na ka'wə ka'wətəŋəy lə wəzə. Vici mahkan ghəy mənti kəghi tsa ci. ⁸ Dzəghwa ghalaba na, gwərapəy dəy Pəbəliyəsə kəghi tsa va va təlīmə, lə va ka təkəwə. Dza Pəl mba'a dzəmbəy dzəmbə ciki tsa ndə zəlghwə tsa va. Sa dzəmbəy na naa, mba'a cə'wakən Hyala kən, mba'a fanakən dividivi ci. Sa mənti Pəl tsəgha na, dza ntsa va mba'a mbəliy. ⁹ Ma sa mənta nava kwəma tsəgha na, mba'a nihwəti ka zəlghwə tə hidfi tə jipə yam basəkəvashi, mba'a ghəshi mbəlishi kwərakwə. ¹⁰ Dza ghəshi tə mbərkə kwəma va ki, tərəŋw ghəshi fati bama tə ghəy. Ma sa madfi ghəy ta dzaŋəy dzəghwa kwambəwal ta dzaŋəy na, mba'a ghəshi ngavəŋəy shiy gar məkəŋəy mbə dza ghəy va.

*Kafə tsa Pəl mbə Maltə, ta dzəmbə məlmə
Rəm

¹¹ Ma gha ghəy madfi tibay, sa mənti ghəy tir mahkan. Sa kafə ghəy na, mba'a ghəy dzaŋəy kwa kwambəwal ka Alekəsandəri, sa niy warə na fəghwə tə hidfi tə jipə yam va. Lamba ti na, slən tsa Diyəsəkwərə. ¹² Dza mba'a ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Shirakwəsə. Mba'a ghəy mənti vici mahkan. ¹³ Sa madfi ghəy tiba na, ka dzar vəgha həlbə vəgha həlbə, dza kwədfim ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Rejë, tə miy həlbə ka Itali. Ma tə həzlimə va na, mba'a safə tsaa səkə njasaa səkə kwa həci ghati viy wəzə, jəw jəw. Bakə vici ghəy mbə dza na,

ndəs ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Pəzəl. ¹⁴ Ma mbə məlmə va na, mba'a ghəy kəsashi nihwəti ngwarməmə mbə nəw Yesəw. Ka cə'wənjəy ghəshi ta mənəhwə ləwma kwətinj ghəy li shi. Ava tsəgha madinjəy ghəy ta dzəmbə məlmə Rəm. ¹⁵ Mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesəw mbə məlmə *Rəm favə mbə səkə nza ghəy, kə məndi. Ma sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəshi ta ka'wənjəy. Pa' tə ləwma Apiwəsə lə mbə geshikiki ka məndiy fə mbələdemer mbə shi mahkan ni tifa. Ma sa nashi Pəl tsəgha na, dza na ka mananta 'wəsa kaa Hyala. Mba'a nəfə tsa ci kwəməvə bərçi tifa ki.

*Gəzə kwəma Pəl mbə məlmə *Rəm*

¹⁶ Ma sa tsəhənjəy ghəy mbə məlmə *Rəm ki na, mba'a məndi zlanay kwal kaa Pəl a ghəci nzəy kəy tsa ci ghi, mba'a ndə sawji tsa dzaa ndəghwə. ¹⁷ Ma ləy hwəm vici mahkan na, mba'a Pəl harkə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə mbə məlmə *Rəm. Ma sa basəshi ghəshi ki, ma kə ngəshi na: «A ngwarməhira, avanay yənəy, mənti kwəma jikir nee ya kaa hwəlfə ghwəmmə, ya dzar kwa kwəma jiji ghwəmmə niy nza kiw. Dzəghwa məndi tsəgha təgəm ki na, mba'am kəsətəra mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a məndi banavəra kaa ka Rəm. ¹⁸ Ma sa banavəram kaa ka Rəm na, dza ghəshi mba'a ghəshi njəditi kwəma va vəya wəzə. Kala kəsata fəti ghəshi tar kabakee gar pəəslira məndi. Mba'a ghəshi niy dī pəlara. ¹⁹ Ma ka Zhəwifə na, kala zləba ghəshi məndiy

pələra. Ma sa nzana ki kala zləba ka Zhəwifə məndiy pələra na, nay tsahwəti kwalee ta kədanti kwəma va, kala tədi nzəə səəkə tikə ta basə va mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi nee kiw. Səəkə tsee va lə kwəma va dibay, mənīy na nja ta bə fəti kaa mbəzli mbə hwəlfə yaw. ²⁰ Ava ghənzə na kwəma dəwŋwəy ya ti, ta mbəə gəzəhwə kwəma lə ghwəy. Sa nzanay, war tə sa nəwee ntsa fəy ka Zhəwifə ghən tsa shi gəzliŋə ti kəsaghwara məndi kwa fərshina» kə.

²¹ Sa gəzamti Pəl kwəma ki, ma kə ghəshi ngəci na: «Na na ghəyəy, səəkə ka Zhəwifə tə hidī ka Zhəwde tsaslikəŋəy zliyaa dzəkən kwəma ghaw. Ya səəkə mbə ngwarməhimmə mbə məlmə Zhəwdey, səəkə ndəə nza tiba ya kwətij mba'a sləkəŋəy kwəma gha, ya ka gəzəkə *kwəma jikir naa dzəkən ghaw. ²² Ma nanzəy, a ghəy dī ghaa gəzəkəŋəy kwəma təkə gha də'wə ghən tsa ghaa dzəkən kwəma va. Sa nzanay, a ghəy sənay, ya pa' kwəmafay, tərəŋw ndərə məndi kwal tsa nza gha tsa kwa» kə ghəshi. ²³ Sa gəzamti ghəshi kwəma va na, dza ghəshi mba'a ghəshi slanavə vici dza ghəshi zhiniy səəkə ti kaa Pəl.

Ma sa səəkəta viciy niy slati ghəshi va na, mba'a ghəshi səəkəshi dāŋ dzəvəgha Pəl fəcava ki. Sa səəkə ghəshi na, mba'a Pəl ghati gəzanshi kwəma, ka gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli. Ka pəla kwal tsaa canakəvərishi njasa gəzəkə zliyahi pəhəti *Məyizə, lə zliyahi ka gəzə kwəma

Hyalaa dzəkən Yesəw, ta mbə ghəshiy zləba nəw ci. Ghala mekəshi pa' hetihwer ghəci mbə gəzanshi kwəma va. ²⁴ Dza ki, mba'a nihwəti mbəzli yivə kwəma gəzanshi na va mbə shi. Ma nihwəti na, kala zləba ma ghəshi. ²⁵ Dza ghəshi ka ndaniva tsəgha, kala sləkati kwəma va ghəshi wəzə kwa jipə shi. Ma kə Pəl kaa na kəray na ti ngəshi na: «Aya, avanayəy, katan na kwəmaa niy gəzanshi Safə tsa Hyala va kaa jijihjwəy lə miy tsa *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala, sa niy nə na va:

²⁶ Mbala, ma pə gha kaa hwəlfə mbəzli niy:

“Ma ghwəyəy, mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza lə slimim ghwəy ngar na,

a ka dza ghwəy favə shi dī kwəma va gəzəw.

Mbə nay pi ghwəy taa nza nanzə ngar ka nighə shiy na,

ka dza ghwəy nashi shi nighə ghwəy vaw.

²⁷ Sa nzana ma ghwəy ghwəy mbəzli niy,

a ghwəy mənti nefer ghwəy caslakə caslakə,

əntaa kwəma gəzə ndə ngəjwəy tsə'wə mbə nefer ghwəy.

Ka na'way slimim ghwəy,

əntaa ghwəy dzaa favəə dzəghwa slimim ghwəy.

Ka kalay mətəhi ghwəy,

əntaa ghwəy dzaa nata ya wa kwəmaa məniva

lə mətəhi ghwəy.

Shi məni ghwəy va tsəgha niy,

əntaa ghwəy səəkəə dzəvəghee,

ta mbəlantəjwəyee” pə gha ngəshi,

kə safə tsa Hyala niy ni» kə Pəl.

²⁸ A kə Pəl kaa ngəshi dība na: «Va tsəgha na kiy, sənay tə ghwəy, ghwəy ka Zhəwifə, ma njana zləba ma ghwəy kwəma dī Hyala va mbəliŋwəy liy, kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dza məndi ta gəzanshi nana. A ghəshi dzaa zləba na na shi» kə. ²⁹ [Ma sa gəzəkə Pəl kwəma va tsəgha na, mba'a ka Zhəwifə dzashi, kala ngərə ghəpə tərəŋw kwa jipə tsa shi.]

³⁰ Dzəghwa Pəl ki piya bakə ghəci mənti kəghi tsa bəvə na va ta nzəy ghəci kəy. Ka ka'wə mbəzliy səəkə ta nighə ghəci kəyba gwanashi.

³¹ Ka gəzanshi ghəci njasa sləkə Hyala mbəzli, ka bananshi kwəma Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kala hazləni ma, kala saa makə tība.

Ava tība kəray Zliyaa dzəkən sləni ka kwal Yesəw ki.

**Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən
Yesəw Kəristəw**

**Bana: Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw
Kəristəw New Testament**

Le Nouveau Testament en langue Bana du Cameroun

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bana

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

ae014872-94cd-54bc-869e-601bde2245b3